M

DE VITA ET MORIB. IGNATII LOIOLÆ,

QVI SOCIETATEM IESV FVNDAVIT, LIBRI III.

Auctore Ioanne Petro Maffeio, presbytero Societatis eiusdem.

Lib Soc. Jesu Cond

DVACI,
Excudebat Ioannes Bogardus, Typogr. iuratus.
M. D. LXXXV.

PETRO MAFFEIO AVCTORI.

Vt videt extremo Socios IGNATIVS *Orbe*
Sudantes denſæ poſcere meßis opem:
Cedo, ait, & mitis genibus prouoluar IESV;
Det facili fruges falce, operâq; meti.
Dux obit; augeſcit Soboles: Patre orba dolebat
Mæſta tamen. PETRVS *reddidit arte Ducem.*

ÆGI. SCHO.

CLAVDIO AQVAVIVAE,
PRÆPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV
Ioannes Petrus Maffeius S. D.

QVAE parens & conditor nostræ Societatis Ignatius, auctore ac duce Deo gessit in terris; ea profecto digna sunt, in quibus commendandis immortalitati, scriptorum omnium certet industria. Id scilicet fuit causæ, cum in eo munere alij non sine pietatis & ingenij laude versati sint, cur ego quoque, delatam olim ad me à Patre nostro Euerardo nonnullam huiusce prouinciæ partem, neq. ita grauate receperim; & receptam, si minus cum apparatu & copia, certe cum fide curaque, Deo adiuuante confecerim. Nec sane dubium, quin, qui talem mihi la-

borem iniunxerat, huic potißimum laboris eius & operæ fructus ac prima libamina deberētur. Nunc, quando, priusquam in vulgus exirent lucubrationes meæ, ad beatos ipsius Ignatij complexus, vti speramus, ille decesßit; ei nempe qui in vtriusq. Præpositi locum & curas nutu diuino successit, optimo iure dicandæ fuerunt. Ac tibi quidem, Pater humanißime & optime, in præclarum illud exemplar dies noctesque intuenti, minime dubito quin opus hoc qualecunque, gratum acceptumq. futurum sit. Ceteris vt perinde iucundum ac fructuosum accidat; nimirum, ab IESV, *tuis incensis officio & caritate precibus & sacrificiis impetrabis. Vale. Romæ. Kal. Ianuariis, M. D. LXXXV.*

DE IGNA-

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS, LIBER PRIMVS.

Ortus eius, & educatio. CAP. I.

IN ea Hiſpaniæ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi ſermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara eſt Loiolarum familia. Eius familiæ princeps Bertramus, Ognis & Loiolæ dominus, quæ loca ſunt in finibus vrbis Aſpeithiæ, in matrimoniũ ducta Marina Sone, æque clari generis femina, quinque ſuſcepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natu fuit Ignatius is, quem Societas IESV parentem agnoſcit; cuius de vita & moribus quæ nobis fuerint cõperta, in vnius Dei gratiã gloriamque litteris mandare decreuimus. Hiſce ergo parentibus natus Ignatius eſt anno poſt Virginis partum M. CDXCI. regnantibus in Hiſpania Ferdinando & Eliſabetha, cognomento Catholicis. Ac de prima ipſius pueritia id vnum conſtat, haud ita ſeuera diſciplina educatum à ſuis fuiſſe; atq. ab ipſis incunabulis, vt in opulenta domo, profanos admodum hauſiſſe ſpiritus: deinde litteris vixdum à

limine ſalutatis, cum eſſet eximia & animi & corporis indole, continuo in Ferdinandi regiam à patre miſſum, veteri Hiſpaniȩ more, quo in regno principum liberi ea fere conditione ac iure naſcuntur, vt maximus ætate dumtaxat in patrimonio, imperioq. ſuccedat; reliqui, ſiue ad acuẽdam gentis induſtriam, ſiue ad familiȩ ſplendorem in vno capite retinendũ, portiuncula quadam hereditatis aſperſi, quȩ tenuem in victum cultumq. ſit ſatis, vel ſtudiis doctrinæ, militiæve dant operam, vel aulæ, regumq. præſidio ad opes, gloriamq. nitũtur. Hic ille cum in ephebis honorariis Regi aliquãdiu miniſtraſſet, aulicis imbutus moribus ad Antonium Mãricum ſeſe cõtulit Naiarenſium Ducem ex iis, quos in Hiſpania Magnates appellant; quo cum Loioleiæ gẽti neceſſitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi foriſq. in honore habitus, rei militaris tyrocinia poſuit: & quod iis ferme vſu venit, qui nondum cæleſtes delicias deguſtarunt, id ipſum Ignatio contigit, vt ardenti laudis humanæ ſtudio, & communis conſuetudinis impetu abreptus, cum eſſet in corporis ornatu elegantiſſimus, equorumque & armorum vſu præcelleret; quod ſibi datum fuerat temporis ad negotiationem ſalutis æternæ, id ille miſerabiliter, vt plerique mortalium, partim in factionum rixarumque periculis, partim in amatoria væſania, & cetera ſæculi vanitate conſumeret. Verumtamẽ inter eiuſmodi vitia, & cæcos errores, præclara quædam emicabãt bonæ ac religioſæ mentis indicia. Primum enim in tanta licẽtia militari, tamq. corruptis hominum moribus, quamuis animo cõſternatus eſſet interdum, & multis vndiq. cinctus anguſtiis; nulla tamẽ ipſius atrocior vmquam audita vox eſt, quales multæ à nefariis hominibus

nibus

nibus in Deum, ac Dei prouidentiam vulgo iactantur. Nec ſolum ab omni verborum impietate ſemper abhorruit, ſed etiam ſacra omnia, ſacrorumque antiſtites naturæ perpetuo inſtinctu admodum religioſe reueritus eſt. Erat præterea intactus ab auaritiæ ſordibus,& à lucri cupiditate vehemẽter alienus; quod cum aliàs, tum vero in expugnatione vrbis Naiarę,quæ in Cãtabriæ finibus eſt,perſpici potuit: quam cum ob defectionis crimen Dux militi diripiẽdam dediſſet; Ignatius, quamuis ad ipſum victoriæ pars non exigua pertineret, tamen nec præſentis prædæ dulcedine, nec ceterorum exemplo adduci potuit, vt ſeſe alienæ rei contactu pollueret; non Chriſtiano ſolum, ſed etiam ingenuo homine id indignum exiſtimãs. Quæ ipſius altitudo animi in priuatis quoq. diſſidiis ac ſimultatibus eminebat; vt ſi quando ex certamine dignitatis(vt fit)ad manus pugnamque veniſſet,ſi locus reconciliationi daretur,illico vna cum armis odium omne deponeret, & cum inimicis in gratiã plane bona rediret fide. Neq.vero eidem in magnis arduiſque negotiis vel capeſſendis alacritas, vel gerendis conſilium & cautio deerat. quocirca inter quoſdam Cantabriæ populos graui orta ſeditione, legatus ad eos à duce Naiaræ, breui controuerſias omnes magno partis vtriuſque conſẽſu & approbatione diremit: ac licet iuuenis admodum eſſet ætate, in agendo tamen,tractandiſque hominũ ingeniis iam tum ſenilis quædam in eo maturitas apparebat; prorſus,vt negotium nullũ ferme ſuſceperit, quod nõ ad optatum exitum ſua lenitate ac virtute perduxerit.quamquam ob imperitiam rerum diuinarum hęc tam egregia animi bona,& quaſi talenta non optime collocabat interdum: ad homi-

num videlicet gratiam, ac sui ipsius incrementa iis artibus vtens, quas ad vnius Dei honorem & gloriá omnino referri oportuerat.

Conuersio eius ad Christum. CAP. II.

HVnc maxime in modum adolescentia, atq. ipso ætatis flore consumpto, cum annum ageret iam nonum circiter & vigesimum, à miserabili errore, certoq. æternæ vitæ periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio reuocatus est. Tota autem eius cõuersionis ratio fuit eiusmodi. Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasioné Franciscus Galliæ Rex, Nauarræ Vasconum, quæ Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto cognato suo recuperandę, cuius pater ex eo regno Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat; Andream Foxium, cognomento Asparotum, cum exercitu iussit in eas regiones impetum facere. qui celeritate vsus, cum aliquot loca improuiso aduentu cepisset; cumq. nobilitas Henrici cupida ad Gallum sese quotidie adiungeret; Naiatæ dux, qui Nauarrę summo cum imperio præerat, eius rei fama commotus, in vlteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio, paucisque præterea Pompelone custodiæ causa relictis. Ac ceteri quidem appropinquante Gallorum exercitu, magnitudine pedestriũ & equestrium copiarum exterriti, & simul diffisi oppidanorũ animis, tempori cedere, & vrbem relinquere omnino decreuerant: Ignatius vero multis verbis homines ab eo consilio reuocare conatus, vbi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignauiá

perfi-

perfidiamque, ſpectantibus omnibus in arcem ſolus introiit,paratus illam cum aliquot in eo prȩſidio relictis omni ope tueri. quo virtutis exẽplo permotus alius quidam Ignatij in ſtudio bellicæ laudis æmulus, eamdem aleam ſubiit: reliquis vero ſalus, quàm aut fides aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in conſilium eſt à custodibus de ſumma rei: cumque in tanta propugnatorum paucitate contra tantas hoſtium copias negarẽt plerique locum obtineri poſſe diutius,ac ſeniorũ præſertim ſententię ad profectionem inclinarẽt; Ignatius,quo erat animi & corporis robore, quàm acerrime ſeſe rurſus oppoſuit, remq. diſiecit. Interea Galli, reſiſtente nemine,propius ad vrbem accedunt,& magna ciuium voluntate admiſſi, caſtris ad arcem poſitis, præfectum præſidij ad colloquium euocant. Ille accepta fide, cum tribus duntaxat egreditur,in quibus erat Ignatius;qui cum ab hoſtibus proponi conditiones iniquiores vidiſſet, exarſit nimirum, eaſq. conditiones tam acri ac vehementi oratione commilitonibus diſſuaſit, vt ad extrema omnia perpetienda potius,quàm arcem deſerendam cunctos accenderit. Nec mora: Galli omiſſo colloquio acrius inſtare, tormentis mœnia quatere atque diruere; vndiq. aſcenſum tentare. Hiſpani contra,Ignatij præſertim exemplo atq. adhortationibus incitati, fortiter ſeſe defendere, ſubeuntem hoſtem gladiis, telis, contis arcere;quoad Ignatio ante alios dimicanti, globi vi excuſſus è muro lapis, læuam haud ita grauiter læſit tibiam; globus vero ipſe quamquam impetu refracto ſubſiliẽs,dextram adeo labefactauit atque confregit, vt è veſtigio ſemianimis alienata mente corruerit. Tum vero debilitati animis ceteri, & deditio facta. Ignatium

porro

porro ſtratum, vel ad colligendā clementiæ famam, vel etiam virtutem in hoſte admirati Galli benigne ſuſcipiunt, & in vrbem ex arce trāſlatum, in priſtino hoſpitio collocāt, medicisq. adhibitis, & rebus omnibus neceſſariis diligenter curant. Huic Gallorum benignitati, pro ſua animi magnitudine egregie reſpondit Ignatius. quippe tantum aberat vt eos odiſſet, à quibus in illam calamitatem, vitæq. diſcrimen erat adductus, vt cum in lecto decumberet, ſingulos blande comiterque compellás, omnia fere ſua in eos amoris cauſa diuiſerit; atq. hūc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interiectis deinde aliquot diebus, cum grauius laboraret, quàm vt breui tēpore ſanari poſſe videretur; ad ceterā humanitatem illud etiam additum à Gallis, vt Ignatiū lectica Loiolam vſque (neque enim longe aberat) deportandum curarent. qui peramanter à ſuis acceptus, cum ingraueſcente in dies morbo periculoſius ægrotaret, acceršiti confeſtim vndiq. medici, crure inſpecto, ſeuere pronunciant, oſſa illa, ſiue id prioris chirurgi vitio, ſiue itineris agitatione contigerit, nequaquam eſſe bene locata: neq. vero, niſi ea coagmētatione denuo reſoluta, fruſtisq. ſuo loco repoſitis, poſſe vllo modo fieri vt coaleſcant. Qua tam acerba denūtiatione Ignatius minime exterritus, non modo ſtatim æquo animo ſeſe paratum oſtendit ad omnia ſubeūda, ſed etiam inter ipſam curationem, quamuis eſſet aſperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, niſi vt coactos in pugnum digitos valde conſtringeret. Ex eo die morbus maiorem in modū eſt auctus; cumq. iam Ignatius omnes fere cibos hauſtuſque ſtomacho faſtidiente reſpueret, aliaq. in eo cernerentur letalia ſigna, ſuorum admonitu, ſacris, quæ ad expiandum

animum

animum pertinēt,rite procuratis, ipſo B.Petri Apoſtoli peruigilio, cunctis mærētibus,eo deductus eſt, vt medici prorſus actum affirmarent,niſi ante mediā eam noctē vis morbi remitteret. Venerabatur iamdudum Ignatius præcipuo quodā cultu principem Apoſtolorum:quin etiā eius laudes militariter olim carmine Hiſpanico celebrauerat:cuius profecto pietatis fructum non exiguum tulit. ſiquidem illa ipſa decretoria nocte per quietem videre ſibi viſus eſt eumdem Apoſtolum, optatam ſibi valetudinem,diuinitus afferentem. nec ſane in irritum ea viſio recidit: quippe continuo leuari doloribus, ciboq. refici eſt cœptus. Iamque Dei beneficio periculum mortis euaſerat,magnaque ſuorum gratulatione melius habebat in dies:cum repēte animaduertit os quoddam genu ſub ipſo fœdius prominere:quod quoniā præter cetera incommoda impedimento etiam ſibi videbat fore,quo minus graphice quàm ſoleret ac vellet, ocreatus incederet; vt erat idem & patientiæ militari,& vrbanæ munditiæ, & elegantiæ apprime deditus, percontatus eſt medicos, poſſet ne vllo pacto deformitas tolli. qui cum reſpōdiſſent poſſe vtique, ſed dolore omniū,quos ad eam diem ſenſiſſet,maximo & acerbiſſimo; propterea quòd in eam ſedem fragmenta iam firmiter coaluerant: non dubitauit Ignatius ingēti omnium vel admiratione, vel metu, concinnum ac decorum corporis habitū anteferre manifeſto vitę diſcrimini,ſecarique de ſententia medicorū os iuſſit, clariore etiam, quàm antea, fortitudinis ac patientiæ documento: quandoquidem in ea carnificina(quæ quo lentior,eo fuit horribilior) nō modo ligari tenerive ſe non eſt paſſus,verum etiā iis qui aderant, pauore propemodum exſanguibus, ab omni

omni prorſus querimonia gemituque ſe ipſe continuit. Poſt hæc doloribus magna iam ex parte mitigatis, nondum tamen greſſu recuperato, nec pedibus ad inſiſtendum idoneis, interea dum iacentis corpus terreſtres medici perſanare conantur, eiuſdem animi vulnera curare medicus cæleſtis aggreditur. Cum enim affixus lectulo Ignatius fallendi temporis cauſa prophanum quempiam librum popoſciſſet ex iis, quos antea per otium lectitare conſueuerat; diuino plane conſilio factum eſt, nullus vt eo tempore domi liber eſſet eiuſmodi: at vero longe meliores alij duo reperti ſunt, Hiſpanico ſermone cõſcripti; quorum alterius, Vita Chriſti, alterius (quo ſelecta virtutum exempla continebantur) Sanctorum flores, erat inſcriptio. Ea videlicet lectio ſalutis initium attulit homini. Dum enim oblatos ſibi libros, variis locis quaſi aliud agens delibat, ſenſim capi cœptus eſt pulchritudine eorum quæ ſcripta reperiebat; atque adeo inter ipſam lectionẽ vbi quidpiam inſigne cognouerat, ſubſiſtere, ſecum ipſe deliberans: Quid ſi præclarum hoc ſancti Dominici facinus, quid ſi hoc ſancti Franciſci Deo fretus aggrediar? Neq. vero, cum hęc & alia ſibi multa proponeret, res occurrebat vlla tam ardua, tamque difficilis, quam non perficere ſeſe poſſe generoſa quadam alacritate confideret. Quæ cum apud ſe diutius agitaſſet, emergebant rurſus rerum inanium voluntates, & ſæcularia deſideria, quorum ſeſe nonnullis adeo manciparat, vt dum eorum vel adipiſcendi rationem exquirit, vel potiũdi ſpem animo concipit, plures interim horas per imprudentiam in ea cogitatione defixus hæreret. Iamq. priora illa propemodũ exciderant, accenſoſque nuper igniculos pietatis, voluptatum illecebræ, & pernicioſa

rerum

rerum fluxarum blandimenta restinxerant; cum periclitanti seruulo diuina bonitas opem celeriter afferebat, ex eorum videlicet recordatione quæ legerat, meliorem ei mentem,& consilia saniora submittens. atq. in hac item commentatione tamdiu morabatur, donec interuentu cuiuspiam, alio mētem animumq. conuerteret.Hac ille vicissitudine,& quasi conflictu dies aliquot mirum in modū exagitatus, cum in eius pectore voluptas & virtus pæne ex æquo certarent; contrarias in partes magna sua perturbatione distrahebatur,incertus animi, hāccine viam, an illam,cum primum posset, insisteret. Verumtamen inter alternas fluctuantis animi propensiones illud intererat, quòd blādis illis rerum fluxarum imaginibus,quamdiu præsentes obuersabantur, tamdiu titillabatur Ignatij mens:abeūtibus vero,succedebat illico amarus quidam torpor, & ægritudo, & sibimet displicentis animi tædium.At contra,pręclari illi ad Christianam laudē impetus,cogitationesq. de adæquanda vigilantia & sobrietate Sanctorum,de votiuis peregrinationibus, de victu cultuque in primis horrido & aspero;non modo cum aderant,animum insolita quadam iucunditate mulcebant, sed in recessu quoq. tristitia subeunte nulla,securū hilaremq. præstabant. Sed enim tantum hoc ille discrimen, sæculi tenebris occæcatus adhuc,hebesq. ad subtiliora hominis interni iudicia,quasi ignotum quidpiā pręteribat,quoad clariore demum oborta sibi luce, mentis aciē accuratius in eam varietatem cœpit intēdere; ac deniq. non sine admiratione quadā animaduertit,ab illis cogitationibus,vt erant inanes ipsæ,sic se ieiunū & aridū; ab his autē velut à pabulo salutari, lætū vegetūq. discedere: liquidoq. perspexit, fucata & insi-

diosa

diosa voluptas quantum à vero & solido gaudio ac suauitate distaret. Atq.hanc primam de intimis animi sensibus motibusq.ratiocinationem habuisse fertur Ignatius:ad quam vbi maior deinde rerum diuinarum vsus accessit,tantam in spirituum discretione (quæ consummatæ sapientiæ virtus est)solertiā atq. peritiam est consecutus, vt egregia etiā illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur, posteritati reliquerit. His ergo obseruationibus,& assiduis librorum monitis è letali animæ veterno excitatus,anteactæ vitæ peccata, & infinitam in se Dei clementiam aliquando cœpit agnoscere; nec solum de mutandis in posterum moribus, verum etiam de expiandis omni ratione delictis,placandoq.numine, serio cogitare. Atq.in hāc deliberationem ingressus, denuo sese ad Christi Domini, Sanctorumq.sectāda vestigia occulto quodam instinctu acriter sentiebat impelli,& eorum pręcipue,qui in se ipsi quàmmaxime duri ac seueri exstitissent.artium quippe spiritualium,& Christianæ philosophię rudis & ignarus adhuc, omnem fere sanctitatis & officij perfectionē in asperitate vitæ, & in volūtaria corporis afflictatione statuerat. quocirca iam tum agitabat animo, simul atq.per valetudinem liceret,nudis pedibus Hierosolymam petere,ac frequenti verberatione,longoq.ieiunio tantas peccatorū pœnas vltro suscipere,quantas videlicet ab excelso magnoque animo, salutare odium sui,& ardens diuinæ gratiæ promerendæ studium exigebat. Iamq.rectis eūtem sensibus,& optima quæq.expetentem, longe vehementius incitauit diuina visio. Etenim nocte quadam vigilanti,augustissima specie,ac beatissimo lumine fulgēs MARIA virgo vna cum paruulo IESV, non modo sese palam ostendit,

oſtendit, verum etiam incredibili benignitate ſpe-
ctandam aliquamdiu præbuit: quo viſo mirifice recreatus Ignatius, tantum repente odium faſtidiumq. cōcepit eorum quæ apud cæcos mortales prima putantur, ac præſertim quæ cum inhoneſta voluptate coniuncta ſunt, vt omnes rerum illarum, quamuis diuturno vſu ac vetuſtate corroboratas imagines, ex hominis memoria cōfeſtim aſpectus ille deterſerit. Acceſſit ad hæc illud quoq. nō leue Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitā proprium ac ſtabile manſit: vt quotieſcumque ſublatis in cælum oculis aſtra ſuſpiceret (quod ſane ſępe faciebat, ac diu) mortalia cuncta illi repente ſordeſcerent; & miro quodam æternæ patriæ deſiderio raperetur.

Ad Montem ſerratum religionis cauſa proficiſcitur. CAP. III.

INterea ſimul & animo & corpore conualeſcens, è lectulo ſurgere, & intra cubiculi fines paulatim crura explicare, atq. ingredi cœperat; nihilq. lōgius ei videbatur, quàm vt de cognatione ſua, & de domo patris exire, & præteritæ vitę peccata quàm acerrime vindicare ſibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciēdum idoneus, cōſtituit interim præclariſſimas quaſq. Chriſti Domini, Sanctorumq. res geſtas memorię cauſa deſcribere: atq. ad id ipſum exquiſiti cuiuſdā nitoris & elegantiæ codice comparato, quæ de virtutū exemplis præcipue admirabatur, in eum codicē vario picturæ genere quàm cōpoſitiſſimis & quàm clariſſimis litteris ordine referebat. Atque huic operi dum inſiſtit ardentius, quāquam ſua de inſtituendo nouo

genere vitæ consilia mortalium nulli aperuerat;hæc tamen tanta scribendi ac legendi assiduitas, contemptus corporis, frugalitatis amor & parsimoniæ, sermo quotidianus nō ad vrbanitatem, vel ad ambitionem,vt antea,sed ad modestiam,pietatemq. compositus; hæc igitur,& alia non obscura immutati animi indicia,celeriter illum domesticis prodiderūt. In iis Martinus Garzia frater natu maximus, qui demortuo iam pridem Bertramo in dominatu, reiq. familiaris administratione successerat,suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione, vel eorum quæ legerat admonitione compunctum,ac pertæsum vitæ prioris, nouum aliquid ac magnum moliri, atq. etiam fortasse nuntiū rebus humanis velle remittere;commotus animo vehemēter,hominem seuocat, variisq. interrogationibus blande pertentans,ad extremum per communes parentes, perq. fortunas omnes obtestatur & obsecrat,videat etiam atq. etiā quid agat, quo progrediatur, neu quid noui consilij capiat,quod vel ipsi munitum & exploratum ad gloriam & opes iter impediat, vel sempiternā Loioleiæ familiæ dedecoris notā inurat. Ad quæ Ignatius breuiter,quo se quàm primū à fratre expediret,satis memorem fore sese respondit officij: & simul,quoniam de recuperata propemodū eius valetudine ad Naiaræ Ducem nuntij venerant, in oppido finitimo, cui Nauarreto nomen est,eo tempore cōmorantem;veniā à fratre petiit ducis pro amicitia reuisendi; ac per eā causam,duobus duntaxat assumptis famulis,eques in viam se dedit, ac breui Nauarretū peruenit incolumis. Ibi Duce amicisq. ita salutatis,vt arcana cōsiliorum suorū quàm accuratissime tegeret, simul etiā certa pecuniæ summa in vsus pios insumpta,Barcinonem

nem petere, vt Hierosolymas inde contenderet, famulosq. dimittere statuit, quo liberius remotis arbitris in suum sęuire corpus, & debita vitæ licentius actæ supplicia à semetipso posset exigere. Solus ergo per summā dissimulationem Nauarreto profectus, primum omnium religionis causa celeberrimam beatæ Virginis ædem adire decreuit, quę in Monte serrato à monachis Benedictinis incolitur, estq. Barcinonem è Nauarra petentibus minime deuia. Deinde reputans apud animum suum partim voluptates, quibus antea indulserat, partim etiam periculosum & graue bellum, quod sibi rursum à carnis illecebris, atq. ab inferioris animæ viribus imminebat; omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solum institutam, ex quo die Loiola discesserat, consuetudinem obfirmato retinuit animo, vt singulis noctibus pœnæ nomine se acerrime verberaret, sed etiam ratus nullum continentię præsidium posse firmius inueniri, quàm Dei matris, eiusdemq. Virginis perpetuæ patrocinium, recenti pręsertim illius in se clementia ac benignitate inuitatus; in eius maxime clientelam fidemq. confugit, ac studio virtutis incensus, illico fecit vt eidem Virgini sacratissimæ sese irreuocabili voto castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequium & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum & gratum Deus ipse videtur habuisse: quandoquidem beatissima Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum vsq. diem Ignatius plane omni sensu libidinis caruit. Ceterum quo facilius omnes intelligant, quàm sit periculosum & anceps, in Christianæ philosophiæ curriculo sine rectore ac magistro versari; non omittam hoc loco

quod ambulāti in feruore ſpiritus per eos ipſos dies Ignatio contigit. Erant eo tempore in Hiſpaniæ finibus, Maurorum multæ reliquię: quos nefariæ ſuperſtitioni Mahometis addictos, Ferdinandus Catholicus haud ita pridem è ſuo pepulerat regno. Ex ea igitur fæce quidam inſidens mulo, Ignatium forte aſſecutus, comitem ſeſe illi adiunxit; ac nonnulla primum (vt fit) de itinere ſciſcitantur, varijs deinde ſermonibus eo deuentū eſt, vt de ſingulari MARIÆ virginitate diſſererent. quam cum nefarius ille ante partum quidem integram illibatamq. fuiſſe fateretur, à partu vero nequaquam; contra Ignatius ab eiuſmodi errore quibuſcumq. poterat rationibus hominem reuocare contenderet; poſt multam altercationem magis magisq. obſtinatus impius ille, cum oblatam ſibi veritatis lucem intueri nollet, repente non ſine rabie quadam ſubditis mulo calcaribus anteceſſit, ſeq. celeriter ex Ignatij cōſpectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus Ignatius, parū abfuit quin citato greſſu perſequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum exiſtimans non tam contemptum relictumq. ſuperbe ſe, quàm de ſumma caſtimonia & ſanctitate Reginæ Angelorum auſum fuiſſe viliſſimū caput ore polluto detrahere: cumq. militari etiam tum ſpiritu religionis officijq. momenta perpēderet, ſeſe vix pietati ſatisfacturum putabat, ſi tantas blaſphemias pateretur inultas, neque ab impuro dæmonis mancipio pœnas petulantis linguæ repoſceret. Verumtamen incitatum iam generoſi pectoris impetum retardabat ſuſpicio latentis in tam ſpecioſa cogitatione periculi; metuſq. probabilis, ne per hanc animaduerſionē, & cęleſte numen, & eam ipſam quam defendere co-

nabatur,

nabatur, Virginem offenderet. Cum igitur multa ſecum agitaſſet, motu corporis pariter atque animo varius, ad extremum, ſane quàm præcipiti conſilio ſtatuit ad biuium vſq. procedere, vnde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum nouerat diuertiſſe. in eo biuio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, vt ſi beſtia ipſa per ſe Mauri veſtigijs inſiſteret, non dubitaret quin accepta futura eſſet vltio Maieſtati diuinæ: ſin minus, pro certo putaret nequaquam id à ſe officij Deum, beatamq. Virginem poſtulare. Hac ille mente proceſſit ad biuium: cumq. pagus ille, quem diximus, abeſſet diuerticulo paſſuũ non amplius XL. via facili ac ſpatioſa, plane diuinitus factũ eſt, vt ſponte ſua iumentũ anguſtiore via Barcinonem verſus iter arriperet. Atq. hunc in modũ Ignatius in re tã graui, nullo pia ipſius ſtudia regẽte periclitatus, letalis noxæ crimẽ felicius effugit, quàm ſapiẽtius. Inde progreſſus ad vicũ à Mõte ſerrato haud lõge diſtantẽ, de peregrinatione Hieroſolymitana, deq. aſperiore vita quãprimum ineũda mire ſolicitus, viatorium ibi coëmit ornatũ, ſparteos videlicet calceos, talarem è ſacco tunicã, funẽq. pro balteo, tornatilẽ baculum, & in vſum aquę cucurbitã. Quæ omnia, vt Chriſti paupertatem nõ erubeſcere, & peruerſam recti verecundiã deponere paulatim aſſueſceret, ſuſpẽſa propalam ex ephippijs ad montem vſq. lætus aduexit.

Acta eius in Monte ſerrato. CAP. IV.

QVo ſimul atq. peruenit, templum ingreſſus, ac numine ſalutato, nihil antiquius habuit, quàm vt per ſacram totius

anteactæ vitæ confeſſionem, contractas animi ſordes elueret. qua confeſſione in primis fideliter atq.accurate de ſcripto peracta per triduum, ſumma deinde cum veneratione ad ſacramentum altaris acceſſit. Contulit etiam cum eodem patre, qui ſibi cōfitenti aures dederat, omnia ſua conſilia cogitationeſq.de imitatione Sanctorum, quæ ad eam vſq diē prorſus nemini patefecerat. præterea quidquid habuit pecuniæ, totum id in Chriſti Domini gratiam pauperibus benigne diuiſit. Dein ſilentio noctis eius, cui dies feſtus Angelicæ ſalutationis illuxit, pretioſa veſtimenta quibus erat ornatus, quàm occultiſſime potuit, pannoſo cuidam ex infima plebe largitus, confeſtim optato illo ſacco ſeſe alacer induit, ac fune prçcinxit; dextro pedi, quòd ex reliquijs morbi ſingulis etiam tum noctibus intumeſceret, calceum induxit è ſparto; ſiniſtrum vtriq. nudum relinquere, & capite item nudo prorſus decreuit incedere. Sed quia non ignorabat plurimos pallio tenus eſſe philoſophos, veſtemque facilius multo mutari quàm mentem; omni ope ſibi enitendum exiſtimauit, vt illa exterioris amictus inſignia, ad intimos animi ſenſus occulta quadam affinitate pertingerent. cumq. accepiſſet in more poſitum olim fuiſſe, vt nobiles equites antequam in ordines referrentur, in ſacris çdibus noctem vnam armati excubarēt (quod in Hiſpania peruigilium armorum appellant) militarem illum ritum ad rudimenta Chriſtianæ perfectionis in ſemetipſo transferre conſtituit. Igitur gladio ac pugione, quibus antea mundo meruerat, è tholo ſuſpenſis, nouo inſtructus armorum genere, totam eam noctem peruigil ante aram ſanctiſſimæ Virginis, modo ſtans, modo nixus ge-

nibus, pręteritorum veniam demisse precari, diuino cultui deuouere sese, ac beatam pręcipue Dei matrē intenta supplicatione propitiare non destitit. Atq. hunc in modum Christianę militię nomen ex animo dedit Ignatius anno post Christum natum M. D X X I I. quo ferme ipso tempore, vt à multis nō sine admiratione quidem animaduersum est, Martinus Luther infamis hæresiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, iussus à Carolo quinto Imperatore adesse Vormatię, male pressum ad eam diē virus opinionum suarum effudit in illo conuentu palam, sediq. Apostolicę & catholicæ veritati nefarium atq. impium bellum temulentus indixit: vt satis appareat, cum maxime furiam illam cōtra omnia diuina & humana iura, legesq. sacratas obarmaret satanas; tum ex altera parte, pręter alia militātis Ecclesię robora, nouum etiam hunc ducem excitatum diuinæ prouidentiæ nutu, quē Christus imperator, & ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis arctissimę sacramento, adactosq. nominatim in verba Romani Pontificis, furori ac libidini hæreticæ prauitatis opponeret.

Ardores eiusdem in studio pænitētiæ. CAP. V.

SACRA igitur vigilia, quemadmodum dicebamus, exacta, quo celebritatem hominum, famamq. sanctitatis vitaret Ignatius, nondum certa luce, relicto monachis iumēto, pedes ipse, obuoluto etiam tum fascijs altero crure claudicans, per summū laborem à Mōte serrato discessit, & è via militari paulò post deflexit primum ad deserta in vicino loca, dein ad oppi-

dum Barcinonensis agri Minoressam (hodie Manresam vulgus appellat) nouem fere millibus passuum à Monte serrato: vbi antequam longinquæ & periculosæ peregrinationi Hierosolymitanæ sese committeret, sæuiẽte præsertim Barcinone per id tẽpus pestilentia, deuio & obscuro loco aliquandiu delitescere, & humilitatis Christianæ, quę ceterarum est parens custosq. virtutum, solida iacere fundamenta decreuerat. Interea mẽdicus ille, quem Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cum ex insolito ornatu in furti suspicionem venisset, illico à loci magistratibus comprehenditur, & diuinam humanamq. frustra implorans fidem in vincla conijcitur. Cumq. inter quæstionem ea sibi à viro quodam nobili clam donata iureiurando affirmaret, notasq. corporis, ignarus nominis, ederet; conquiritur extemplo diligenter Ignatius. cum nusquam appareret, mittitur ad eum insequendum festine viator; qui ægre procedentem facile consecutus, quærit ex eo num cui quidpiam in Monte serrato donauerit. Ad eam vocem, id quod erat suspicatus Ignatius, substitit; coactusq. innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta sese pridie largitum esse confessus est: cũq. viator porro instaret, quis tu, aut cuias? nullum omnino ad ea verbum Ignatius reddidit. sed itinere cœpto perrexit tacitus, casum insontis apud se miserans, ac semetipsum incusans, qui ne benefacere quidem sine ipsius cui benefaceret damno, vel certe discrimine, didicisset. Vt igitur Minoressam accessit, oppidum ingressus quo dicebamus amictu, ad publicum infimæ plebis hospitium precario sese cõtulit, ibiq. sanctæ paupertatis ac pænitentiæ studio, inter egentes ac sordidos quam exsequemur vitam

exorsus

exorſus eſt. Victum oſtiatim precibus infimis emẽdicare quotidie; totam hebdomadam, excepto die Dominico, ieiunare; in ipſo cibatu ſimplici pane contentus, atq. vbi ſitis vrgeret, aqua profluente; ſomni parciſſimus humo nuda cubare, auctoq. ſupplicio, ſingulis diebus ter ſeſe flagellis quàm acerrime cædere. Ad hæc horas quotidie ſeptenas genibus nixus in oratione vocali perſiſtere; nam eius quæ mentalis dicitur, vſum & conſuetudinem adhuc ignorabat. Præterea ſacrificio matutino; Veſperarum & Completorij officijs attẽtiſſima cura ſemper intererat. obibat etiam octauo quoque die ſacra confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria. Et quoniam ſuperioribus annis (vt diximus) & humanæ laudis famæq. appetentior, & munditiarum, ornatusq. fuerat ſtudioſior; vt vitium vtriusq. diligẽtiæ pari neglectu rependeret, natalium ſuorum generisq. ſplendorem, ne quis illi honos haberetur, ſtudioſe cælare; & capillum, quem pro eius ſæculi more promiſſum impenſius comere curareq. conſueuerat, relinquere cœpit impexum & ſqualidũ: quinetiam vngues ipſos excreſcere per diuturnam incuriam pati: atq. in hoc tam aſpero, tamq. horrido vitæ inſtituto, conſtanter id omne refugere, quod vllam poſſet afflictæ carni delectationem aut leuamẽ afferre. Itaq. cum eſſet decoro vultu, & egregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris, & forma viridis iuuentæ prorſus elanguit.

Molestiæ scrupulorum, & tentationes eiusdem. CAP. VI.

EIUSMODI vitę cursum aliquamdiu securus Ignatius magno animi fructu sine vlla offensione tenuerat, nondum grauiora prælia & occultas dæmonum artes expertus, quibus incauta mens hominum ad præclara tendentium, si præsertim suis viribus ipsi confidat, facile in fraudem inducitur; cum repente quædam illi obijcitur species, cuius, quamuis identidem apparentis, formam & figuram satis explicare nō posset, multis distincta luminibus, & grato quodam splendore collucens, quod spectrum diabolicū postea, vt dicemus, agnouit; ijsdemq. fere diebus cum se illuuie & squalore obsitum animaduerteret, atrox illa cogitatio nec opinantem inuasit: Quæ, malum, ratio te, miser, impulit, vt relicta patria, cognatis, amicisq. potentibus, pedore ac dira macie deformatus, tristissimo & obsoletissimo vestitu, vel stipem in triuijs corrogares, vel inter infimas plebis minutę quisquilias lateres inglorius? non ne intermissa militiæ honoratę stipendia, dulcissimosq. æqualium conuictus, & pristinę fortunæ cultum, victumq. maiore cum tua tuiq. sanguinis dignitate repeteres? Hæc, & alia id genus vbi animo vehementer obiecta, auctorem sensit Ignatius illico: & quāuis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen vt se collegit, illam ita constanter ab se reiecit, ac repulit, vt vltro etiam familiarius quàm antea, sese cœtibus atq. colloquijs egentium & mendicorū insereret. qua submissione victus princeps auctorq. superbiæ, rursus Ignatio tēplum ingredienti ad offi-

çia diui-

cia diuina celebranda, quibus mira cum attentione ac perſeuerantia quotidie dabat operam, vt diximus; incœpti operis molem ac difficultatem ita repręſentauit, quaſi eius ærumnas & incommoda miſerás diceret: Hem infelix Ignati, annis vtiq. ſeptuaginta, quot ætas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitæ aſperitate degendum eſt: quos tu, præſertim vrgente ſenio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec ſine cõtemptu: Quaſi vero, inquit, mihi tu vel vnius diei ſpatium præſtare poſſis. Hæc duo prima poſt conuerſionem Ignatius de ſumma rerũ certamina ſubijt: quorum vtroq. turpiter ſuperatus humani generis hoſtis, vbi ſe irruptione & aperta vi nihil proficere intelligit, longe diuerſa bellandi ratione, dolo, cuniculiſq. graſſari conſtituit. Neq. abnuit Chriſtus, pugnarum eiuſmodi iuſtiſſimus arbiter: qui vt neminem ſupra id quod poteſt, oppugnari permittit, ſic militibus ſuis, quos gratiæ diuinæ præſidio, & liberæ voluntatis arbitrio ad omnem virtutem exercẽt, ne parta ſemel victoria pẽr otium torpeant, nouam in dieś glorioſi triumphi materiã deeſſe non patitur. Eſt igitur in dæmonis artibus, quas ad bonorum perniciem aſſidue meditatur, illa vel peſſima; vt quos ita videt ſtudio virtutis ac religionis addictos, vt inde terreſtrium vel honorum ſpe, vel commodorum & voluptatum illecebris auelli nõ poſſint; hos per ſpeciem ipſiuſmet honeſti quod adamarunt, ad immoderatam inediã & carnis macerationem acrioribus incitamentis impellat, eoſdemq. præteriti temporis piacula reputantes, ac cæleſtis iræ ſeruili metu percuſſos, in ſingula momẽta miſero quodam angore ſolicitet. id autem eo conſilio, vt vel plane defecti viribus, per cauſam recuperandæ

cuperandæ valetudinis paulatim ad ſocordiam atq. ad ignauiam delabantur; vel aſſidua ſcrupulorum agitati moleſtia, dum ſe ipſi calumniari non deſinũt, ſi minus inertia, certe defatigatione ac laſſitudine ab incœpto deſiſtant. cuius vtriusq. cladis vtinam ne tam multa nobis quotidie exempla ſuppeterent. Hæc igitur eadem fraus Ignatium quoq. in diſcrimen adduxit. Obtinuerat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo ſeſe ad Chriſtum adiunxit, in ſumma vitæ auſteritate perpetuam animi tranquillitatem atq. lætitiam: quam ne ex quotidiana copia vilem duceret, neu ſuis ipſe meritis per inſolentiam adſcriberet; ab ijs quas diximus, tẽtationibus cœpit illi pater cæleſtis vniuerſam repente ſubtrahere, ſic, vt interdum cum maxime gaudens exultaret in Domino, tunc ſubito nulla præcedente ſignificatione, prorſus exui nudariq. ſe omni gaudio & iucunditate ſentiret: nec iam in precibus, neq. in pſalmis, neque in ceteris, quibus aſſueuerat, pietatis officijs vllam inueniret omnino delectationem aut requiem. idq. cum ei frequenter accideret, attonitus rei nouitate, animo ſuſpenſo, ac mire ſolicito, cauſas eius varietatis & immutationis inquirere, ac dubitare apud ſe, recte ne confeſſionem in Mõte ſerrato, quã diximus, peregiſſet? quidquam ne omiſiſſet, quod ad integram criminum accuſationem attineret? ac proinde num idcirco fortaſſe Deum adhuc iratum experiretur? Quæ ille dum anxius agitat, arrepta occaſione diabolus perturbandi hominis, deq. ſuo ſtatu deijciendi, hanc ipſam ſuſpicionem atq. formidinẽ inſtitit illi vehemẽter etiam atq. etiã incutere. Ex eo tẽpore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesq. fletibus iungere, nullã capere partẽ quietis. Itaq. dũ

amiſſam

amiſſam recuperare conſcientiæ pacem, & hærentem viſceribus peſtem omni ratione conatur euellere; non ſatis habuit peccata vetera, quorum de cõfeſſione ambigebat, iterum, iterumq. apud ſacerdotem exponere; ſed etiam cuiuſdam concionatoris monitu, qui Minoreſſæ per eos dies agebat, totius vitæ noxas, quotquot reuocare in memoriam potuit, in libellum relatas, quod ad Montem ſerratum antea fecerat, quam accuratiſſime rurſus explicuit. Sed (quod ſæpe contingit) quod ſibi adiumento fore putabat, id erat ei contrarium maxime. ſi quidem ipſa commemoratione rerum, quas aliquando obliuiſci oportuerat, fiebat vt etiam ſi quid ipſa die mitigatum fuerat, recrudeſceret. Nec iam tantummodo ſuperiorum annorum delicta occupatum animum amariſſima ſuperſtitione torquebant, ſed etiam præſentis temporis cura pauorque, ne inuiſa Chriſto ſua eſſent ſtudia, neu Dominum ſuis omnibus dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis iam rebus fruſtra tentatis, vnũ dumtaxat occurrebat illi remediũ, nec ſane ſpernẽdum; vt ſacerdos pro poteſtate õnino ſibi poſthac eiuſmodi ſuſpicionibus ac recordationibus interdiceret. Sed id ipſum conſilij ad eum deferre nõ audebat, peruerſa videlicet ratiocinatione deluſus, ac veritus ne ſibi minus ea medicina prodeſſet, cuius auctor ipſemet extitiſſet. Inter has ergo curas, graui preſſus mœſtitia cũ ita iaceret, vt nulla iã res mitigare dolorẽ poſſe videretur; inuaſit hominẽ atrox & ſæua cogitatio, vt ad luctus miſeriaſq. finiẽdas, è feneſtra cubiculi (Dominicanorum hoſpitio tũ forte vtebatur) ſemetipſe præcipitẽ daret. Quã ille cogitationẽ, ope diuina cũ acerrime repuliſſet, ſubijt animũ firmitas & conſtãtia cuiuſ-

tia cuiuſdam anachoritæ, quem in Patrum hiſtoria legerat, impetrandi gratia neſcio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tādiu abſtinuiſſe, quoad per eam abſtinētiam propitiato numine voti compos exiſteret. & quamquam periculoſa admodum ea ratio videbatur, metuſq. ſuberat, ne tam audaci incœpto Deum irritaret potius, quàm reconciliaret ſibi; tamen tota re apud ſe diu multumq. agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipſum rigorem perſeuerantis inediæ ſine vlla dubitatione experiri conſtituit, atq. ita experiri, vt nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, & cetera corporis maceratione remitteret. Dies igitur vnus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui animo, aut moleſtia liberari. itaq. ad ſeptimum vſque diem obfirmata mente ieiunium extendit, extendiſſetq. porro, ni ſacerdos idem, cui ſua non modo vitia, ſed etiam bona, & intimos omnes animi receſſus ac latebras diuino quodam inſtinctu nudas & apertas habebat, pro imperio vetuiſſet eum longius progredi; minis inſuper additis, ni paruiſſet, illum à ſacra corporis Chriſti communione prohibendi. Hac igitur tam ſeuera denuntiatione deterritus, cibū ſumpſit Ignatius, & illo quidem, ac poſtero die fuit illi quies: tertio vero eadem illa peccata rurſum occurſare memoriæ. quarum cogitationum initia dum admittit incautius, ac ſpecies (vt fit) ſpeciem adducit, ſenſim in priſtinos fluctus, æſtuſq. ſolicitudinum reuolutus; cum ex vna parte prorſus inſtaurandum confeſſionis myſterium iudicaret, ex altera vero id ſibi non modo non profuiſſe, verum etiam nocuiſſe antea cerneret; ex vehementi fluctuatione tam graue tædium præſentis miſeriæ mentem eius inuaſit, non

quidem

quidem vt de morte oppetenda, sed vt de abijcienda seueriore disciplina, & sæculi commodis repetẽdis magno quodam impetu cogitauerit. Verum in tantis tenebris ac procellis nutanti, & in magnum adducto periculum, peropportune radius diuinæ bonitatis affulsit, cuius beneficio diabolica discussa caligine, totius tentationis exordia progressusq. attente considerãs, liquido comperit, omnes illos cõscientiæ stimulos, vanasq. suspiciones à malo spiritu fraudulenter immissas, ac proinde sine vlla dubitatione constituit, præteritæ vitæ labes, quod ad confessionem attineret, perpetua obliuione conterere. Atq. in hunc modum singulari Dei beneficio, non modo infelicem illam sui calumniandi miseriam ac pœnam euasit ipse, verum etiam alios curandi, qui eadem ægritudine laborarent, miram à patre luminum facultatem & scientiam est consecutus.

Ignatij profectus in spiritu. CAP. VII.

HISCE igitur periculis perfunctus Ignatius, ac veluti auulsus ab vbere; maiores quotidie efficiebat in solida virtute processus. & quo acrior ac diuturnior probatio fuerat, eo magis idoneus euasit ad noua omnipotentis Dei charismata capienda: in quibus fuit illud eximium. Cum enim religionis causa ædem Pauli Apostoli extra oppidum peteret, & in ipso itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoressam interfluit, constitisset; nec opinanti repente diuina quædam oborta lux est tãta, tamq. mirifica, vt momento pæne temporis nullo magistro quàmplurima clare perspexerit non solum de fidei Christianæ myste-

myſterijs, verum etiam de alijs vel ſubtiliſſimis philoſophorum quæſtionibus atq. decretis: quaſi nitidiſſimo quodam in ſpeculo perſpicue cerneret ea, quæ poſt multam accuratamque lectionem, maximoſque labores ac vigilias vix demum ſolent homines intelligentia comprehendere: atq. in eo cæleſti prorſus intuitu, non ſine ſumma animi voluptate diutius acquieuit. Quo tanto, tamque inſigni accepto beneficio, cum ad agendas Domino gratias acceſſiſſet ad Crucem in propinquo defixam; oranti ſeſe denuo in aëre ſpectrum illud obiecit, de quo diximus antea, ſed (quæ nimirum virtus ac poteſtas eſt Crucis) nequaquam pari ſplendore vel pulchritudine. itaq. quod ſuſpicatus pridem Ignatius fuerat, tum deniq. clare perſpexit eſſe dæmonium. eodemq. deinde ſæpius apparente, tãtum abeſt vt moueretur, vt illud etiam baculo per cõtemptum abigeret. Atque eius fere generis per id tempus plane diuinitus alia multa percepit. Quodam die, dum indicta publica ſupplicatione Minoreſſæ religioſum agmen inſtruitur; & Ignatius interim beatiſſimæ Virgini pſallit, inſiſtens gradibus templi Dominicani; ſubito in Deum ita rapta mens eius eſt, quaſi per appoſita quædam, & maxime illuſtria ſymbola, Trinitatis ipſius numen auguſtiſſimum cerneret diſtinctum perſonis, vnum eſſentia. Qua viſione tanto gaudio eſt delibutus, vt neq. in ipſo mox agmine lacrymis & ſingultui crebro temperare valuerit, neq. vero totum eum diem alia vlla de re, niſi de ſanctiſſimo illo fidei Chriſtianæ myſterio diſputare: idq. tanta ſimilium & exemplorum varietate & copia, vt cuncti obſtupeſcerent. quinetiam per eoſ ipſos dies non dubitauit homo litterarum propemodum

ignarus

ignarus librum de Trinitate cōſcribere quoquo potuit ſtylo: vſqueadeo cæleſtes typi quos diximus, in eius memoria atq. intelligentia diuinas illas rerum altiſſimarum notiones impreſſerant. Ac licet antea quoq. & monadem in triade, & in monade triadem ſanctiſſime coleret, ſuasq. & naturæ diuinæ cōmuniter, & ſeparatim ſingulis perſonis preces hymnoſq. perſolueret; ab hoc tamē raptu longe ſtudioſior & ardentior euaſit in eodem officio pietatis; eamq. laudabilem conſuetudinē ad extremū vſq. vitę retinuit, ſic, vt præcipuam caperet voluptatem, & proprio quodam ſenſu rerum cæleſtiū afficeretur, quotieſcumq. ſanctiſſimæ Trinitati ſacra peragerct. Neq. vero fuit hic finis mirabilium viſionum: ſi quidē rurſus per ſignificationes arcanas, & myſtica quædā exempla, oblatus eſt eius mēti modus ipſe, quem in huius vniuerſitatis molitione ſummus ille rerū opifex tenuit: quas illuſtrationes atq. doctrinas, vt omnino vires naturales excedunt, ſic poſtea negabat Ignatius poſſe verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea cum ſacrificio Miſſæ in eodem tēplo Dominicano intereſſet, dum à ſacerdote de more hoſtia ſalutaris attollitur, apertiſſime vidit Ignatius illa ſpecie Chriſtum Deum eumdem & hominem veriſſime contineri. Factum eſt etiam aliquando (idq. ipſimet qui interfuere, teſtati ſunt) vt alienatus à ſēſibus, à Completorio Sabbati ad alterum vſq. proximi Sabbati Cōpletorium in altiſſimo quodā exceſſu perſtiterit: qua ipſa hora, multis adſtātibus qui rei totius euentum attente exſpectabāt, quaſi è profundo ſomno excitatus, repente ſuſtulit oculos, IESVM perquā ſuauiter inuocās. atq. interim pij quidā homines mortuū rati, vtiq. terræ mādaſſent, niſi cō-

templati

templati omnia diligentius,ac pertentato corpore, latentem in eo vitam ex tenui cordis palpitatione ſenſiſſent. Ad hæc,intento precationi, ſeſe non ſemel tum Chriſtus Dominus, tum Virgo mater oſtendit. quibus, & alijs id genus clementiæ diuinæ ſubſidijs in recta fide vſq. adeo confirmatus eſt, vt etiam ſi nulla exſtitiſſent Chriſtianæ religionis monimenta vel teſtimonia, nequaquam tamen dubitaſſet, ex ijs tantummodo quæ Deo ſibi aperiente cognouerat,mortem pro defenſione catholicæ veritatis oppetere. & qui paulo ante vix vocalis noſſet orationis vſum, paucis menſibus tantam rerum ſpiritualium peritiam,ac tantam Dei familiaritatem eſt nactus,vt quidam, eius omnia vel dicta vel facta curioſe obſeruantes, intempeſta nocte ſupplicantē animaduerterint (eleuante ſpiritu ſarcinam corporis)quatuor circiter cubitis à terra ſublimē: & quidem ex cōſortio ſermonis Domini(quod de Moyſe ſcriptū legimus)tota facie mirū in modū radiante.

De ſtudio collato ad proximos adiuuandos.
CAP. VIII.

QVÆ omnia, quamquam egregia atq. expetenda per ſe, tamen eo pluris erant in Ignatio faciēda, quo magis erant cū aliorum fructu & vtilitate cōiuncta. Nam in ceteris ornamentis ac beneficijs,quæ in eum Deus plena manu cōgeſſit,illud equidem vel præcipuum duxerim, quod in tāto perfectionis ardore nō dedit illi ſpiritū ſolitudinis,animumve vni ſibi vacantē,ſed Chriſtianæ propagādæ fidei cupidiſſimū,ac mire ſtudioſum diuinæ gloriæ,ſalutisq.cōmunis.Cū igitur acta

eius in Monte ſerrato (quamquam ea ipſa occultiſſima voluerat eſſe) inſtitutamq. vitæ aſperitatē ac ſanctimoniam vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatē viri præcipue, rumor (vt fit) etiam in maius attolleret, ingens hominum concurſus ad eum fieri cœptus partim viſendi gratia, partim etiam conſulendi; quos ille vt omni conatu quàm acerrimè ad Christū adiungeret, neu ſqualor ille nimius, & diutina illuuies ad ſe adeuntibus terrorem incuteret; primum deponere ſordes, & externū corporis habitum cœpit aliqua ex parte cōponere: deinde cum intelligeret difficilem in primis & ancipitem eſſe curationem animorum; quo cautius rectiusq. in re tanta procederet, ope diuina ſuppliciter etiam atq. etiā implorata, ſuæ conuerſionis originem, ac ſeriem, variasq. tentationum procellas ac tenebras, & ſubſequutā mox tranquillitatem ac lucem, quàm accuratiſſime ſecum expendēs, demum ex iis quæ partim cæleſti magiſtro dictante perceperat, partim etiam ipſemet experiendo cognorat, de fructuoſa ratione meditandi orandique, præclaras obſeruationes & ſaluberrima præcepta cōſcripſit: qui liber (vt antea dictum eſt) Exercitiorum ſpiritualium titulo, tempore procedente deinceps ab eodē auctus atq. recognitus, & Romani Pontificis iudicio ac teſtimonio comprobatus, ita multos omnis ætatis atque ordinis homines tum in eligendo genere vitæ, tum in componēdis moribus, perturbationibusq. ſedandis, ac præſertim in retinenda conſtantia ſalutari, mirum in modum iuuit, iuuatq. quotidie; vt iure optimo videatur hoc non in poſtremis numerandum eſſe remediis, quę diuina bonitas hac hominum ætate vel ad corrigēda ſæculi vitia, vel ad renouandam veterem Eccleſiæ diſcipli-

C nam

nam clementer adhibuit. His ergo meditationibus, quos ad bonam perfectæ virtutis frugem Ignatius reperiebat idoneos, paulatim, & quasi per gradus cœpit excolere: ceteros interim precibus monitisq. prout sese dabat occasio, à vitiorum fœditate deterrens, atq. ad studium æternæ beatitudinis incitans: idq. eo libentius atq. securius, quòd communicandis iis quę à Domino acceperat, nihil interim sibi religionis ac spiritus deperire sentiret. Nec solum venientes ad se benigno excipiebat alloquio; sed etiam inuitatus interdum ab aliis ad prandium, minime recusabat accedere; nimirum eo consilio, vt ex re & ex tempore sumpta occasione, qui se in Dei gratiam terrestri pauissent cibo, eosdem ipse vicissim spiritualibus epulis, & opportuna quapiam adhortatione reficeret. Atque in hunc fere modum adiuuante Domino permultos ad arctam salutis semitam, à via lata & spatiosa traduxit.

E graui morbo periclitatur. Cap. IX.

SEd in eiusmodi curam dum incumbit ardentius, nec tamen interea fere quidquam de assiduitate precandi, ac de quotidiana vitæ asperitate diminuit, morbum ex ingenti labore cõtraxit adeo periculosum & grauem, vt sæuiente atrociter febri proxime ad mortem accesserit. quo tempore & oppidi magistratus periculo viri permoti, publice diuersorium illi curarunt necessariis rebus instructum; & præter aliam amicorũ turbam, honestæ matronæ, quæ vitandæ pestilentiæ causa Barcinone sese eo receperant, certatim ægrotanti assidere, & nocturnas agere excubias, perinde

quasi

quasi in vnius vita salus omniũ verteretur. Atq. his populi officiis, ac pia sedulitate bonorum, ereptus è præsenti vitę discrimine, in id ipsum iterum ac tertio recidit ob eam causam, quòd nondum plane confirmatis viribus (blandiméta videlicet carnis, & veteris hominis malitiam veritus) præpropera festinatione ad pristinas occupationes corporis animiq. redierat: quarum pondere oppressus, deniq. didicit ipse, aliisq. deinde præcipere solitus est, imbecilla valetudine minuendos labores, curandumq. tali tempore, vt quantum de cõsuetis exercitationibus infirmitas demat, tantum ad Dei gloriam, & proximorum ædificationem æquitas animi & exemplum Christianæ fortitudinis addat. Vetabat idem etiam corpus debito somno ciboq. fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, vt moderata sobrietate vegetatur animus, sic immoderata vigilia vel inedia vires adeo frãgi ac debilitari, vt mens earum ministerio destituta vix munere suo fungi, aut ad contemplationẽ rerum diuinarum possit exsurgere. Vexatus igitur, vt dicebamus, diuturna & periculosa ægritudine, demũ ita cõualuit, vt ex reliquiis morbi dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumento contra sæuitiam hiemis munire sese piorum hominum benignitate precibusq. coactus est.

De inanis gloriæ vitio superato. CAP. X.

ACcessit ad illa corporis ægrotãtis incommoda, grauis etiam animi cruciatus, ab importuna quadam inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim ingrauescẽte morbo

conſcientiam ſuam diligentius excutit,ſeq. ad extremum comparat mortis agonem,ſubiit illi repente ſe iuſtum eſſe,neq. vllo pacto ſibi de ſempiterna beatitudine dubitandum. Cui ſuaſioni dum reſiſtere vi ſumma conatur, intelligens vt quiſq. ſibi maxime placet,ita Deo maxime diſplicere; diuturnum & anceps intra ſeſe certamẽ tanta tentatione metuq. ſuſtinuit, vt miris modis quotidie torqueretur, maioremq. ex offenſionis diuinę formidine,quàm ex ipſa graſſantis morbi vehementia metum ac ſolicitudinem caperet.Verſabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callidus,Chriſti permiſſu; & quem deſperationis iaculis paulo ante ſuperare nequiuerat, eumdẽ rurſus nimiæ confidentiæ ac vanitatis elatione ſupplantare & euertere nitebatur. Sed contra eiuſmodi cogitationes Ignatius & in ipſo(vt diximus) morbo, & recuperata poſtmodum valetudine cum diutius dimicaret;partim agendis identidẽ Domino gratiis, partim naturæ humanæ fragilitatem apud ſe reputando; deniq. diuino præſidio deteſtabile hoc ingrati animi vitiũ ita debellauit, euulſitq. radicitus, vt poſtea quotieſcumq. ſalus animarum, aut Dei gloria poſtularet, ſua non minus bona, quàm mala ſine vlla prorſus cenodoxiæ titillatione palam & ingenue expromeret.

De profectione Hieroſolymitana.
CAP. XI.

INter hæc anni fere ſpatio exacto, partim ſpiritualium rerum ſciẽtia inſtructus, partim etiam arte quadam & cõſuetudine regendarum animarũ imbutus, cum nihil vulgare aut

exiguum

exiguum agitaret animo, ſed egregia quædam & ardua in Dei gloriam ab ipſo conuerſionis initio concepiſſet; Hieroſolymam, quod iamdudum habebat in votis, petere omnino conſtituit, non tam vt Chriſti Domini ſacratiſſima incunabula cerneret (tametſi id ipſum vehementer optabat) quàm vt in conuertendis ad Euangelij lucem infidelibus, qui ea tenent loca; vel operæ pretiū faceret, vel certe martyrij palmam, cuius auidiſſimus erat, acquireret. Sed hoc ſuū de prædicando Euangelio conſilium, vitandæ ſcilicet humanæ laudis cauſa, nemini prorſus aperiebat: peregrinationis vero propoſitū, cum neceſſario amicis pateſeciſſet, multi primū id ei multis rationibus diſſuadere, obteſtari etiam & orare ne populum ab ſe nuper è ſomno vitiorum excitatum ad ſtudia virtutis pietatisque, repēte deſereret, neu ſe ipſe, affecta præſertim valetudine, itineri tam longinquo ac tam periculoſo committeret. deinde cum nec precibus nec ſuaſionibus eum de ſentētia demouere poſſent, inſtare ſaltem & vrgere, ne incomitatus abiret; multa poſſe in tam remotis ignotiſq. ſibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate contingere, quæ præſentem cuiuſpiam fidelis opem ſolatiumque requirerent. Omnino probabilia videbantur afferre, & humano iudicio rem æſtimātibus, etiam neceſſaria: nec vero deerant homines impigri, peritiq. linguarū, qui ſeſe illi comites laboris ac periculorum libenter offerrent. Verum Ignatius, qua erat animi altitudine, in cælum ſemper intentus, atq. à diuina prouidentia vſquequaq. pēdere mirabiliter cupiēs, amicis omnia ſua in eum ſtudia profitentibus ita remiſit, vt diceret, in præcipuis hominis Chriſtiani virtutibus, non modo fidem & caritatem eſſe, verum etiam ſpem.

Eius porro comparandæ gratia, certum ſibi eſſe non modo ſine viatico, ſed etiam ſine comite iter id ingredi; quòd clare perſpiceret, ſi, qualia multa poſſunt homini accidere, peregrinanti præſertím, ſibi quidpiam eueniſſet, fieri non poſſe quin aliqua ſaltem ex parte comitis præſidio fideiq. confideret: proinde quidquid in eo ſpei locaſſet, id vtiq. ex ea detractum iri fiducia, quam totam in vno Deo clementiſſimo parente ac rectore vellet eſſe repoſitam.

Nauigat in Italiam. CAP. XII.

HAc igitur mente ſub initiũ anni M. DXXIII. magno omnium dolore Minoreſſa profectus venit Barcinonem, vt in Italiam ex eo loco traijceret. cumq. peropportunè paratam ibi nauem offendiſſet, egit cum nauarcho ſuppliciter, vt ſe mendicum egentemq. gratis admittere ac tranſportare ne grauaretur. cui naulum quidẽ ille ſe remiſſurum promiſit; ea tamẽ conditione, vt nautici ſaltem panis, quod erat neceſſarium, ſecũ inferret. Eo reſponſo cũ vehementer angeretur Ignatius, quòd commeatus copiam quãuis exiguam, cerneret inopiæ illius quam ſibi ſummã propoſuerat, legibus aduerſari; poſt multas anxiaſq. cogitationes totam rem denique permittere ſtatuit arbitrio ſacerdotis, quẽ ſibi paucis illis diebus Barcinone, tum ſuæ conſcientiæ iudicem, tum interpretem diuinæ volũtatis elegerat. Ille re cognita, Ignatio reſpondit, æqua poſtulare nauarchum, proinde non reſiſtẽdum eſſe, nec vero timendum, ne ſi cibaria, tam vilia præſertim ac neceſſaria, ſibi parauerit, quidquam idcirco contra conſilium perfectę paupertatis admittat. Tum Ignatius

tius quamquam soluto vixdũ religione animo, tamen partim sacerdotis impulsu, partim etiam metu occasionis eius amittendæ; emendicata de more pecunia, panes in nauem imposuit, & ne quid præterea secum inferret, paucos qui superfuerant nũmos reliquit in ipso littore: deinde solutis anchoris die quinta Caietá non minus periculosa quàm celeri nauigatione delatus, Romam pedibus iter intēdit ac prima nocte diuertit ad villam militibus refertam; quibus nefaria quædá ac turpia molientibus tanto animi ardore ac vociferatione se obiecit, vt illi partim verborum pondere, partim constantiæ miraculo obstupefacti, à flagitioso conatu destiterint. Inde laboribus maximis, cum sęuiente per eos dies pestilētia luridus ipse ac macilentus, tectis fere atq. oppidis arceretur, deniq. in vrbem Romā haud ita acriter custoditam, lassitudine ac fame pęne confectus introiit ipso Dominico die Palmarum. cumq. venerabũdus religiosissima quæq. loca obiisset, Adriani VI. Pont. Max. pedes exosculatur. Mox paráti Venetias ire, vt in Palæstinam inde transmitteret; rursum Hispani amici nonnulli, qui Romæ eo ipso tempore versabantur, profectionem dissuasere cum aliis rationibus, tum pręcipue nauigationis lōgæ & infestæ periculis proponēdis. quippe cum paulo ante per summũ nominis Christiani æque damnũ ac dedecus, Turca Rhodum insulā expugnasset, quo nuntio videlicet omnis Italia cohorruerat. Sed cum Ignatius ab instituta peregrinatione nullo terrore posset abduci; illud saltē hortari & orare institerũt, ne se daret in iter eiusmodi sine pecunia, tũ in alios vsus necessaria, tum vtiq. ad naulum pro transmissione soluēdum. nam vt Venetias emēdicato victu peruenisset, quę deinde ratio,

quæ ſpes homini externo & ignoto foret,in tam remotas regiones traiectum nanciſcendi gratuitum? Proinde recte amiceq. ſuadentibus ne reſiſteret, iuuariq. ſe in Chriſti gratiam aliquo ſaltem viatico pateretur.Cum hæc,& alia eiuſmodi aſſeuerãtes pariter ac miſerantes ingererent; ſæpius eadem iterãdo,cunctantem ac tergiuerſantem denique perpulerunt, vt in ipſo diſceſſu aureos aliquot nummos acciperet. quo ille ſubſidio oneratus verius quàm inſtructus, non multum proceſſerat viæ, cum rem totam attẽte contemplans,ſeq. ipſe accuſans grauiter, quòd de fiducia diuina humano metu ſe deijci,fixumq.paupertatis propoſitum oblato auro paſſus eſſet infringi; parum abſuit quin omnẽ pecuniam illico indignabundus abijceret: ſed quia id prodigum, ac Deo ingratũ fore videbatur, decreuit certe in obuios pauperes paulatim inſumere. quod cum alacriter pręſtitiſſet, breui & nummis omnibus vacuus, & ſtimulis conſcientię liber euaſit. Pergentem porro Venetias, eadem quę ſupra memorauimus incommoda & difficultates itinere pæne toto vexarũt. Sæuiebat etiam tum locis aliquot fœda lues atque contagio; diſpoſitiq. cuſtodes aditus oppidorum aſſidue tuebantur. Ignatium vero ex ipſo corporis habitu vel in ſumma cæli temperie metuiſſes. Obſita erat ſqualore veſtis, & horrida; color exſanguis; cauũ macie caput; conditi introrſum oculi; & inanes faucium ſinus. quocirca fiebat,non ſolũ vt excluſus à diuerſoriis omnibus pernoctare ſæpe cogeretur in publico,ſed etiam vt pallore & macie peremptum, rigentemque, prætereuntes aliquando nonnulli ceu monſtrum quoddam aut triſte ſimulacrum horrerent. Ipſe vero linguæ imperitus, ignarus itinerum, cum præ defatigatione

tione ſæpe deficeret; ad Foſſam tamē Clodiam Deo adiuuante peruenit, quo ex emporio breuis & quotidianus Venetias traiectus eſt. Ibi certior factus à viatoribus, obſeruari Venetiis omnia diligentiſſime, & è ſuſpectis præſertim regionibus veniētes acceſſu prohiberi; flexit inde itinere terreſtri Patauium, quorumdam conſilium ſequutus, qui idipſum periculi metuentes, faciliorem ſibi ex ea vrbe Venetias tranſitum fore ſperabant: iidemq. Ignatium adiunctum ſibi comitem, præ imbecillitate haud ita æquantem gradus, in campis circumpadanis repente deſtituunt, vnius ope Chriſti ſubnixum: qui ſane pro ſua infinita clementia laboranti ſeruulo in tanta ſolitudine minime defuit, ſed proxima nocte ſeſe illi, quemadmodum antea ſæpe fecerat, viſendum obtulit; recreatumq. mirifice, intra ipſa Patauina mœnia primum, deinde Venetias ſine vllo errore aut difficultate perduxit. nemo quippe ex Patauinis cuſtodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad inſulas frequentiores appropinquantem (cum nauim ingreſſi de more ſingulos vectores diligenter excuterent) Ignatium nulla munitum valetudinis teſſera, ne appellauit quidem; mirātibus, cognita poſtmodum re, Clodianis deſertoribus illis; quibus per adulterata videlicet ſymbola introitus in vrbem vtramq. non ſine magna vel ſolicitudine, vel contentione patuerat. Venetiarum vrbis, in receſſu intimo ſinus Adriatici, ea regio ac ſitus eſt, vt leniter ſtagnantes ex altò aquæ illam ex omni parte circūluant. ea inclytæ vrbi & ad merces copiasq. inuehēdas opportuna receptacula, & contra hoſtiles incurſus munimenta firmiſſima ſunt. Ex iis porro æſtuariis, maiores minoresq. euripi totam vrbem intercurſantes, variis mæandris ac flexi-

ac flexibus ita diſtinguunt, vt, quot in partes pedibus, in totidem fere mari aditus ſit; egregio ſane vel artis, vel naturæ miraculo. Inde vicorum, inſularum, ac pontium ingens numerus: vt qui diutius ibi verſati non ſunt, viarum locorumq. modo varietate, modo ſimilitudine ſæpe fallantur. Sed contra eiuſmodi ambages, certum paratumque remedium eſt maxima multitudo cymbarum, quæ vſquequaq. diſperſæ, nominatim ad omnia & publica & priuata loca quemlibet haud ita magna mercede traijciant. Ignatius naui Patauina, ex iis quæ per Medoacum flumen aſſidue commeant, in area Marciana ſub noctem expoſitus, cum neq. vias ad publica xenodochia noſſet, nec portitori conducendo ſuppeterent nummi; aſſuetus longo iam vſu male cubare, ſub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus iam ſe tenebris, vacuum opificis cuiuſdam fulcrum elegit, in quo feſſos artus vtcumq. reficeret. Tenet fama, litterisq. multorum eſt memoriæ traditum, dum ille ibi noctem exigeret, vicinum ſenatorem cælesti voce excitatum, increpitumq. quòd in multa veſte, molliq. ſtrato decumberet ipſe, cum interim Dei famulus peregrinus non longe à veſtibulo illius ædium iaceret in publico pauper, & omni humana ope ac ſolatio deſtitutus. itaq. ingenti metu & horrore perfuſum proſiliiſſe confeſtim, & quęſitum diligenter Ignatium excepiſſe perhonorifice. Sed ille poſtridie cum in amicum veterem Cantabrum incidiſſet, à lautiore hoſpitio ſe ad eum familiariter tranſtulit.

Nauigat

Nauigat in Palæstinam. Cap. XIII.

IBi cum aliquandiu moraretur, in omnem nauigandi occasionem intentus; ecce tibi nouæ amicorum pugnæ (quos illi vbiuis breui conciliabat cognita viri virtus atq. modestia) cum variis terroribus ab instituta peregrinatione reuocare conātium; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, vt diceret pro certo habere se, vt cetera cuncta deficerent, vel vna solummodo tabula quo cupiebat vtiq. peruenturum. Nec eum fefellit bonitatis diuinæ fiducia. Cum enim eo anno formidine Turcarum, vt diximus, solito minor esset in Iudæam peregrinantium numerus, & quotquot erant, simul omnes paulo ante soluissent; desperata iam à ceteris re, Ignatius repēte fit certior, nauem in Cyprum parari patricio Veneto, prætori eiusdē insulæ designato: cumq. inde non ignoraret breuem atq. facilem esse traiectum in Palæstinam; nullo adhibito deprecatore, cum tamen multi nec aspernandi suppeterent, ad Venetorum Ducem Andream Gritum adiit ipsemet, insigni non minus humanitate quàm prudentia principem: ac Deo fauente facile ab eodē impetrauit, vt gratis in Cyprum vsq. deueheretur. Sed interea dum prætoria ornatur nauis, in febrim Ignatius incidit, factumq. diuinitus est, probādæ scilicet eius constantiæ causa, vt quo die pharmacum hauserat, eo ipso nautæ signū profectionis ediderint. qua re minime cōturbatus Ignatius veniam petit ab hospite; qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus, cum nihil omnino proficeret, consulitur medicus. ille vero sine cunctatione respōdet, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius nihilo magis

magis immutatus,& cęlestis nimirum medici ductũ sequutus,felici sane consilio (quod tamen admirandum potius,quàm imitandũ aliis duxerim)fluctuante etiam tum in stomacho potione conscendit: factumq. est Dei beneficio, vt ora soluta, inter nauigandum,ex ipsa maris agitatione tãtam vim pestiferi ac vitiati humoris euomeret, vt morbo plane leuatum sese celeriter senserit. Recuperata valetudine institit suo more, quoscumq. poterat factis dictisq. ad virtutem & pietatem adhortari. cumq. in eadem naui per summam impudentiam cõmitti grauia quędam flagitia comperisset,non dubitauit apertũ dedecus detestari palam; & impuros illos homines tanta orationis actimonia reprehendere,vt ij facta cũ nautis coniuratione molestũ sibi monitorem in deserta quadam insula exponere, atq. ab suo conspectu & consuetudine procul amouere decreuerint. quã rem odorati è vectoribus quidam Hispani ad Ignatium pro amicitia detulere, suadentes etiam atq. etiam, vt in loquendo cautior esset, sibiq. consuleret. sed ille nihilominus turpiter peccantes obiurgare perrexit, diuinæ prouidentiæ ope subnixus: cuius beneficio factum est, vt ad insulam sceleri destinatam appropinquantes nautæ,aduerso repente vento reiecti,volentes nolentes Ignatium in Cyprum vsq. peruexerint: vbi cum stare ad salinas peregrinam nauem, de qua supra diximus, audisset, illuc itinere terrestri se contulit: in eamq. gratis admissus,nihilo plus viatici secum intulit,quàm in priores intulerat, Christo vno videlicet fretus,qui tota illa nauigatione sese illi non semel ostendit; eumq. magnopere confirmauit; ac denique incolumem ad portum Palæstinæ perduxit.

Palæstina

Palæstinæ loca sancta perlustrat.
CAP. XIV.

INde cum cetera peregrinorũ turba progressus, vt ad conspectum sacratissimæ vrbis est ventum, incredibilem ex ipso illius intuitu cepit animo voluptatem: ac deinceps partim in comitatu, partim etiam solus, loca illa Christi Domini, MARIÆ virginis, & Apostolorum nobilitata vestigiis, eximio quodam animi fructu venerabundus, haud semel obiit: modo inclyti quondã templi reliquias, modo sepulchra Prophetarum intuens: hic nascentis & vagientis; illic docentis, & miracula patrantis filij Dei monimenta considerans. Vbi vero ad loca eiusdem acerbissimis pœnis insignia, & morientis in cruce sanguine consecrata, atq. ad defuncti sepulchrum accederet; effusus in lacrymas humo pia oscula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam spiritus dulcedine & suauitate compleri. Ad hæc antiquum beatissimæ Virginis domicilium, itemq. locũ instituto primũ Eucharistiæ mysterio, & sancti Spiritus aduentu memorãdum, & alia eiusmodi quàmplurima, quæ per otiũ deinde reuiseret, à mystagogo quàm accuratissime addiscere. Erat Ignatio iamdiu deliberatum, vt diximus, in augustis illis Iudææ sedibus pedem figere, atq. ad conuertendos ad Euangelij lucem infideles toto pectore incumbere; quòd non reperiret vel vbi sanctius in terris vitam degeret, vel in quo munere fructuosius operã collocaret. Neque, plurimis iam experimentis diuinæ bonitati confidere, & in diem paruoq. viuere assuetum, rerũ quæ ad corpus pertinẽt, habebat cura vlla solicitum.

Id vero

Id vero laborabat vnum, fragilitatis humanæ videlicet conſcius, ne ſpiritui quotidie deficiẽti, & noxarum ſordes aliquas contrahenti, opportuna ſacræ Pœnitentiæ ablutio, & cæleſtis panis alimenta deeſſent. Quam ad rem idoneum ratus miniſterium fratrum è Frãciſcana familia, qui loca illa religioſa tuentur, & peregrinis aduenientibus præſto ſolent eſſe; adit ille ad cuſtodem cœnobij, ac litteras ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddit; &, quod ad conuerſionem infidelium attinet, nihil ei ſuorum conſiliorum impertit; voluntatem vero ſuam in eiſdem ſedibus commorandi habitandiq. demonſtrat: rogat proinde, vti ſe fratres dumtaxat tecto recipiãt, ſibiq. confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramenta miniſtrent: ſe, quæ ad victum cultumq. ſpectent, nullo prorſus eorum incõmodo curaturum. Cuſtos, partim cõmendatione amicorum, partim poſtulati moderatione permotus, bene ſperare iubet Ignatiũ, ita tamen, vt rem in aduẽtum Prouincialis miniſtri differret, qui per eos dies in Bethleẽ oppido verſabatur. nec dubitauit Ignatius quin æque facilẽ Prouincialem eſſet habiturus, atq. cuſtodẽ habuerat. itaq. cum reditus iam peregrinorũ inſtaret, litteras ad amicos in Occidentem ſcribere aggreſſus eſt, quibus eos de ſuo ſtatu faceret certiores. Cum igitur maxime ſcriberet, quòd in poſterũ diem peregrinis erat indicta profectio; ecce tibi à cuſtode nuntius, adeſſe Prouincialem, & Ignatium accerſere. ad quẽ bonæ ſpei plenus cum extemplo adiiſſet, collaudat ille primo piã hominis voluntatem: ſed re apud ſe diligentius deliberata, videri ſibi ait ſatius, vt recedat; idq. cum alias ob cauſas, tum vero quòd ante id tẽpus nonnulli eodem ſtudio accenſi, dum ſecurius vagantur, à Turcis

excepti,vel misere periissent, vel certe in acerbæ seruitutis calamitatem incidissent,quos deinde propter officium ac vicinitatem Franciscani fratres non sine magno cœnobij detrimento redimere cogebantur. proinde se in diem insequētem cum ceteris peregrinis ad iter accingeret. Ad quæ cum ita respondisset Ignatius, vt sibi certum fixumq. esse affirmaret, Hierosolymis omnino restare; simulq. modeste significaret, se, quamuis aliter sentiente Prouinciali, nequaquam, nisi aliqua oblata religione, à proposito recessurum: tum ille potestatem se à summo Pontifice habere subiunxit sacris interdicendi, si quis inuito se ibidem remanere conatus esset: iamq. potestatis eius diploma proferre paranti, confestim Ignatius, vt omnia Ecclesiastica iura & imperia valde reuerebatur, nihil prolato opus esse respondit, credere se quæ diceret; & quoniam ita iuberet, dicto audientē fore. Dum igitur ad hospitium tendit mærens, vt se ad reditum compararet; acris illum incessit repente cupiditas montis Oliueti illius celeberrimi reuisendi, quo in summo cernūtur adhuc IESV Christi ascendentis in cælū expressa vestigia: ac ne quis forte in tantis temporis angustiis impedimento sibi esset, re nemini patefacta, & (quod periculosius est) nullo propter inopiam Turca secum adhibito ex iis qui mercede conducti peregrinis in ea regione præsidio sunt; solus ad montem excurrit: cumq. à custodibus non admitteretur, cultellum è calamaria theca detractum mercedis loco iis dedit, sacri montis cacumen subiit alacer, & diuinorum pedū notas multa cum prece & ingēti gaudio veneratus, ad Bethphage properauit: vbi dum singula curiose perlustrat, subiit illius animum subito, minus diligēter in Oliueti fastigio sese

animad-

animaduertiſſe, vtra ex cæli plaga dextrum, vtra ſiniſtrum eſſet Chriſti veſtigium: qua dubitatione quaſi quibuſdam calcaribus incitatus, illico ad montem recurrit, adnotauitq. intentis oculis vel minutiſſima quæq. ſic, vt locus in poſterũ dubitationi non eſſet: vſqueadeo inexplebile ſtudium ſacroſancta illa redemptionis humanæ monimenta, & incunabula Chriſtianæ religionis penitus etiam atq. etiam cognoſcendi recolendiq. mentẽ eius inuaſerat. Interea cum abeſſet diutius, nec in turba peregrinorum appareret, ad Frãciſcanos defertur deſiderari ex eo numero Ignatium. Franciſcani ſuſpicati id quod erat, ac veriti ne per eam ſolitudinẽ Ignatius in aliquod vitæ vel ſeruitutis diſcrimen incurreret; Armenium quemdam in eo cœnobio miniſtrantẽ, ad illum perquirendum celeriter mittunt. qui deſcendẽti ex Oliueto commodum Ignatio factus obuiam, fuſte primum, ac truci vultu acriter minitari, ac temeritatem aſpere admodum increpare, deinde immiſſa manu, & brachio ferocius apprehenſum ad diuerſoriũ trahere minime ſane renitentem, quin etiam nouo cæleſtis gaudij rore perfuſum, quòd inter eas contumelias Chriſtum ſibi præſentẽ, & vſq. ad hoſpitium præeuntem, incredibili quodam genere conſolationis aſpiceret.

In Hiſpaniam redit. CAP. XV.

VT igitur poſtera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine Ignatius abiit præ deſiderio triſtior, & relictam prouinciam ſine fine reſpiciens: nec tamen, quoniam præſenti neceſſitate victus inde recederet, de mu-

niendo in posterum sibi quandoq. reditu ac mansione desperans. Cumq. primo traiectu Cyprum tenuisset incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarũ vna erat Veneti mercatoris, maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor, sed bene firma, Turcarum; tertia Christianorum, parua, & male compacta. Ac ceteri peregrini, quòd tempus erat hibernum, & obnoxium tempestatibus, pro se quisq. tendere, ac certa mercede pacisci, vt in primã illam ascenderent: cumq. Ignatius propter egestatem à nauarcho repudiaretur, iidem illum enixe precari, vt hominem sibi notum, probum, atq. adeo sanctum ne recusaret admittere. quibus ille non minus amare, quàm inepte facetus, Atqui sancto nihil opus est (inquit) naui. calcabit æquora multorum exẽplo. neq. vmquam exorari se passus est: sed magno ei stetit cauillus, & contumacia. Cum enim Ignatius inde per contemptum exclusus, facile obtinuisset iisdem deprecatoribus, vt in illam debilem gratis admitteretur: cumq. simul omnia nauigia vento secũdo soluissent; repente cooritur atrox adeo ac sæua tẽpestas, vt Turcica nauis in omnium conspectu miserãdum in modum fluctibus hausta, nullo prorsus euadente perierit; Veneta vero in scopulos illisa naufragium fecerit, saluis tamen hominibus: tertia tantum, qua vehebatur Ignatius, minime valida, ventis ac fluctibus diu multumq. agitata, altero deniq. mense in Apuliam, lacera ac valde fessa peruenit: quo ex loco ipse deinde Venetias petiit, tam longa & periculosa nauigatione mire vexatus. Etenim studio paupertatis, quę fuit illi semper omnibus commodis & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hieme sæuiente conscenderat, femoralibus tantum è tela, concisaq.

ad humeros aploide, ac ſciſſili tunica breuiore ſemi-amictus, cũ è cęlo dẽſa caderet nix, ac triſti gelu cuncta inhorreſcerent. atq. ad has cæli iniurias accedebant quotidiana vitæ diſcrimina, vigiliæque, & cetera maris incommoda: quibus ille pæne confectus cum Venetias perueniſſet Ianuario menſe anni MDXXIV. ab hoſpite Cantabro clementer acceptus, nummiſq. aliquot ad iter faciendum, atq. ad fouendum ſtomachum nimio frigore languentem panni quodam fruſto donatus, Ferrariam venit. ibi maximum vrbis templum ingreſſus, dum religioſe numen adorat, mendicus quidam ex iis qui ſacrarum ædium veſtibula conterunt, precationi apprime intentũ intuitus, confeſtim ad illum accedit, manumq. ad ſtipẽ porrigit ſupplex: cui cum Ignatius ex ea quam habebat pecunia, nummulum hilari vultu dediſſet, atq. is (vt fit) rem ad ceteros pauperes detuliſſet; alius, aliuſq. deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cũ ſe per Chriſtum obſecrantes fruſtrari fas eſſe vix duceret, à minoribus nũmis ad maiores paulatim progreſſus, breui totam crumenam ita penitus exhauſit, vt ſibi deinde ad cibum illo die capiendum oſtiatim emendicare neceſſe fuerit. quam rem pauperes iidem mox cõſpicati, & maxima quadam admiratione correpti; ſanctum, ſanctũ illico exclamant. quibus plauſibus vocibuſq. nequaquam inflatus ipſe, cum vno bonæ conſcientię teſtimonio niteretur, Genuam inde ſine vlla cunctatione profectus eſt. Graue per id tempus inter Chriſtianos Reges vigebat bellum; & præcipua quæque Ciſalpinæ Galliæ loca, vel Hiſpanicis, vel Gallicis præſidiis tenebantur: cumq. ob id ipſum valde infeſta cædibus ac latrociniis itinera eſſe cõſtaret; admonitus à bonis quibuſdam viris Ignatius eſt,

tius eſt, vt per occultos tramites à via regia declinaret, ni cum ingenti vitæ periculo in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odiū ſui, & amor imitandæ Chriſti patientiæ intrepidū redderet, recta nihilominus ire perrexit. neque ita multum viæ proceſſerat, cum ad oppidū neſcio quod in ſtationes circumſidentium Hiſpanorum incurrit, qui tam periculoſo ac ſuſpicioſo tempore exploratorem ſine dubio rati, comprehenſum Ignatium, & in domunculā quamdam ſeductum, blande primum interrogant; deinde omni veſtimento, & ipſis denique calceis ferociter exuunt, ſingulas partes proterue ſimul & curioſe pertractant, numquid ad obſeſſos vel nuntij, vel litterarum afferat, diligenter exquirūt. cum nihil eorum quæ putauerant, neque percunctando elicerent, neq. perſcrutando inuenirēt; ira commoti, Atqui te Præfecto ſiſtemus, inquiunt, & confeſſionem quam pertinaciter ſupprimis, exprimemus: cum nihil recuſaret Ignatius, ac tantummodo peteret, vt ſua ſe tunica tectum incedere paterentur; illi vero, ludibrij & ignominiæ cauſa brachatum per media caſtra, vulgo inſpectante atq. irridente perducunt. quam ille tam inſignem contumeliā excepit ac ſubiit alacer, cum aliis nominibus, tum præcipue quòd interea ſibi ſpecies quædam eſt obiecta Chriſti Domini, cum à Pilato per mediam vrbem ad Herodis tribunalia miſſus eſſet, ab eo per ſummam iniuriam atque indignitatem ſpreti & illuſi; & vniuerſo irridēte ac ſibilāte populo, per hominum ora ſemel iterumq. traducti: cuius opprobrij ſe quoque factum eſſe vtcumq. participē, mirifice lætabatur. Sed vbi ad Præfecti diuerſoriū appropinquauit, repentino quodam timore perfuſus, cœpit ſubito cogitare apud ſe, quo-

nam modo ipſum alloqueretur. Etenim Ignatius, quòd olim in regia, ſermonis floſculos & verborum elegantiam nimium ſtudioſe captaſſet, ad eam vanitatem expiandam, conſulto poſt conuerſionem inſtituerat rudi & agreſti ſermone cum ipſis quoq. dynaſtis ac principibus agere; & quo magis vulgo contemneretur, omne liberalioris educationis & nobilitatis indicium ſtudioſe celare. Tum igitur ſubiit illius animum, expediret ne tali tempore quidpiam de ſuſcepta ſeu tarditate, ſeu ruſticitate deponere. Sed cum rem totam accuratius intuẽs, ab humano timore profectam animaduertiſſet; vſqueadeo in ſemetipſum animo concitatus eſt, vt nulla habita ratione periculi, non modo mutata conſuetudine ad orationis lenocinia non deſcendere, ſed nullũ prorſus neq. geſtus, neque verborum honorem habere Præfecto decreuerit. Quæ res cuipiam fortaſſe temeritatis potius quàm conſilij videatur eſſe: ſed vtiq. ſeruorum Dei, præſertim in ipſo feruore pænitentiæ, facta vel dicta, ad communem ſenſum ac normam exigenda non ſunt. Cum igitur corã illo ſtetiſſet, vt erat ſeminudus & ſqualidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. multa ac varia ſciſcitanti nullã omnino reddit vocem. tantum ad illam interrogationem, Esne ſpeculator? non eſſe, reſpondit; idq. ob eam cauſam, ne ſi nihil contra dixiſſet, ſilentio ipſo, quod aiunt, rem affirmaſſe, & merito quæſitorem in ſuam perniciem efferaſſe videretur. Tum ille inſanũ ratus Ignatium, acriter milites increpat, quòd in conſpectum ſuum, non bene cognita re, dementem adduxerint; & ſimul, Abigite hunc, inquit, liberumq. dimittite. qua reprehenſione magis magisq. irritati, cum aduerſus Ducem hiſcere non auderent, ſui doloris

pœnas

pœnas ab innocente Ignatio repetũt.nec modo iurgia & probra certatim ingerere,ſed etiam impetu facto,pugnis,cubitis,calcibus hominis latera facien1q. contundere,mirabiliter in ipſo verberum dolore lætantis, quòd aliquid innoxio ſibi ad Chriſti Domini exemplum perpeti contigiſſet. Cumq. verberando & conuitiando feſſi denique deſtitiſſent, miſeratus alius quidam miles excepit exanimem, ac fouit, ciboq. recreatum inſequenti luce tutũ abire permiſit. Sed antequam Genuam accederet, rurſus in ſtatiua Gallorum incidit, verum euentu admodum diſpari. ſi quidem Dux, vt eum in Guipuzcoa natum audiuit, Vaſco ipſe eidem regioni finitimus, quaſi popularẽ cleméter agnouit,ac benigne tractari à militibus iuſſum poſtridie dimiſit incolumem. Inde cum Genuã perueniſſet, Rodericum Portundum ibi offendit Cantabrum,Hiſpanienſi claſſi prępoſitum,in Ferdinandi quondam regia ſibi notum; cuius beneficio dum Barcinonem traijcitur,nihilo pacatiori vſus eſt mari,quàm terra paulo ante vſus fuerat.Etenim à piratis conſpecta nauis, qui valida per eos dies claſſe infeſtum habebant mare Liguſticum,ingenti nautarum labore metuq. manus inſectantium effugit.

Barcinone ad ſtudia litterarum aggreditur.
Cap. XVI.

INterea Ignatium Hieroſolymitana commoratione prohibitum, grauis coquebat cura, quid ageret, quod nam potiſſimum vitæ genus eligeret. ac multa ſecum agitãti venerat illi dudum in mentem, cœnobium aliquod ingredi maxime diſſolutum, vt ibi, dum lapſam reli-

gionis diſciplinam, & verbo & exemplo conaretur ad veterũ inſtituta redigere; & ceteris aliqua re prodeſſet, & ipſe interea (quod neceſſario futurum videbat) ab iis qui reſtringi ſe nollent, multa pro Chriſti nomine pateretur. Sed incertus num id maxime ad Dei gloriam pertineret, quam videlicet vnã in omni actione ſpectare conſueuerat; multa ac diligẽti prece & ieiunio explorat numinis voluntatem: ac diu perplexus, in eam deniq. mẽtem ſeſe diuinitus plane ſenſit impelli, vt ſine dubitatione ſtatueret, primum operam ſuam, qualis qualis eſſet, nequaquam intra vnius familiæ cancellos includere: deinde, quo latius pateret vtilitas ac fructus animorum, eiuſdem conſilij ac propoſiti idoneos aliquot adlegere ſocios atque adiutores: poſtremo, vt ſine hominum admiratione verſari in adiuuãdis hominibus poſſet, ad ſancti Spiritus vnctionem, doctrinæ quoq. ſubſidium, ac litterarum cognitionẽ adiungere, præſertim quòd ea commendatione facultatem etiam repetendæ atque obtinendæ Hieroſolymitanæ prouinciæ (cuius illi cura viuebat in pectore) facile ſe ab Eccleſiaſticis magiſtratibus aliquando impetraturum ſperabat. Et quidem, quod ad litterarum ſtudia pertinet, cum nondum intelligeret quàm illa ſibi totum hominem fere vindicent, ratus poſſe interim ſe animis quoque adiuuandis vacare, Minoreſſam ad gregem illum ſuum reuerti decreuerat, vbi & ſparſa in hominum mentibus pietatis virtutiſque ſemina ad bonam frugem perducere, & Ciſtercienſis cuiuſdam monachi, ſpectatæ ſanctitatis ac doctrinæ viri, tum conſuetudine perfrui, tum induſtria erudiri magnopere cupiebat. Sed cum illum, contra quàm putarat, demortuum reperiſſet, Barcinonem ſibi ſtudiorum idoneã

ſedem

ſedem putauit fore, propter eam maxime cauſam, quòd cum paupertatem perpetuo colere, nihilque ab domo ſua & cognatis accipere decreuiſſet; in ea vrbe multos habebat ſpirituali neceſſitudine ſibi cõiunctos: in iis Ardebalum quemdam peritum, vt locis ac temporibus illis, ludi magiſtrum; & Eliſabetham Roſellam primariam feminam: quorum alter operam illi gratuitam in docendo, altera in quotidianos vſus quidquid opus eſſet benigne detulerat. Vt igitur Barcinonem reuertit, ſeq. Ardebalo dedit in diſciplinam, repueraſcere in gratiam Chriſti matura iam ætate vir (quippe tertiũ circiter ac trigeſimũ agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit. Ceterũ ad illa ſpinoſa rudimenta grammaticæ capienda, ediſcẽdaſq. verborum inflexiones & nominum, cum alia erant ei impedimento, tum illud præcipue, quòd animum ad rerum cæleſtiũ ſenſa concipienda longo iam vſu promptum & agilem, ſi amandi vocabulum, vel alia quæpiam eiuſmodi vox admonuiſſet eorum, quæ pie ac religioſe cogitare & commentari conſueuerat, ſubito pæne abſtractus à ſenſibus, in contemplationem diuinæ caritatis ac ſempiternæ beatitudinis tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non ſolum vt nihil noui mãdare memoriæ poſſet, ſed etiam vt ſi quid antea impreſſum eſſet, id ipſum concurſu nouarum & præſtantiorum imaginum illico deleretur. quam ipſam rem, quaſi futura præſagiens, pro ſua parte adiuuabat etiã vafer humani generis inimicus, eo maxime tempore crebra intelligentię lumina eidem offerens, & recondita patefaciens ſcripturæ ſacræ myſteria. Quod ille cũ cerneret, cumq. adhibito ſæpe conatu, euagationẽ hanc fruſtra cohibere tentaſſet; pro ea diſcretione ſpiri-

tuum quam diuturna exercitatione parauerat, facile ſenſit diaboli fraudem, ſeſe à litterarum ſtudio reuocare conantis. ac quo conſilio Barcinonem ſeſe contulerat, id ipſum labore ac diligentia conſequi maiorem in modum exoptans, hanc iniit rationem eius abigẽdæ moleſtiæ. Templum erat beatę Virginis, cui à Mari cognomen eſt, gymnaſio proximum, in id templum fuſis rite ad Deum, eãdemq. Virginem precibus, Ardebalũ pro amicitia accerſit; rem illi totam, vt erat, exponit; deinde ſe ad pedes abijcit homini, etiam atq. etiam obteſtans, ne ab incœpto deſiſtat; ſe vtique, modo ſibi panis & aqua nõ deſit, in proximum biẽnium, & eo amplius, ſi opus fuerit, ad ſcholas frequentẽ eſſe venturum, ſeduloq. daturum operam litteris; petere & rogare, vt ab ſe quotidie non minus quàm à ceteris penſum exigat; ceſſantẽ, quaſi quemlibet vnum è grege puerorum, arbitratu ſuo & verbis & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem ac probitatem Ardebalus, bonum animũ iubet habere, ſuamq. illi operam denuo pollicetur. Atq. hac ſubmiſſione victus deniq. dæmon abſceſſit, & importunis illuſtrationibus Dei beneficio recedentibus, operæ pretium Ignatius facere, & liberius in grammaticæ cognitione cœpit excurrere. Interea diſcendi mirabiliter auido, & omnia ſtudiorum compendia perquirenti, ſuaſere nonnulli, ad pietatem videlicet cum elegantiore doctrina iungẽdam, vt Eraſmi Roterodami, qui ea tempeſtate Latinitatis auctor idoneus habebatur, Enchiridion militis Chriſtiani ſtudioſe perlegeret. quod ille facere cum cœpiſſet, celeriter ſenſit ea lectione ſpiritus feruorem in ſe, quaſi frigida ſuperfuſa, reſtingui: conſultoq. per preces Deo ita librum illũ abiecit, vt neq. in manus poſtea

ſumpſe-

ſumpſerit ipſe, & multo poſt, Generalis creatus, omnia ſcriptoris illius opera in Societate IESV legi vetuerit: non quo ſingula hæretico veneno infecta putaret; ſed ne quis forte captus facetiis ac dicacitate viri, ſenſim, vt fit, ab incorruptis ad vitioſa deſcenderet. Nec tamen eo tempore Ignatius, quamquam ſtudio litterarum adeo intentus, conſueta caritatis officia & ſtudium pænitentiæ omiſit. quinimo cum Barcinonem valẽtiore quàm inde abierat ſtomacho reuertiſſet, non ille quidem ad ſaccum rediit, neque orationi ita multum temporis tribuit; ſed tamen veſtitu admodum vili vſus eſt, & calceos ad oſtentationem vitandam ita perforauit, vt ſoleis paulatim magis magiſque diſcerptis, hieme iam ſæuiente, nudis humi plantis incederet: atque etiam ſubſeciuis operis, erepto è ſcholaſticis exercitationibus tempore, inſtitit pia paſſim colloquia ſerere; plebem infimam doctrinæ Chriſtianæ præceptis imbuere; quoſdam etiam ſpiritualibus exercitiis ad virtutem ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti præ ceteris viri quattuor, ſeſe ad Ignatij ductum atque inſtitutum aggregarunt (quibus tamen, vt ſuo loco videbimus, in propoſito conſtantia defuit) Calliſtus quidam, qui auctore Ignatio peregrinationem Hieroſolymitanam nuper obierat; alterum Artiagam cognomento appellabãt; tertius fuit è Gotholaniæ proregis familia, nomine Cazeres; ad quos vltimo loco Ioannes adoleſcens, natione Gallus acceſſit. His ille ſociis auctus; tametſi ſtudiorum metam quàmprimũ attingere optabat, quo liberius omnem curam atque operam in hominum ſalute conſumeret; tamen quòd ſibi nondum ſat firma grammaticæ fundamenta ieciſſe videbatur, numquã

adduci

adduci potuit, vt ab Ardebali diſciplina diſcederet (quamuis ad ſuperiores artes vulgo idoneus haberetur) quoad inſignis quidam Theologię doctor, cui ſeſe excutiendum examinãdumque tradiderat, facto periculo, ad reliquorum ſententiam acceſſit. Cuius auctoritatem & iudicium ne contemnere videretur, licet ipſe ſibi haud ſane placeret, ad grauiora ſtudia Complutum vna cum ſociis abiit.

Eiuſdem commoratio Complutenſis.

CAP. XVII.

IBi cum ad publicum xenodochium ſuo more diuertiſſet; artium, vt appellant, curriculum iniit non admodum felici ſucceſſu: quippe qui eadem illa præpropera feſtinatione incitatus, nullo pæne ſeruato vel ordine vel diſcrimine diſciplinæ, multa & varia vno eodemque tempore aggreſſus eſt; & in logicis terminos, quos appellant, in phyſicis Albertum, in Theologia, Magiſtrum ſententiarum (qui maxime libri tum in Hiſpania terebantur) euoluere, & plures quotidie in ſcholis audire cœpit interpretes; quæ res in ſpeciem vtilis & compendiaria, vel maximo ei in id ipſum quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere fit, cum auide ſequeretur omnia, nihil propemodum aſſequebatur, & ipſa varietas ac multitudo rerum, tum intelligentiæ tenebras, tum vero memoriæ perturbationem & confuſionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quòd in ſumma paupertate non ſolum ex emendicato viuebat ipſe cum ſuis, verum

rum etiam aliorum inopiam ac difficultates, conquisitis vndique eleemosynis, magno labore & corporis & animi subleuabat. Præterea, quod eius cursum vel maxime retardauit in litteris, tanta cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem atque ad legem Euangelicam reuocãdi, vt se, quamuis alieno tum tempore, continere non posset quo minus & in scholasticorum circulis de vera virtute ac pietate sermones inijceret, & in triuiis pueros plebemque fidei Christianæ præceptionibus eruditet; & omnium ordinum homines passim ad cultum Dei, studiumque religionis, acri ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus commoti multi cum ad sanitatem & officium redirent, & crebris altisque suspiriis veram cordis contritionem ac pænitentiam testarẽtur; ab imperitis quibusdam Ignatius in suspiciônem & crimen veneficij vocari est cœptus; quasi homines oratione sua cardiacos redderet. Præterea cum insignes quædam in populo repente morum ac vitæ mutationes existerent, & maior in dies hominum concursus ad Ignatium fieret; breui rem ad sacros Inquisitores Toletum pertulit rumor. Gliscebat eo maxime tẽpore apud Germanos Lutheriana pestis, manabatque malum quotidie latius. Quinetiam in Hispania ipsa, insani conatus eorum qui sese Illuminatos ferebant, paulo ante magistratuum diligentia oppressi fuerant. Quocirca Quæsitores in omne eiusmodi contagionis periculum excubantes animo, atque ex hac hominum frequẽtia & inusitato agendi genere veriti ne quod nouum incendium existeret, Complutum celeriter aduolant, in Ignatij doctrinam ac mores diligenter æque ac dissimulanter inquirunt. cum nihil neque

in dictis

in dictis neque in factis à recta fide alienum inuenirent, Ignatium ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiscopi, Ioanni Figheroæ, qui deinde Regio consilio præfuit, Toletum ipsi ad sua tribunalia reuertuntur. Neque ita multo post Vicarius ipse, magis vsurpandi iuris causa, quàm quòd rem vlla animaduersione dignam putaret, ad Ignatij diuersorium adit quiete, & pauca quædam ab eo percunctatus, ad extremum exponit, inquisitum in ipsius & sociorum vitam esse acriter, neque inuentum quidpiam vitiosum; proinde more suo animarum saluti operam darent, cum eo tamen, vt non vno eodemque omnes habitu incederent; ne tali tempore nouam aliquam sectam inducere viderentur. Natiui coloris lanea veste cuncti vtebantur. iussit ille Ignatium & Artiagam nigro, Callistum & Cazerem rufo colore distingui, adolescentem Gallum nihil mutare. nec recusauit Ignatius, vt erat magistratibus apprime obediens. Interiecto deinde quattuor fere mensium spatio, cum nihil de instituta docendi ratione remitterent, nec persuadere sibi Vicarius posset, homines idiotas, in iis tractandis quæ ad Christianæ fidei dogmata pertinent, nusquam labi; rursus in eos clam instititit quærere. sed cum nihilominus sana cuncta reperisset, rem totam sine vllo iudicij tumultu suppressit. Nec tamen ita multo post Vicarius idem tertiã in Ignatium quæstionem exercuit, quorumdam calumniis ac suspicione compulsus. Confluebat ad nouum doctorem audiendum, vt diximus, populi turba promiscua. in iis feminæ duæ honesto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. hæ publicis Ignatij adhortationibus incitatæ, vt est sexus ad pietatem propensus, adeo exarsere,

exarſere, vt cuncta Hiſpaniæ valetudinaria peragrare,& in Chriſti Domini gratiam toto vitæ ſuæ tempore pauperibus miniſtrare decreuerint. Hoc animi propoſitum Ignatio cum aperuiſſent; diſſuaſit ille magnopere cum alias ob cauſas,tum ne cuius oculos animumque ſolicitaret aſpectus adoleſcentulæ; non deeſſe Compluti pauperes, quos officij cauſa, ſi vellent, inuiſerent; poſſe etiam operam dare ſacro Euchariſtiæ ferculo proſequendo,& alia id genus obire permulta,vtriuſque ſexus, alterius etiam ætati magis congruentia.Quibus rationibus,& ſimul auctoritate viri deterritæ, cogitatam quidem illæ depoſuere prouinciam; verumtamen eadem agitatæ ſpiritus vi, temperare ſibi poſtea nequiuerunt, quominus inconſulto atque inſcio prorſus Ignatio, pedibus, ac mendicantium ſpecie aliud genus peregrinationis longæ difficiliſque ſuſciperent. Giennium in Bætica eſt vrbs,quam nõnulli Menteſam Oretanorum falſo putarunt, ſacro Sudario in primis viſenda, in quo crucem ſibimet baiulantis expreſſa Chriſti Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerandum, pedibus, vt dictum eſt, paucis admodum conſciis profectæ, duodecim ferme dierum itinere, cum in vrbe non apparerent,admiratio primum affinium ac vicinorum orta: deinde vbi à familiaribus cognitum eſt peregrinantium habitu petiiſſe Giennium, varie pro ſuo quiſque ſenſu rem interpretari. nonnulli probare factum, plerique reprehendere, quòd eo loco feminæ ſine comitibus, nullo apparatu ſe in iter periculoſum dediſſent. Doctor vero Cirolius,cuius in tutela erant mulieres, auctorem eius conſilij ſuſpicatus Ignatium, vehementer excanduit, facinus indignum exclamans, hominem externum & ignotum,

tum,in aliena patria ſuis concionibus cuncta miſce-re, & ipſas matresfamilias à cura domeſticarum rerū auocare,nubiles vero puellas in pudicitiæ diſcrimen adducere. Atque his querimoniis Vicarium perpulit, vt Ignatium in carcerem,miſſo repente viatore,con-ijceret. Erat æſtiuum anni tempus,& ſatis laxa cuſto-dia. itaque ad eum totis iam illis finibus celebrem, vel ſpectandi, vel audiendi cauſa plurimi ventitabāt. quibus ille ſecuritate mirabili tum Chriſtianæ do-ctrinæ rudimenta, tum etiam, vbi res exigeret, ſpiri-tualium exercitationum præcepta more ſuo trade-bat. Georgius quidem Nauerius, inſignis ea tempe-ſtate doctor,& magna apud Carolum Cæſarem gra-tia, cum ad eum viſendum acceſſiſſet; animi magni-tudinem, & dicendi vim admiratus, vt primum ad ſuos domum reuertit, Hodierna die vidi Paulum (inquit) in vinculis. Iamque ſeptimumdecimum diem ibi tranſegerat non ſolum innoxius,verum etiā prorſus ignarus cuius criminis nomine accerſere-tur; cum eius interrogandi gratia (multa quippe ad eum ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipſe cum ſcri-ba publico in carcerem venit. Ac primum(vt fit)va-riis quæſtionibus verſare in omnes partes Ignatij animum: deinde, quoniam regiis prohibiti edictis, tamen Hiſpania fere tota,ementito corporis habitu cultuque Iudæi multi verſantur, maleficum genus hominum, & valde Chriſtianis inimicum; ſciſcita-tur ex eo Vicarius,obſeruet ne Sabbata. cui ille, Vti-que,in honorem beatæ Mariæ virginis(inquit.) nam ceteroquin & Iudaicos ritus ignoro, & vero Iu-dæum patria mea fert nullum. Poſtremo,noſtin,ait, mulieres quaſdam duas, matrem & filiam? Cum Ignatius annuiſſet, Numquid auctor illis fuiſti (ad-iungit)

iungit) peregrinandi Giennium? Nihil vero minus, ait Ignatius: quinimmo credas mihi iurato velim, eiuſmodi concurſationes & itinera in vniuerſum vtrique diſſuaſiſſe me; &; ſi profectæ ſunt, me ignaro, atqueadeo inuito profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humeros Ignatij leniter apprehendens, Atqui ob id ipſum, inquit, in cuſtodiam te ſcito fuiſſe coniectum. His ita peractis, ac tota ſerie quæſtionis per ſcribam in commentarios relata, Vicarius abiit. Interea peregrinatione confecta, ſecundo & quadrageſimo denique die mulieres reuertuntur. è quibus Ignatij innocentia clare perſpecta, venit in carcerem ſcriba, & Vicarij ſententiam Ignatio recitat: qua primum iubebatur ipſe cum ſociis ceterorum ſcholaſticorum habitu incedere; deinde quadriennij pręfiniebatur ſpatium ſacræ Theologiæ cognoſcendæ, ante quod exactum ſpatium, de fidei Chriſtianæ myſteriis ad populum verba ne facerent. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil ſane recuſabat Ignatius, dummodo in idipſum egenti ſibi neceſſaria præberentur: illam vero temporis finitionem ægre admodum tulit, quòd ea re ſibi viam ad procurandam animorum ſalutem obſtrui cerneret. Itaque ſine vlla dubitatione Salmáticam ad ſua proſequenda ſtudia migrare conſtituit, cum ſeptimum non amplius menſem Compluti moratus, inter eas ipſas difficultates & occupationes, non nihil tamen è logicis, phyſiciſque, & ex ipſis Theologię fontibus deguſtaſſet. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribuſque ſuis reſideret infamiæ, Toletanū Archiepiſcopum (cuius in diœceſi Complutum eſt) ſibi ex itinere adeundum, totamque ei rem geſtam, & omnem conſiliorum ſuorum rationem explicandam

dam existimauit. Is erat Alfonsus Fonseca, morabaturque eo tempore Pintiæ. à quo benigne acceptus, animatusque ad cœpta strenue promouenda, nec non instructus viatico, Salmanticam venit, quo comites iam ante præcesserant. quorum ille diuersorium ignorans, primum omnium sacram ædem ingreditur, vbi orantem conspicata pia quædam mulier, instinctu videlicet numinis, vltro ad eum accessit, & sciscitata nomen, ad socios iam sibi notos læta perduxit. Verum Ignatio ne Salmanticæ quidē quieto esse diutius licuit. Cum enim quod supererat à studiis otij, in cohortandis ad virtutem ac pietatem & priuatim & publice non modo plebeiis, verum etiam principibus viris insumeret; neque vero, adiuuante Domino, frustra operam collocaret; omnium in se oculos repente conuertit, vrbemque totam celeriter eius nominis fama persuasit. Erat omnino insitata res, & ipsa nouitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes à ceteris (etenim eos Figheroa suo sumptu Compluti scholasticorum vestimentis ornauerat) Apostolico ac pastorali propemodū munere fungi palam, & sacerdotes ipsos ad partes suas rite obeundas accendere. Et cum eiusmodi vitæ genus valde probarent, suspicerentq. permulti; tum vero non deerāt qui totam rem secus interpretarentur, ac diligētius cautiusq. examinandā putarent. In iis Dominicani fratres è diui Stephani præclaro cœnobio, quamquam eorū pro potestate non erat eiusmodi quæstio, tamen, quo erāt caritatis ardore, sat suum rati, quod communē ad rem totius Ecclesiæ pertineret; Ignatiū noscere, spiritūq. ipsius, & doctrinæ genus, & vitæ institutum expendere omnino constituunt. Interim ignarus huiusce consilij

filij Ignatius confessarium ex ipso cœnobio sibi delegerat. Is igitur confessarius aduenam iussu Vicarij (nam Prior, seu cœnobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium inuitat; nec renuenti, Fac (inquit) paratus accedas: quærenda ex te non pauca. Ac nihilominus, vbi dies aduenit, sine cunctatione promissa fecit Ignatius. Exceptus est cũ vno è comitibus Callisto, comiter. Sublatis deinde mensis, vtrumque Vicarius cum eodem confessario, & alio è fratribus in sacellum quoddam seducit. cõsident omnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatiũ intuens, gaudere se admodum inquit, ac valde probare, quòd ille cum socijs Apostolicum in morem peregrinando populos doceat, atq. ad cultum Dei, ac studium pietatis impellat. verumtamen auere se nosse quibus maxime litteris operam dederint. Cũ id quod erat, Ignatius, minime doctos fateretur esse; Quid igitur, inquit, doctrinæ ac rerum expertes, cõciones de rebus diuinis habetis? Nos vero nequaquam concionamur, ait Ignatius; verum de virtutis pulchritudine, de vitij fœditate, cũ occasio sese dat, familiariter & ex æquo loco disserimus, atque homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed vtique de virtutibus vitijsque sine liberalium artium cognitione disputari non potest, vel à magistris & libris accepta, vel infusa diuinitus: vos vero neque litteris, neque doctoribus operam dedistis, vt ipsi fatemini: restat igitur vt à Spiritu sancto vobis hæc tradita sint. atqui hoc ipsum est de Spiritu sancto, quod maxime quærimus. Tum Ignatius vt peti se vidit repentino dilemmate, cum aliquantulum substitisset, De his, inquit, hactenus. Cum nihilominus instaret ille, ac

Spiritus sancti verbo hominem vrgeret; oppressus Ignatius tam perseueranti interrogatione, in eodem tamen gradu constantiæ perstitit, seq. nihil prętereа responsurum affirmauit, nisi quibus legitime interrogandi ius esset. Quo loco Vicarius: Ita ne vero? inquit. Cum nouæ impostorum sectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducāt; vos in reddenda vestræ doctrinæ ratione tergiuersamini? Atqui efficiam vt omnino reddatis. Triduū deinde intra sacros cœnobij fines detinentur, atque humanissime tractantur à Fratribus. Eo spatio exacto, ecce tibi à Baccalaureo Fria, Vicario Salmanticensis Episcopi, notarius ambos perducit in carcerem, includitq. separato à reliqua reorum turba cōclaui, mirum in modum squalido, ac peruetusto, odorisq. teterrimi; cuius tectum mediū stipes ligneus fulciebat, ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter nouem, bifida ad extremū seriе. huic ergo catenæ altero vtrumq. pede adstringunt, sic, vt nusquam alter sine altero progredi, aut loco pæne mouere se posset. Igitur tota ea nocte per summum corporis incommodum nulla capta quiete, in hymnis & canticis perstitere. postridie, vt per vrbem vulgata res est, continuo boni viri complures cum stragulis, culcitrisque, & ciborum apparatu adfuerunt, quorū benignitate recreatus Ignatius, ac paulo clementius haberi deinde in ea custodia cœptus est. Itaque, vt ante Cōpluti, sic eo tēpore concursus ingens hominū ad eum fieri. ad quos ille admirabili tranquillitate, de contēptu rerum humanarū, de futuro extremo iudicio, deque sempiternis præmijs atque supplicijs disserebat. In ijs Francisco Mendozæ (qui postea S.R.E. Cardinalis & Episcopus Bur-

pus Burgensis est mortuus) miseranti casum ipsius, & amice ex eo quærenti, grauiterne ferret custodiã & vincula: Tantum ne malum tibi videtur esse carcer? inquit Ignatius. atqui, scito, vrbe Salmantica tota non ita multas esse compedes, manicasve, quin ego plures Christi Domini causa vehemẽter exoptẽ. Interea Baccalaureus Frias ad carcerẽ accedit, Ignatium & Callistum diuersos interrogat, ac varijs percõtationibus, quales haberi à iudicibus solẽt, vtriusque sensus & animum diligenter explorat. Cum illi congruentia responderent, nec modo sibi, sed etiam inter se mire constarent, denique librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poscit: nec recusat Ignatius; quinetiam sibi præterea esse tres in eadem vrbe socios aperit, editq. diuersorij nomen ac notas, quibus inueniri sine errore possint. neq. vero supersedit ille missis lictoribus eos in carcerem tradere inferiorem; ne quod ijs colloquium cum Ignatio, neu qua cõmunicatio consiliorum esset. Post hæc, ablatum Exercitiorum librũ & ipsemet accurate perlegit, & examinandum prẹterea tradidit tribus Theologiæ doctoribus: qui dum singula diligenter expẽdunt, accidit interea res ad innocentiam Ignatij & sociorum declarandam non leuis momenti. Cum enim ceteri, qui in vinculis tenebãtur, per negligentiam custodũ effracto carcere omnes repente dilapsi essent; Ignatius comitesq. soli in summa fugiẽdi licẽtia postridie ibidem inuẽti sunt, & cunctis admirãtibus, approbãtibusque, cõfestim in amplã domũ & commodam inde magistratuũ iussu traducti. Citatus præterea Ignatius ad Baccalaureũ & reliquos libri sui recognitores, cũ & de Exercitiorum ratione, & de præcipuis fidei Christianæ mysterijs multa

ex eo quærerentur,paucis ac demisse præfatus, neq. se vacasse admodũ litteris;& quęcumq. sentiret, diceretve,Ecclesiastico iudicio & censurę cuncta submittere;ad singulas quæstiones de sanctissima Trinitate,de incarnatione Domini, de sacramento Eucharistiæ,aliasq. complures ita respondit,vt iudices ipsi pæne obstupescerent. Præterea è iure canonico proponitur ei difficilis quidam nodus, quem ipse, cum item responsa Doctorum se ignorare dixisset, illico soluit egregie. Postremo iussus primum Decalogi præceptum,vti consueuerat ad populum, sic ibidem repente explicare; in eam sententiam vsque adeo varie & copiose dixit,vt omnẽ illis prętcrea interrogandi cupiditatẽ exemerit. His rebus ita peractis,cum dies vinculorum esset secundus iam & vigesimus, vna cum socijs euocatur ad iudicum sententiam audiẽdam.cuius erat summa, innoxios eos, & ab omni hæretica labe intactos videri, ac proinde posse arbitratu suo in adiuuãdos homines ac plebem erudiendam incumbere; tantum ne intra quadriennium in Theologiæ studio exactum, quæ cogitatio letali,quæ veniali crimine teneretur(qui lòcus in toto pæne iure Pontificio ac Theologia difficillimus est)auderent ipsi per se definire, atq. statuere:id autem propterea quòd in Exercitiorum libro signa quædam tradita viderant iudices ad peccata capitalia à venialibus dignoscenda: quæ tamen quod nihil continerent à recta fide alienum, nominatim improbare nõ audebant. Recitata sententia, cum honorifice tractatum ab se Ignatium putarent iudices; ille vero suis rebus è conscientia apprime confidens,vehementer indoluit,ab ijs quos veræ & Catholicę fidei tutores ac præsides agnoscebat,nul-

lo in

lo in suis neq. dictis, neq. scriptis deprehenso vitio, tamen in re tanta tamq. necessaria sibi silentium imponi; atque iter ad excolendos ac pro viribus adiuuandos homines impediri. Quæ ipsa res inclinatum iam ante animum eius impulit, vti satius iudicaret ex hisce difficultatibus quas in Hispania obijci sibi subinde videbat, ad scholas Parisienses in Galliam vltro sese transferre: vbi tum ob suam nouitatem, & eius linguæ inscitiam sibi minus interim negotij putabat fore, tum propter illius academiæ celebritatem atq. frequentiam, non defuturos deinde quos ad suum institutum, atque ad Apostolica vestigia sectanda perliceret.

Lutetiam proficiscitur. CAP. XVIII.

ET quoniam ad iter adeo longinquum & anceps, non idem erat socijs animus; atq. etiam, vt maxime incolumes eo peruenissent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in studijs litterarum degendi essent habituri; communicato cũ ijs consilio statuit Ignatius antecedere solus ipse Lutetiam: &, si quidem res facultatem habitura videretur, vt eos ibidẽ alere posset, ipsos euocare per litteras; sin minus, tota de re facere certiores; vt quãquam diuersis locis, eadẽ tamen coniunctione animorum, emenso interim philosophiæ ac Theologiæ curriculo, intermissam ad tempus consuetudinem Deo volente deinde repeterent. Rebus igitur ita compositis, quamquam è præcipua Salmanticensi nobilitate multis ægre ferentibus, ac maiorem in modum renitentibus, vigesimo circiter die quàm è custodia exierat, in viam se

dedit Ignatius, onuſtum libris aſellum præ ſe agens; ac Barcinonem deuenit. Hic vero, vt inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, vt ſe à lacrymis atq. à complexu carorum auelleret, etiam atque etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu ſe tali tempore in manifeſtum vitæ periculum vltro demitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hiſpanos Galloſque; & circa regni vtriuſque præcipue limites infeſta latrocinijs loca, & recentes multorum cædes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore, nec precibus de ſuſcepto conſilio demoueri ſe paſſus, certe illud recuſare non potuit, quominus tum ad ſumptus itineris, tum ad neceſſaria Pariſijs cōparanda, nummorũ aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Eliſabetha Roſella, & alijs quibuſdam amicis acciperet. Quibus ille ſubſidijs, ac præcipue diuinæ bonitatis ope munitus, hieme ſumma, pedibus, vt ſolebat, nullo duce vel comite inde profectus eſt ſub initium anni M. D X X V I I I. cumq. Ianuarium totum in itinere poſuiſſet, Februario menſe Lutetiã ſoſpes introijt. Ibi, quod ad ſtudia pertinet, reſpiciẽs perexiguum præteriti tẽporis fructum, rationibus ſuis accurate ſubductis, ad Dei gloriã ſtatuit in litteras toto pectore incũbere. cumq. experiendo iam cognouiſſet, eam eſſe humanæ mentis imbecillitatem, vt in plura vno eodemq. tempore vix atq. ęgre ſufficiat, damnata priore feſtinatione, poſt hac, cõpendijs omiſſis, regia via procedere, & ſtudiorũ ſuorum nouum initium ordiri decreuit. Igitur ad Mõtis acuti collegium itare quotidie, ibiq. inter procacium puerorum greges, matura iam ætate vir, grammaticæ rudimẽta repetere nõ dedignatus eſt. Simul

etiam

etiam de ſtato precationis tēpore,& vexatione cor-puſculi,quo plus otij ac viriū ſtudio ſupereſſet,mul-tū imminuit,ſic tamē, vt illa præcipue tria numquā omiſerit:primū,vt quotidie ſacrificio Miſſę religio-ſe intereſſet:alterū,vt octauo quoq. die poſt Pæni-tentiæ Sacramentū cęleſti pane ſeſe reficeret:extre-mū,vt bis quotidie ſua eius diei dicta,facta,cogitata quā diligētiſſime recognoſceret;conferésq. hodier-num cum heſterno die,hebdomadā cum hebdoma-da,menſemq. cū menſe;ſuos in ſpiritu vel progreſ-ſus, vel regreſſus perquàm accurate exploraret atq. perpēderet.Procurationē quoq.alienę ſalutis,& in-ſtitutā conſuetudinē agēdi cum proximis, tantiſper-dū litteris,ac pręſertim philoſophię vacaret, aliqua ex parte remiſit, nūquam tamen omnino depoſuit.

Extremæ inopiæ incommoda ſuperat.
CAP. XIX.

IAM vero,ſatis vſu ipſo edoctus, quātum detrimentum ſtudijs afferat mendicitas, & cura tolerandæ in ſingulos dies vitæ;& nihilominus optās Chriſti Domini & A-poſtolorum exemplo nihil prorſus in hoc ſæculo poſſidere; piorum benignitate ac facultatibus totā rem ita moderari cōſtituit,vt neq. in diem,vt antea, precario victitaret,& nihil idcirco de volūtarię pau-pertatis propoſito meritoq. deperderet. Sed ea res primis vtiq.mēſibus minime ceſſit illi è ſentētia.Cū enim ſeſe in Hiſpanorū aliquot contuberniū cōtu-liſſet, qui plurimi Pariſijs ipſo belli tēpore verſabā-tur,& exactā è ſyngrapha Barcinonēſi pecuniā cui-dā ex eadem natione cuſtodiendā dediſſet, eam illę

clam suos in vsus non optima fide conuertit; cumq. postea reddendo non esset, reliquis iam nummis insumptis Ignatius, & à locupletibus amicis, quorum ope adiuuari posset, longo interuallo disiunctus, tāta subito rerum omnium inopia oppressus est, vt ei cibum ostiatim quæritare quotidie, & in hospitalē sancti Iacobi domum, infimis precibus exorato eius loci pręfecto, demigrare necesse fuerit graui sane incommodo. Quippe Lutetia Parisiorum, vrbs in primis Europę totius & magnitudine & celebritate visenda, trifariam est diuisa. partem vnam, quam Sequana fluuius insulam efficit, regia vetere, foro, & tribunalibus nobilem, vulgo Ciuitatem appellant. altera, quæ nouam regiam continet, Oppidum dicitur. tertia pars, iam inde à Carolo magno dicata Musis, Vniuersitas nominatur. in hac, præter ceterā incolarum turbam, scholastici maxime inhabitant; ac numerantur ibi collegia permulta libero aditu, cum suis vnumquodq. liberalium artium discipulis & doctoribus, & pręfecto collegij, quem Primarium vocant. Igitur ex ea vicinitate in sancti Iacobi hospitium, quod procul inde est in suburbio, extrema necessitate compulsus Ignatius, in tanto locorū interuallo, cum alijs afflictabatur incommodis, tum vero quòd cum ante lucem in academia inciperent scholæ, nec nisi nocte desinerent; ipse, illius hospitij legibus, nec mane ante solis ortum egredi poterat, & vespere ante occasum regredi cogebatur, sic, vt inter eundum & red. undum, quamuis industrio ac vigilanti discipulo multum & de magistri dictatis, & de tota scholarum exercitatione deperiret. Cui tanto detrimēto cum in præsentia nullum aliud remedium occurreret, consilium cœpit more scholasticorum

ſticorum egentium ea conditione locandi operam ſuam alicui ex academiæ Primarijs, doctoribuſve; vt quod ſibi à rebus domeſticis otij ſupereſſet, id totum in ſcholaſtica diſciplina, ſtudijſq. doctrinæ conſumeret. Sed magis magiſque probante Deo conſtantiam & patientiam viri, conditionem eiuſmodi, quamuis magna adhibita diligentia, nactus eſt nullam. Itaq. deiectus hac ſpe, cũ id ærumnoſæ vitæ genus aliquandiu tolerasset; & quos in Hiſpania reliquerat ſocios, de ſtatu rerum ſuarum per litteras monuiſset, hortatus vt ibidem ex cõdicto curriculum ſtudiorum abſoluerent; rationem inijt multo commodiorem, vt indictis vacationum ferijs, in Belgium, atq. interdum etiam in Angliam ſiue Brittanniam, ad Hiſpanos negotiatores excurreret: quorũ benignitate cum facile obtinuiſset annuam pecuniæ ſummam Lutetiæ toto ſtudiorum tempore certis penſionibus exigẽdam, commodius multo cœpit in liberalium diſciplinarum cognitione verſari. Cumque octodecim fere menſes Latinæ linguæ tribuiſſet in Montis acuti collegio, in collegium cui à ſancta Barbara nomẽ eſt, ad philoſophiæ ſtudia tranſijt alacritate mirabili: ac primum occurſantes denuo rerum cæleſtium importunas imagines, quamquam eximia cum animi delectatione cõiunctas, eadem ſpiritus conſtantia, qua ſuperiores illas, iterum ab ſe reiecit ac repulit; deinde magiſtris attente audiendis, multa ac diligenti eorum quæ audierat commentatione, quotidianis deniq. gymnaſij exercitationibus, triennio & menſibus ſex (quod ſpatium temporis curriculo philoſophiæ in academia illa tribuitur) ita profecit, vt honorifico magiſtri iudicio ac teſtimonio (is erat Ioãnes Penna philoſophus

losophus) post consueta certamina, ritu soléni, laurea, cęterisq. doctrinę insignibus decoratus sit. Post hęc in cœnobij Dominicani gymnasio sacrã Theologiã aggressus est, ingẽti sane labore & industria, cũ prętter ceteras lucubrationes, hieme sæuiente, quotidie mane ante lucem ad scholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederet. atq. ex eo studio tãtum Deo adiuuante percepit, quod satis esset ad fidei doctrinæq. suæ rationẽ, sine suspicione vlla nouitatis, ex Patrũ decretis atq. auctoritate reddendã.

Varie propter Christum exercetur.
CAP. XX.

NEQVE vero, quamuis interim à plebis catechesi atq. à publicis actionibus abstineret, idcirco tamen, quoad per scholas licitum est, ab adiungendis ad Christum hominibus, animãdisq. ad studium veræ laudis & gloriæ destitit. qua propter multi nec infimæ sortis viri, priuatis ipsius colloquijs ac monitis incitati, partim castigato veterẽ luxu, Christianæ disciplinæ seueritatem induerũt; partim etiam solẽni voto varia religiosorum instituta professi sunt; partim deniq. ingenti academiæ totius admiratione, in Christi gratiam pecunia egentibus distributa; pauperem vitam agere, atq. adeo ad conculcandum penitus omnem sæculi fastum, & expianda superbiæ crimina, palam per vicos & compita manum ad stipem ipsi porrigere, victumq. palam emendicare cœperunt. quos tamen amici, rem indigne ferentes, cum neq. precibus neq. minis à proposito reuocare valuisset, facta manu deniq. ab hospitali domo sancti Iacobi

quo

quo ſeſe contulerãt,vi armiſq. in priſtinũ academię diuerſorium ad ſua proſequẽda ſtudia retraxerunt. Ignatius vero tãtam eiuſmodi rerũ inuidiam ſubijt, vt præter ceteras iniurias & maledicta, falſis etiam criminationibus ad ſacrum Inquiſitorem ſemel iterumq. delatus ſit. Is erat ea tempeſtate Matthæus Ori,ex Dominicana familia Theologiæ magiſter,tũ eruditione,tum probitate cõſpicuus; qui accuſarorũ fraude cõperta,Ignatium nõ abſoluit modo, ſed etiam miris ornauit laudibus, ipſumq. Exercitiorũ librum,qui præcipue in ſuſpicionẽ crimenq. vocabatur,tantũ abfuit vt damnaret, vt ſibi etiam eiuſdẽ exemplũ Ignatij permiſſu deſumpſerit.præterea abſolutionis ac ſententiæ formulã,publici ſcribæ chirographo & ſigno munitam, quam cõtra iniquorũ calumnias,quandocumq. opus eſſet, proferret,tametſi minus gratũ id potentibus quibuſdã viris fore videbat,Ignatio petenti conceſſit.Neq. vero pro Chriſti nomine ſolũ hac falſæ accuſationis procella defunctus Ignatius eſt;ſed eorum ipſorũ opera, qui illum deinde vel maxime dilexerunt, virgarũ quoq. publice periculum adijt. Mos eſt Pariſijs in ſcholaſticos improbos ac ſeditioſos, ad ſanciẽdam academiæ diſciplinam, hunc fere in modum animaduertere.Diſſimulato conſilio,ad condictam diem in aulam collegij,Primarius magiſtriq. nodoſa inſtructi virga conueniunt: comprehẽſumq. repente noxiũ, & in medio conſeſſu nudatum, certo plagarum numero ſinguli afficiunt.Id ſupplicij genus Lutetię tũ ad ſenſum corporis peracerbum eſt, tum vero ad ignominiã ac dedecus longe turpiſſimũ, deq. ipſius loci nomine aula vulgo appellatur. Hũc igitur cruciatum ac notam maleficis conſtitutam,Ignatio inſonti,

ſonti, quòd condiſcipulos feſtis præcipue diebus à ſchola ad oratorium & ſacra myſteria confeſſionis altariſq. traduceret, vehementer iratus magiſter ipſe Ioannes Penna parauerat, Iacobo Gouea Luſitano collegij Primario in ſuam ſentẽtiam facile adducto, quippe qui iam ante priuatim erat infenſus Ignatio, quòd familiarem quemdam ſuum, Amatorem nomine, ſeuerioris vitæ præceptionibus imbuiſſet, atque (vt pietatem fere interpretantur homines) infatuaſſet abductum à curis inanibus, & iucundo conuictu amicorum, atque à priſtina conſuetudine. Vt igitur dicta ſupplicio dies illuxit; aduentans iam ad ſcholas, ab amico fideli mature monetur Ignatius, ne intra collegij ſepta vtiq. illo die inferat pedem; concitatos in eum eſſe omnium animos; pœnas aulæ daturum extemplo, ni caueat. Ad cuius rei nuntiũ ancipiti deliberatione diſtractus Ignatius, quòd & pro Chriſti nomine verbera & contumelias perpeti mirifice optabat, & ſupplicij apud homines adeo turpis infamia, metuebat ne cõplures è iuuentute, ipſius opera iam ad meliora conuerſos, nec dũ in bono ſtabiles, à ſua conſuetudine atq. auctoritate auocaret, iterq. ſibi ad alios etiam deinceps Chriſto lucrifaciendos abrumperet; totam rem ad ipſius Goueæ arbitrium, iudiciumq. reijcere ſtatuit: quod ille re cognita decreuiſſet, id ex diuina maxime gloria & voluntate futurum; neq. de eiuſmodi ſententia vllis amici denũtiationibus precibuſve demoueri ſe paſſus, quamquam horrenti pœnæ imminentis acerbitatem, & renitenti carni vim fortiter intulit: ingreſſusq. collegium, & recta Goueam petens nõdum è cubiculo egreſſum, placido ac ſereno vultu, » & altam animi pacem ac ſecuritatem indicante: Si

meæ

» meæ mihi (inquit) existimationis & incolumitatis,
» quàm diuinæ gloriæ, salutisq. animorum cura prior
« esset ac potior, nequaquam hodierno die pedem in-
» tra fines huiusce collegij posuissem. neq. enim ante-
» quam huc venirem, ignarus eram Gouea, quantum
» è vestra omnium indignatione dedecoris, quàm a-
» cerba tormenta me maneant. Sed quoniam nihil
» omnino mihi vel ad meritum optabilius, vel ad ve-
» ram dignitatem præclarius duco, quàm Christi Do-
» mini causa, tam grauia tamq. multa pro me perfun-
» cti, vicissim probra, plagas, mortem deniq. perpeti;
» idcirco nimirum ad scholas accessi, & vltro memet
» in tantum & corporis & famæ discrimen obieci.
» Verum enimvero mihi nō modo quid votis meis ac
» desiderio, sed etiam quid proximorū rationibus, &
» sempiternæ saluti conducat, caritatis lege conside-
» randum est. Multos habeo adolescentes Dei bene-
» ficio nuper è cœno flagitiorum emersos, ac vix dum
» auulsos ab improborum pestilenti consortio. hos
» ego vereor, ne si me in tam honesto cōuentu publi-
» ce vapulasse constiterit, à meo sermone congressuq.
» protinus auocet infamiæ metus; ac proinde, vt sunt
» flexibiles hominum voluntates, ad eadem illa saxa,
» quibus paulo ante adhæserant, ingenti dæmonum
» gaudio, & feruor ætatis, & prauæ consuetudinis æ-
» stus abripiat. Simul etiam (verum vt fatear) tui me
» Gouea, doctorisq. mei Pennæ me miseret, qui Chri-
» stianam pietatem ac fidem sacramento professi, ce-
» terisq. ad exemplum iustitiæ virtutisq. præpositi;
» Christi famulum, Christi causam agentem adeo a-
» cerbe insectamini. & qui, qua pœna lex affici iubet
» eos qui scholasticos deprauare, magistris illudere,
» seditiones conflare voluerint; eadem dignum iudi-

catis

"catis eum, qui iuuentutem à vitijs, doctores à iurgijs, academiam à tumultibus vindicare conatur. quæ quoniam mecum ipse reputans, non leuis momenti ducebam esse, quamquam cupidus inimicorum odij vel meo sanguine explendi; tamẽ pro nostra necessitudine deesse nolui, quominus eadem tibi quoque, integra etiamnum re, consideranda proponerẽ. Mihi, vt dixi, pro Christi nomine vexari ac torqueri optatissimũ est: iamq. si videtur, sponte ad patibulum pergo. tu, Lutetiæ Parisiorum, à sanctæ Barbaræ collegio, in eiusmodi causa tale documentum vel pietatis vel æquitatis dari an expediat, pro tua sapientia ac religione constitue. Vixdum Ignatius dixerat, cum Gouea, vir & ni concitaretur aliunde, suopte mitis ingenio, & tum instinctu diuino valde compunctus; illico cœpta damnauit, ac maiorem in modum detestatus est; apprehensumq. amicissime Ignatium deduxit in aulam, quo iam collegæ cum reliqua turba parati conuenerant. Ibi silentio indicto, repente contra omnium exspectationem de Ignatij laudibus orationem instituit; viri fortitudinem, innocentiam, caritatem extollens; seipsum, & ceteros qui innoxio periculum struxerant, vehementer accusans. quam in sentẽtiam cum multa dolenter grauiterque dixisset, ad extremum obortis lacrymis, ad Ignatij genua procidit, precatusque delicti veniam, & apud ceteros illum in admiratiõnẽ gratiamq. restituit, & ipse in omni deinde vita Ignatium & socios præcipuo amore studioque complexus est.

De socijs

De socijs ad Ignatium adiunctis.
Cap. XXI.

HASCE igitur, aliasq. eiusmodi insectationes atque pericula Ignatius Christi causa cōtraxit. attamen idem plurimorū quoq. sibi gratiam ac beneuolētiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo, præter diuinitus infusa charismata, mirum etiam atq. efficax ingenium & studium ad animos hominum demerendos. In principum amicitias opportune insinuare sese, easdemq. obsequio & submissione tueri; pares facilitate ac suauitate morum allicere; inferioribus & egētibus, auctoritate, opera, necnon è suis angustijs etiā pecunia præsto esse; morbo aliquo laborantes vel cum valetudinis & contagionis periculo adire, solariq. amantissime; eorum quibus cum viueret, ageretve, vel difficultatem naturæ, & arrogantiam perpeti; vel ineptias ac stultitiam, quoad ita res ferret, exsorbere dissimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatem, quibuscumque rebus honeste posset, semper accōmodare se ac flectere; omnibus deniq. in Christi gratiā omnia fieri: vbi penitus in hominū sensus ac volūtates irrepserat, tum demum officijs ac beneuolentia comprehēsos occupatosq. pro suo quemq. captu, sensim & caute progrediens, Christianæ religionis & officij præceptionibus excolebat. Atq. his ferme artibus, & simul sanctimoniæ ac frugalitatis exēplo, multos, vt diximus, à turpi ac flagitiosa vita nō modo ad sobrietatē & continentiā, sed etiam ad contēptum rerū mortaliū, atq. ad salutaria cōsilia Christi cōuertit. Complures pręterea hęreticos, grassante iam tum peste Lutheriana,

tempe-

tempeſtiuis diſputationibus monitisq. conuictos, ad ſacra Quæſitorum tribunalia volentes adduxit; & cum ſancta Romana Eccleſia in gratiam ſecreta abiuratione reſtituit. Iam vero, quod ei vel in primis propoſitum initio fuerat, vt aliquos ingenio doctrinaq. præſtantes, ad ſuum inſtitutum ac vitæ rationem aggregaret; in idipſum per Theologiæ maxime tempus incubuit; adiunxitq. ſibi, Deo bene iuuãte, iuuenes nouem ex academia vniuerſa lectiſſimos. quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebennenſis diœceſis humili natus loco, ſed egregie pius, quippe qui duodecimo ætatis anno per ſummum ſanctimoniæ ſtudium virginitatem Deo vouerat; idemq. ad litteras à vita paſtorali traductus, tantum ingenio induſtriaq. profecerat, vt eum in locis Ariſtotelis difficilioribus magiſter ipſe Penna conſuleret. Hunc igitur Ignatius & ſtudiorum & contubernij communione ſibi coniunctum; licet ſocium glorioſi operis ipſo initio deſtinaſſet, non tamen continuo illi rem aperuit, neq. ad tantam perfectionem impellere confeſtim aggreſſus eſt. ſed conſcientiam excutere, & in ſe ipſum quotidie diligenter inquirere primũ edocuit, deinde ad totius anteactæ vitæ noxas per ſacrã confeſſionem expiandas adduxit. poſtremo, cum iã philoſophiæ curriculũ exegiſſet, ſpiritualibus exercitationibus perpoliuit; adeo propenſum ad pænitentiam, tantoq. animi ardore ſuccenſum, vt hieme ſumma, concretum glacie flumen Sequanam plauſtris impune prementibus, in ſeparata Iacobæi vici domuncula propoſitas meditationes, & quidem inſidens niui ſub dio peregerit, ſexq. ipſos dies omni prorſus cibo potuq. abſtinuerit, inediã lõgius vtiq.

protra-

protracturus, nisi eum, re animaduersa, consultoque suppliciter Deo vetuisset Ignatius. & sane respondit operi fructus. Cum enim antea in eligendo certo vitæ genere Faber mira animi solicitudine, variisque scrupulorum molestiis adeo torqueretur, vt præ nimio angore sese in auias abdere solitudines, ibiq. radicibus herbarum victitare pæne decerneret; ex hac spirituali exercitatione vocari se vna cum Ignatio ad animorum subsidium non dubie sentiens, tantam est pacem ac tranquillitatem conscientiæ consecutus, vt ex vehementissima tamquam agitatione ac salo, placidum tutumq. portum se deniq. nactum esse profiteretur. Ex eodem contubernio Franciscus quoque Xauerius nobilis Cantaber, idemq. non vulgari eruditione, quippe qui laurea magistrali donatus Lutetiæ postmodum publicus Aristotelis interpres extiterit; quamquam principio ita nō studiosus Ignatij, vt eius pietatem (vt fit) etiam procaciter irrideret; tamen viri tum patientia, tum obsequiis adeo delinitus est, vt ad illius ductum arbitriumque sese omnino contulerit. Hunc & diuitiarum affluentia, & viuido ingenio, & viribus corporis præferocem, admirabili prudentia ac lenitate mansuefecit Ignatius, in eamq. rerum humanarum despicientiam, & caritatis ardorē paulatim adduxit, vt inter ipsa Exercitia spiritualia, tum ad carnis macerationem quattuor dies ieiunus omnino transegerit; tum vero quòd inter iuuenum greges desultor eximius, corporis agilitate sibi nimium placuisset; ad eius piaculum vanitatis, membris valido fune perstrictis, non sine acri sensu doloris, dies aliquot in commentandi orandiq. labore atq. attentione perstiterit. Hic est Xauerius ille, qui non multo deinde post, Ioannis Lusitaniæ re-

 gis ro-

gis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani missus in Orientem, plenus Apostolico spiritu, tota India maritima summis laboribus ac periculis peragrata, in vltimas Iaponiorum terras Euangelij lumen primus intulit, atq. ingẽti infidelium numero ad Christum adiuncto, multis clarus miraculis, in ipso aditu Sinarum excessit è vita. Porro Xauerium & Fabrum imitati sunt Iacobus Laines Saguntinus, qui deinde Societati nostræ proximus ab Ignatio pręfuit, vir de Christiana republica in primis optime meritus; & Alfonsus Salmeron Toletanus, Gręcis & Latinis litteris admodum eruditus: vterq. confecto Compluti philosophiæ curriculo, Parisiosq. partim Theologiæ causa, partim etiam Ignatij noscendi gratia profecti, de cuius laudibus iam tum in Hispania, constanti hominum sermone multa cognouerãt. Accessit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus, doctus iuuenis, & philosophiã publice professus in oppido Hispanię Pintia: itemq. præstanti indole Simõ Rodericus Lusitanus. & post aliquanto, Claudius Iaius, & Ioannes Codurius Gebennenses, Paschasiusq. Broetus Ebredunẽsis, Fabri præcipue item Allobrogis (cuius iam erat nomen Parisiis celebre) monitis & exẽplo permoti. Hi omnes, impulsu plane diuino, cum alter alterius consilium ignorarent, post exactissimam totius vitæ confessionem spiritualibus exercitiis ab Ignatio perquàm diligenter exculti, vehementi quadam spiritus motione sese non quidẽ in vmbrã ac solitudinem, sed in solem ac puluerẽ euocari ad prælia Domini prælianda senserunt. nec fuit è nouem vllus fere, quin ad propitiandum cęleste numen, eiusq. voluntatẽ suppliciter exquirendã; pręter ceterã abstinentiam, & incõmoda voluntaria, tridui,

vt mi-

vt minimum,totius inediam ſpôte pertulerit, nimis audaci fortaſſe conſilio; niſi eos & multorum exempla, & feruor ſimul ætatis ac pietatis excuſet. Hoſce igitur ſocios Dei beneficio nactus Ignatius (quorũ tres erant ſuperſtites hęc ſcribẽte me,Salmeron,Rodericus, & Bobadilla) quod iam diu moliebatur & agitabat animo, re ipſa aggredi primo quoq. tẽpore ſtatuit; vt Hieroſolymas Pôtificis maximi permiſſu repeteret; genteſque finitimas Chriſtiana quondam religione præſtantes, deinde Mahometis nefaria ſuperſtitione deceptas, vel à miſerabili errore ad veritatem Euãgelij reuocaret, vel certe(quod erat proximum)ſanguinem ac vitam in cauſa tam pia, tamque glorioſa profunderet.Neq. ſane difficile fuit,ceteros iam ſponte currentes,& Dei amore incẽſos, in eamdem ſententiam & propoſitũ adducere. & quia pleriq. Theologiæ ſtudia nondum abſoluerant;ne interim conceptus ardor animi refrigeſceret, & ſimul vt ipſorum eo gratius diuinæ maieſtati obſequiũ eſſet, quo maiorem ſibimet ipſi neceſſitatem ſeruitutis ac religionis impoſuiſſent; implorato beatiſſimæ Virginis patrocinio,ac ſancti Dionyſij Areopagitæ, cuius in tutela Pariſij ſunt,in æde ſuburbana, quæ Môs martyrũ dicitur,ſub confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria voto ſeſe obſtrinxere ſinguli, emẽſis Theologiæ ſpatiis continuo mortalibus rebus nuntium remittendi,atq. in paupertate perpetua ſeruiẽdi glorię diuinæ,ſalutiq. animorum:ac nominatim,ad conſtitutam diem Hieroſolymã eo conſilio nauigãdi,vt in conuerſionem infidelium toto pectore incumberẽt; palmamq. martyrij ſtudioſe captarent. id conſilium ſi qua re impediretur, anni circumacto ſpatio deniq. Romam adirẽt, ſuamque operam ſũmmo Pontifici

Christi Vicario ad spirituale proximorum auxilium sine vlla vel præmij pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent. Id votum in eo templo vouere ingenti consensu & alacritate, anno post Christum natum M. D. XXXIV. octauodecimo Kal. Septembris, quo die Assumptionis MARIÆ Virginis anniuersaria gratulatio celebratur. idemq. votum eodem loco dieq. pariter anno proximo ac tertio renouarunt, atq. ea res tum ad conspirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirifice valuit. Incendebant præterea studium alter alterius omni genere officij & caritatis, duce ac moderatore simul Ignatio, quem omnes vt parentem eumdem & vnice diligebant, & valde reuerebantur. ac primum spirituales modo apud hunc, modo apud illum agitare cœtus; ibiq. suauissima de rebus diuinis habere colloquia, & sese mutuo ad Christianam laudem & decus hortari; deinde in studiorum difficultatibus, locisq. obscurioribus adiuuare inter se, & lucubrationes quisque suas, lumenq. doctrinæ & ingenij, cum res exigeret, in commune conferre; prçterea inuicem sibi omnibus in rebus adesse certatim; deniq. à frequenti sacramentorum vsu, & assiduitate precandi meditandique, nullo pacto recedere. quibus rebus & varias dæmonum insidias tentationesque, conantium eos ab incępto reuocare, vicerunt; & breui tanta coaluere concordia, vt quamquam è diuersis, necnon infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeo ex vno propemodum omnes vtero in lucē editi viderentur.

LIBRI PRIMI FINIS.

DE

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS LIBER SECVNDVS.

Aeger Hispaniam repetit. CAP. I.

INTEREA Ignatius graui morbo partim è maximis laboribus vigiliisque, partim etiam è Parisiensis cæli grauitate contracto; vexatusq. subinde stomachi iam pridem affecti doloribus acerbissimis; post multa remedia in cassum adhibita, iubetur à medicis ad patrium solum & incunabula se referre; quod vnũ ad inueteratas corporis ægritudines certissimum perfugium vulgo arbitrantur. Nec recusauit ille, non tam valetudinis ratione, vel desiderio suorum adductus, quàm duabus aliis maxime causis: primum, vt quibus olim in regionibus, malo publico, iuuenilis licentiæ ac vanitatis ipsemet specimen exstitisset, ibidem ad spiritualẽ ædificationem vicissim aliqua Christianæ humilitatis atque modestiæ documenta præberet; popularesque suos & verbo & exemplo ad studium pęnitentię salutaris accẽderet. deinde, vt, quoniam sociis aliquæ

erant in Hiſpania rei familiaris tricæ; eas eodem itinere atq. opera ipſe expediret; neq. per eam cauſam illi vel auocarentur à ſtudiis, vel recenti etiam nunc vocatione, & expeditionis tam arduæ, tamq. laborioſæ cõſilio, patriæ dulcedinis, ac domeſticæ tentationis, qua nulla fere periculoſior eſt, aleã ſubire cogerẽtur. Simul etiam, è relictis olim in Hiſpania ſociis, cogitabat, ſi quem in propoſito conſtantem inueniret; ſecum in eamdem expeditionem educere. Ceterum ne quid è ſuo diſceſſu res Pariſienſis caperet detrimẽti, primum commilitones ad perſeuerantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum & annis & vocatione antiquiſſimum, illis præpoſuit; cui interim obtemperarent, quem parentis ducerẽt loco. deinde tempus certũ edixit iiſdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus præter viaticum & neceſſaria ſcripta ex voto abdicatis, nauigaturi Hieroſolymas Italiam peterẽt, ſeq. iam antegreſſum Venetias conuenirent. Dicta profectioni dies eſt viij. Kalend. Februarij, anno M. D. XXXVII. ineunte, qua die Apoſtoli Pauli cõuerſio beata recolitur. His ita conſtitutis, anno M. D. XXXV. per Autũni tẽpus ipſe non ſine lacrymis, mutuiq. amoris magna ſignificatione ſingulos in digreſſu complexus, cum vellet de more pedibus quamquam ægro corpore proficiſci; coëmpto à ſociis equo vti coactus eſt: breuiq. partim ex ipſa vectatione, locorũq. mutatione, partim etiã è ſtudiorũ intermiſſione morbo leuatus, Pyrenæo ſuperato Guipuzcoam prouinciam attigit. Loiolæ rerũ potiebatur eo tẽpore, Garzia defuncto, Bertramus ſtirpis maximus. is de patrui aduẽtu feſtine premonitus ab iis qui hominem ad Aquas Auguſtas, quam hodie Baionam appellant, in trãſitu agnouerant,

uerant, extẽplo, quòd regni limes latrociniis infestus esset, armatos homines ad eum excipiendum tuendumq. dimiserat: atq. hos primum Ignatius in Guipuzcoę finibus, deinde etiam, quę iam tum erat fama de sanctitate viri, clericos omnes agmine composito ad oppidũ Aspeithiam honoris causa obuios habuit. cumq. ab iis, & ab ingenti præterea gratulantiũ turba deduceretur ad ædes paternas; ille, vt ostenderet quantopere ab eiusmodi fastu pompaq. abhorreret; vt primum potuit, ex eo comitatu sese proripiens, ad publicam hospitalem domũ diuertit, victumq. continuo emendicare ostiatim cœpit; fratris filio cognatisq. frementibus, eamq. rem (vt fere deprauata sunt Christianorũ quoq. iudicia, & pauci ex animo crucẽ amplexãtur) summi dedecoris atque ignominię loco sibi ducentibus. Deinde quamquã inuitis iisdem, institit plebẽ Christianæ doctrinæ rudimẽtis imbuere, priuatisq. colloquiis eos, qui ad se ventitabãt, è peccatorum veterno excitare; festis vero diebus etiam conciones habere tanta hominum frequẽtia, vt cum eos templa non caperent, in agrũ prodire necessario cogeretur, vulgoq. arbores audiendi causa conscenderent. Et sane operæ fructus egregius Dei beneficio constitit. Complures ad virtutem ac Dei cultũ à vitæ prauitate conuersi, multæ sublatæ discordiæ, & odia inueterata restincta, cõtra aleatores lata publice lex, pœnæq. propositæ; institutum præterea, vt preces pro salute quotidie funderentur eorũ omnium, quibus letalis noxæ piaculo obstrictis, in singula momẽta exitialis exitus immineret: itemq. vt ex Ecclesię Romanę consuetudine, salutationis Angelicæ signũ daretur mane, meridie, & vespere. iam vero grauia quædã vitia, quæ non in populum modo, sed etiã in

ſacerdotes irrepſerant, magna ex parte correcta. deniq. morbo incurabili affectis, & extrema preſſis inopia, ne vel oppido erraret, vel ſtrati paſſim in compitis cælum miſerabili queſtu complerent, publico ſumptu conſultum. Atq. haſce leges moresq. cuſtodiendi, ne (quod fere fit) bene cœpta propediem obſoleſcerent; curam & munus Loioleia familia, placata poſtmodum Ignatio, ſibi deſumpſit. qui cum in eo xenodochio aliquandiu ita verſatus eſſet, vt ſatis appareret ipſum exemplo Chriſti Domini laboribus & paupertate multo magis, quàm otio & rerum affluentia delectari; ad extremum quotidianis propinquorum precibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino dediſſe, aut etiam inimicitias palam denuntiaſſe videretur, in paternam domum ex hoſpitali ſe tranſtulit; ibique aliquot moratus dies, reſtituta domeſtica diſciplina, cunctis ad officium ac pietatem animatis; valentior multo, quàm Lutetia diſceſſerat, ad ſociorũ expedienda negotia proficiſci conſtituit. Atq. hic nouum ecce tibi certamen Ignatium inter & cognatos exoritur; cum ille pauperis habitu prorſus, & pedes iter facere deſtinaſſet animo, illi contra, quoniam quidem eum apud ſe diutius retinere non poſſent, certe non niſi bene comitatum, & pecunia inſtructum abire permitterent. Verum certaminis denique is fuit exitus, vt Ignatius ne fruſtra diutius tenderet, ad viæ modicum in ſpeciem deduci ſe paſſus, breui domum & famulos & cetera cuncta remiſerit, pedibuſque porro perrexerit; Gallicano equo miniſtris valetudinarij iam ante relicto, quẽ illi deinde in Ignatij memoriam veluti ſacrum & immunem ab opere, vagati in paſcuis ad extremum vſq. ſenium permiſere. Ignatius igitur Nauarra primum, deinde

Castella peragrata, mandatisq. recentium sociorum exhaustis, de veterum statu ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verum illi partim exspectationis ac morę tædio victi, partim etiam aspero virtutis itinere fatigati, in alia fere omnia dudum abierãt. Ioannes tantum Gallus, ne de animi salute periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus ab animorum cura, ad pecuniæ lucrum studio repente conuerso, in Indiam nauigauerat, vnde aliquanto post bene nummatus ingenti omnium admiratione qui eum antea norant, Salmanticam rediit. Cazeres cum Segouiam patriam periisset, mollioris vitæ commodis, & domesticorũ consuetudine delinitus, otio ac voluptati sese dediderat. Artiaga vero, curriculum honoris & ambitionis ingressus, & è Commendatario factus Episcopus, cum aliquandiu in eo dignitatis gradu vixisset, ad extremum ægrotus, epota per imprudentiam veneni laguncula (cum duæ starent, altera salubris aquæ, altera sublimati, quod appellatur, medicamenti) miserabili genere leti defunctus est.

Venetias ingenti labore contendit. CAP. II.

IGnatius ergo cum in Italiam properaret, & hosce quos dixi socios tam longe lateq. dispersos in vnum redigendi, atq. ad pristina reuocandi cõsilia spes nulla se ostenderet; occulta Dei iudicia secum expendẽs, fusis pro ipsorum salute ad superos precibus, Valentiam venit, vbi videlicet nauem stare paratam audierat. Ibi dissuadentibus multis ne se tali tempore mari committeret, quòd præter ceteras difficultates, etiam nobilis archipirata Ænobarbus loca opportuna, & littorũ

flexus

flexus valida obſideret claſſe; nullis terroribus de ſententia deceſſit Ignatius. & nauis prædones quidē effugit, verumtamen fœdiſſima tempeſtate coorta, clauo diffracto, fuſisq. armamētis,cum iam de ſalute vectores nautæque omnino deſperaſſent, lacera & quaſſata fluctibus Genuenſem portum ægerrime tenuit. Atq. hæc tanta maris incommoda,non ſane leuius terreſtris itineris diſcrimen excepit. Cum enim ſolus, ignarusq. regionū Ignatius per Apennini tramites Æmiliam peteret,viam ingreſſus initio ſpatioſam,ſed in arctum deinde magis magisq. coëuntem; ſtudio procedēdi, ſenſim in eas penetrauit anguſtias, vnde ſeſe expedire humana ope vix poſſet. Primo igitur ſolicite veſtigiū facere, deinde cum neq. progredi,neq. iam regredi tutū eſſet,in exilitate ſalebroſa, & horrenda crepidine, torrente rapido minaciter ſubterfluente; hæſit aliquātiſper ſtupenti ſimilis,vbi repente ſeſe tot periculis cinctum animaduertit. Sed ad extremū fidenter implorato diuino auxilio;quod vnum reliquū eſſe videbatur,humi procubuit; & genibus manibusq. reptando, quadrupedis inſtar, ac prominentia modo ſaxa,modo è ſaxis enata virgulta prenſando, tandem euaſit labore, quos ad eam diem pertuliſſet,omnium maximo.inde per immenſę altitudinis inuias rupes ac ſolitudines diu errabundus, cū ad radices montiū deniq. deueniſſet, omnia rurſus offendit partim niuiū tabe, partim etiam hibernis imbribus impedita.Cumq. nihilominus vrgeret progrediēdi neceſſitas; via teterrima(& eſt mollis & cretoſus ager, ac ſemitæ per horum temporum incuriā exiguo munimēto,nec vllis vt olim,ſtratę lapidibus) cū profundo ac tenaci limo diu multūq. luctatus,ad Bononiæ portas tandem aliquando peruenit.

Atq.

Atq. hic, ne quid deesset ad probandam æquitatem ac patientiam viri, ad ceteras miserias illud etiam ludibrium accessit; vt in ipso vrbis introitu, è pôticulo in fossam, limo cœnoso margine lubricante decideret, emersusq. luto deformatus ac madidus, ab iis qui tum aderant, non sine ioco & facetiis (vt sunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidē exerceri se à patre cælesti prudenter intelligens, & in gratiarum actione persistēs, sole siccatis vtcūq. vestibus, lassitudine ac fame confectus cum vrbis magnā partem frustra emendicando perambulasset, in collegium Hispanicæ nationis demum exceptus, ibiq. dies aliquot clemēter est habitus. Inde cum itinere iam facili & certo Venetias peruenisset, exacta pecunia, quam illi per trapezitas eadem Elisabetha Rosella benigne curauerat; interea dū socios è Gallia præstolatur, in varia pietatis opera ex instituto cœpit incūbere. Nec sane frustra: si quidē complures omnium ordinū homines partim Christianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab impura & flagitiosa vita ad castū Dei timorem, studiumque virtutis eodem Deo adiuuante conuertit. Quibusdam etiam primariis viris tum patriciis indidem, tum externis, praua animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, spiritualium exercitiorum expertæ virtutis medicinam adhibuit. In iis Didacum Guiam, & Stephanum germanos fratres è præcipua nobilitate Cantabriæ, sibi quondam Compluti familiariter notos, ac tū Hierosolymis redeuntes, earumdem commētationum beneficio tantam ad rerum diuinarū intelligentiam, & humanarum contemptum adduxit, vt omnibus diuitiis & honoribus abdicatis, Christi consilia omnino

sequi

ſequi decreuerint. Atq. hos imitatus eſt poſtmodū Baccalaureus Hozius, item Hiſpanus, Theologiæ peritus: qui cum ad eaſdem commentationes peragendas valde propenſus eſſet, verumtamen ex quibuſdam iniquorum ſermonibus haberet ſuſpectam Ignatij doctrinam ac dogmata; demum ſe Ignatio exercendum atq. colendum ita commiſit, vt multos in cubiculum quo ſeceſſit, ſecum afferret libros, quibus Ignatij dicta ſcriptaq. ad ſanctorum Patrum & Conciliorum trutinam expenderet. Sed vbi appoſitas ab Ignatio epulas deguſtauit; tantum abfuit vt in iis veneni deprehenderit quidquam, vt etiam ardenti quodam rerum cęleſtium amore inflammatus, mortalibus commodis nuntium ſponte remiſerit, atque vltro ad Ignatij voluntatem & vitæ rationes adhæſerit. Ex Veneta vero nobilitate in primis eo ſeceſſu ac meditatione profecit Petrus Contarenus Zachariæ filius, is qui multo poſt, magna cum integritate ac ſanctimoniæ laude Paphenſem Epiſcopatum adminiſtrauit. Sed & aliorum ex Ignatij conſuetudine inſignis vitæ morumq. mutatio eſt conſecuta. Quæ quoniam nec ab obſcuris hominibus, & in oculis celeberrimæ ciuitatis fiebant, breui, vt aliis locis antea, ſic tum Venetiis Ignatij pietas in crimen inuidiamq. vocari cœpta, non ferente diabolo tantam ſibi prædam è faucibus eripi: ſtatimque vulgatum ab eiuſdem emiſſariis eſt, Ignatium prauitatis hæreticæ ſemel iterumq. conuictum in Hiſpania, elapſum è cuſtodia, in Galliam profugiſſe; ac proinde eius effigiem ab Hiſpanis Inquiſitoribus ignominiæ cauſa publice concrematam. eumdem Pariſiis nouas res molientem, inficientemq. pernicioſæ doctrinæ labe ſcholaſticos; vbi delatum ſuum nomen ad ſacra tribunalia

bunalia

bunalia odoratus fuiſſet, fuga præuertiſſe lictorum manus,& conſilia magiſtratuum. Quas criminationes Ignatius cum non modo in vulgus, iniquorum opera ſparſas, verum etiam ad Legatum Apoſtolicũ Hieronymũ Verallum,qui deinde S. R. E. Cardinalis fuit, delatas inaudiſſet; non tam de ſua, quàm de ſociorum exiſtimatione ſolicitus, vltro ad Legatum adiit,& acriter inſtitit, vt eorum criminum quæſtio exerceretur. quod ita factum, & veritate comperta, honorifice à Legato eſt abſolutus, incumbente in eius cauſæ cognitionem Gaſpare Docto Legati aſſecla; qui ex eo tempore Ignatium vnice dilexit, ac ſacratiſſimæ domui Lauretanæ deinde præpoſitus, in Societatem vniuerſam plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

Venetias ad Ignatium ſocij veniunt. CAP. III.

DVm hæc in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Chriſtianos ingraueſcente Reges, cum exercitu formidabili Cæſar per Inſubrum & Allobrogũ fines in Galliam irruperat. Ea fuit ſociis Ignatij cauſa & profectionis maturandæ, & itineris per Thulingiam, ſeu Lothoringiam atq. Germaniam,ſane incõmodo anni tempore faciendi. Igitur pecunia rebuſque omnibus, præter viaticum & ſcripta, in Chriſti Domini gratiam diſtributis, menſe Nouẽbri, anno circiter poſt diſceſſum Ignatij, ſuo quiſque baculo innixi pedites viam capeſſunt, & quidem tanta cum alacritate ac feruore ſpiritus, vt ne à Iacobo quidẽ Laine, viribus nondum è recenti morbo recuperatis, extorqueri potuerit,quominus & pedibus ambularet vt reliqui, & inter

& inter ambulandum insuper inualida membra discruciaret hispido in primis & horrenti cilicio. Vestitus erat omnium, vt peregrinorum & pauperum, nequaquam elaboratus, & ad modestiam submissionemq. compositus. pendebat è scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia, & Breuiarium asseruabantur, & scripta, quæ diximus. Rosaria vero ad catholicam fidem vel inter ipsos hæreticos profitẽdam, palam gestabant è collo suspensa. Hospitium ingressi, primum omnium sine vllo adstantium respectu, nixi omnes genibus Deo gratias agebant; eumdem in egressu pariter sibi propitium precabantur. Sobria & frugalis erat mensa; oratio ac meditatio non solum in diuersoriis, verum etiam in ipso itinere plurima. sacerdotibus qui tres erant, sacrificantibus, ceteri quotidie cælesti reficiebantur pane. sermo nisi de rebus diuinis aut necessariis fere nullus. in decernendo si quid in deliberationem incideret, mira concordia: in superãdis viarum difficultatibus periculisq. summa constantia & æquitas animi. Autumnales pluuias tota fere Gallia pertulerunt: occurrêre mox Alpes pæne obstructæ niuibus: multa fuere subinde famis, frigoris, defatigationis incommoda subeunda: nihil se illis obiecit tam arduum, aut tam extimescendum, quod eorũ quemquã à concepta religione, officioq. deduceret. Atq. hac disciplinæ pacisq. custodia, cum omnibus, per quorũ fines transierãt, populis, bonus odor in Christo fuissent; cunctis non catholicis modo, sed etiam hæreticis nouum ac religiosum agmen magna cum approbatione mirantibus, ad tertiũ Idus Ianuarias anni M. D. XXXVII. Venetias ingẽti omniũ gaudio, & mutua gratulatione sospites ad Ignatium peruenerunt. Atq. vbi paululum è longa contẽtione ac lassi-

ac laſſitudine quietis eſt captũ; ſtatim Hieroſolymitanæ prouinciæ cõſilia renouantur. primum omniũ, rati gratiora ſuperis fore ſua ſtudia, ſi ad ea ſummi totius Eccleſiæ Paſtoris auctoritas & cõſenſus accederet; ſimul atq. hiems remitteret, tunc vel maxime ſæua, Romam ire conſtituũt, & à Pontifice maximo ius tum ad ſacros ordines, titulo volũtariæ paupertatis; tum ad manſionem Hieroſolymitanam, & prædicationem Euãgelij ſine vllo interdicti metu ſuppliciter petere. Interea Venetiis ne ceſſarent, atq. adeo vt quædam quaſi rudimenta futuræ militiæ ponerent; publicis valetudinariis inter ſe diſtributis, ægrotos ac pauperes omni ope adiuuare inſtiterunt: Confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramẽta gratis miniſtrare qui per ſacerdotium poterant: ceteri ſolari iacentes; afflictos mærentesq. ſpe cæleſtium bonorum erigere; adeſſe animam agentibus; cunctos deniq. ad patientiam, fidemq. adhortari: nec modo ſpiritualibus officiis fungi certatim; ſed ne viliſſima quidẽ ac ſeruilia, corporibus pauperum curãdis, defugere miniſteria: ſternere lectulos; euerrere ſordes; purgare ſcaphia; cadauera defunctorum rite curata humi condere; interdiu pariter noctuq. omnibus præſto eſſe tãta cum alacritate ac diligentia; vt cuncti obſtupeſcerẽt, vulgatoq. rumore, principes etiam viri ad ſpectaculum conuenirẽt. Quibus in officiis cum aliorum omniũ, tum Xauerij præcipue caritas ac virtus enituit. Is cum in quemdam incidiſſet morbo Gallico miſere deformatum, atq. ad eius aſpectũ exhorruiſſet; vt ea re infringi ac debilitari ſenſit caritatem in proximũ, ita repente in ſemetipſum excãduit egregius Chriſti miles, vt manantem ſaniem ex vlceribus purulentis (cuius rei vel mentionem aures delicatæ refugiant) obfir-

obfirmato animo, ſemel iterumq. non dubitarit exſugere. qua re non modo ſe ipſum in præſentia præclare vicit, ſed etiam in omne tempus propriã quamdam atq. perpetuam in elephantiacos atq. vlceroſos clementiam & miſericordiam eſt conſecutus: quam deinde, vbicumq. terrarum fuit, quotieſcumq. ſe dedit occaſio, diligenter exercuit. Quidam etiam è ſociorum numero, pauperem lepra toto corpore coopertum, cum præfectus noſocomij non admitteret, in ſuum lectum accepit ipſe: cumq. mane ſurrexiſſet cunctis ingemiſcentibus eadẽ ipſe quoq. morbi fœditate correptus; poſtridie nõ ſine miraculo prorſus illæſus atq. intactus apparuit. Hæc & alia eiuſmodi veræ pietatis & officij documẽta cum in ea vrbe dediſſent (quorũ ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente iam vere, vti condixerant, Romam cuncti fere præter Ignatium, diſceſſere. Ipſe tum ad parta in Domino retinẽda, tum ad expedienda quæ ad nauigationem pertinerẽt, ibidem interea ſubſtitit. Atque illi quidem eadem fere diſciplina, quam ſupra diximus, iiſdemq. imbrium difficultatibus, iter ingreſſi; ad ſuperiorem parcimoniam ac frugalitatẽ illud etiã addidere, vt neq. vllo prorſus viatico, diuinæ tantum prouidẽtiæ bonitatisq. fiducia, Romam vſq. contenderẽt: & quia tum Cineralium, ſeu Quadrageſimæ tempus erat; quotidie, quamquã in tãtis laboribus, ritu catholico ieiunarẽt. Nec ſane defuit illis & exercendæ ſpei, & Chriſti Domini inopiam ac perſeuerãtiam aliqua ſaltem ex parte imitãdi materies: acciditq. aliquando, vt cum panis dũtaxat fruſtulum ſinguli mane ſumpſiſſent, imbre dẽſiſſimo ſtagnãtibus late cãpis, vt alicubi pectore tenus aqua pertingeret, nullo præterea cibo, millia paſſuũ ferme

triginta

triginta nudis pedibus vno die peregerint, & quidē incredibili non modo tranquillitate animi, sed etiā hilaritate psallentes. Diuersorijs vero cum propter inopiam excluderentur, & ad publica xenodochia de more confugerent, quamuis oppido lassi, tamen ijs quæ supra diximus, caritatis muneribus fungebantur: seq. ipsi domare ac vincere magis magisque nitebantur in dies. Sane Rauennæ quidam ex ijs cū hospitalis lectuli sordes, ac manantia tabe stragula nauseabundus vitasset; quæ prima deinde occasio data est suimet puniendi, non prætermisit. In pago nescio quo pauper phthiriasi consumptus è vita migrauerat: cum in eum pagum nostri venissent, distributisq. cubilibus nullum iam superesset, nisi quod phthiriacum fouerat; Pater ille amissam nuper palmam recuperare vehementer exoptans, nudus illico per summum animi ardorem eosdem subijt lodices, ibique sese identidem versans, cum ingentes animalium greges ea tota pauisset nocte; ad sudorem vsq. defatigatus, non leues ab se prioris fastidij ac deliciarum pœnas exegit. Denique sanctam Vrbem ingressi, vt sacra Apostolorum limina, & præcipuæ religionis templa caste obierunt; à Petro Ortizio Hispano Cæsaris procuratore ad Pontificem maximum introducuntur. Is erat eo tempore Paulus III. è gente Farnesia, cuius nomini plurimum vtiq. nostra Societas debet. Consueuerat autem super mensam non fabulatores aut mimos inducere, sed præstantes philosophos atque Theologos; & ipsemet, veritatis indagandæ atq. illustrandæ causa ponere de quo inter se disputarent. ea erat grauissimi senis & prudentissimi Principis oblectatio. Ad has ergo disputationes post pedum oscula Patres adhibiti, cum

egregium qua Chriſtianæ humilitatis atque modeſtiæ, qua eruditionis & ingenij ſpecimen præbuiſſent; non modo quæ volebant de ſacerdotio, deque Hieroſolymitana prouincia, libenti atque approbante Pontifice impetrarunt, ſed inſuper pecunia ab eodem inſtructi, & fauſta cum prece dimiſſi ſunt. Ad quam deinde pecuniam cum è nationis maxime Hiſpanicæ collatione acceſſiſſet quod aureorum amplius ducentorũ ſummam expleret; ſocij ne quid ex eo viatico præterquã in vſum votiuæ nauigationis attingerent, apud mẽſarios pecunia omni depoſita, & Romæ victum emendicantes, admirabile dedere ſpectaculum ijs qui corã Pontifice diſſerentes illos audierant: & deinde quemadmodũ venerant, ſic Venetias prorſus egentes ac vacui reuerterunt.

Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem & ſocijs in Veneta ditione geſtis. CAP. IV.

POST hæc, diligenti adhibita pręparatione, cum ad eiuſdem Legati Veralli pedes perpetuæ paupertatis & caſtimoniæ nũcupaſſent vota, diuini amoris igne ſuccẽſi, mirante, ac maiorem in modum approbante populo, ſeſe denuo ad priſtinos illos labores, & aſſidua pauperum miniſteria retulerunt. Deinde in exitu menſis Iunij diui Ioannis Baptiſtæ die natali, Ignatius, & reliqui laici per omnes ordinum gradus ad apicem ſacerdotij ab Arbenſi Epiſcopo euecti ſunt, tanta non modo ipſorum, ſed etiam Epiſcopi lætitia & animi voluptate, vt ſeſe inter eiuſmodi cęremonias nihil vnquam ſimile ſenſiſſe affirmaret. Interea Patribus neque in eam diem vlla fuerat in

Palæſti-

Palæſtinam tranſmittendi facultas; & eo ipſo tempore cum graue bellum ex fœdere Chriſtianorum principum, Venetos inter & Solymanum Turcam exarſiſſet, ſublato repente commercio, omnis non modo peregrinorum, ſed etiam inſtitorum nauigatio conquieuit. vt ſatis appareat, cæleſte numen iratum gentibus ijs, quæ creditum ſibi regnum Dei per ſummum olim ſcelus negligentiamque amiſere; Apoſtolicum hunc, deuotúq. ſibi manipulum, in alias longe nationes atq. prouincias iuſto iá ante iudicio deſtinaſſe. Itaq. propter eam quam dixi cauſam, ſpe traijciendi ſublata, quamquam voti religione ſoluti videri propemodú poterant, tamẽ ne quis omnino ſcrupulus animis inſideret, finem anni vertentis, vti Pariſijs ante decreuerãt, prorſus exſpectare, ſeq. interim tum ad ſacerdotij primitias diuinæ maieſtati libandas omni diligentia cõparare; tum etiam poſt multam precationem & abſtinẽtiam, proximis operam ex inſtituto nauare cõſtituunt. Id quo liberius atq. cõmodius facerent, ex tantæ vrbis celebritate ac frequẽtia, in finitima eiuſdem ditionis oppida alio atq. alio recepere ſeſe: vt ſi forte (quod tamen in præſentia vix fieri poterat) bello ſedato præter opinionẽ tranſitus patuiſſet, è propinquo Venetias cúcti ſimul accurrerent. Franciſcus ergo Xauerius, & Salmeron, ad montẽ Celſum (id vico nomẽ ab vrbe Patauio millibus paſſuũ fere xv.) ſeceſſere, Ioannes Codurius, & Hozius, Taruiſium; Claudius Iaius, & Simõ Rodericus Baſſanum, oppidum agri Patauini; Paſchaſius & Bobadilla, Veroná; Ignatius vero, Faber, & Laines, cum Vicetiam petijſſent, hanc vitæ rationem iniere. Erat extra vrbem domúcula ruinoſa & deſerta, nullis foribus aut feneſtrarũ obicibus,

vento cuilibet peruia.id sibi diuersoriũ, ne cui molestiam exhiberent,atq. vt ab vrbano strepitu remoti liberius vni Deo vacarent, memores insuper stabuli quod Regem ipsum angelorum nostra causa nascentem olim exceperat, vnanimes delegerunt, quotidianis muneribus ita inter se distributis; vt vnus ad custodiam diuersorij,& paucula victus ministeria remaneret(qui ferme erat Ignatius,quòd propter nimiam lacrymarum copiam grauiter ex oculis laboraret)reliqui duo vrbem ingressi, cibum in singulos dies emendicarent: quod ab ea functione superesset otij, totum id omnes cælestium rerum cõtemplationi & prædicationi tribuerent.In hoc vitæ genere cum quadraginta iam dies non minori cælestium donorũ copia,& animorum voluptate,quàm corporum vexatione, & carnis incommodó perstitissent,quanto nimirum spatio temporis,Christum ipsum Dominum ac magistrum, ante quàm turbæ sese committeret,abstinuisse cibo, & in eremo cum bestijs latitasse meminerant;ad eos reuisendos Taruisio repente Codurius affuit.cuius accessu læti, cũ spiritus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, ieiunijsque conceptam diutius cohibere non possent; ad Christi gloriam ex vmbra in arenã prodire,& quę diuinitus acceperãt bona, cum proximis communicare constituunt.Nec mora:Vicetiã ingressi,descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus,eadem omnes hora de rebus diuinis ad populum dicere incipiunt,nullo prorsus aut loci apparatu,aut pompa verborum.In triuijs, plateisve, prout cuiq.locus obtigerat,desumpto ex aliqua forte officina scamno pro suggestu vtebantur. populum elata voce, & in gyrum acto supra verticem pileo, ad

concionem

concionem inuitabant. ſermo, vt peregrinorum & hoſpitum, ex varijs linguis fere miſtus, ac minime proprius. Verumtamen is erat orationis impetus, adeo graues ac veræ ſententiæ, tanta in omni geſtu atque habitu pietas, denique is ardor in oculis emicabat, vt peritiſſimus quiſque rerum æſtimator hos demum eſſe Chriſtianos concionatores, germanoſque præcones Euangelij dictitaret: multi etiam qui rei nouitate illecti cũ ceteris initio per iocum laſciuiamq. ludibundi confluxerant, prudentiſſimis eorum præceptis, & dicendi grauitate permoti, depoſita paulatim petulantia longe alij quàm acceſſerāt, dimiſſa concione recederent. Quòd ſi quis deinde ſeorſum ad Patres adiret, veritatis & officij ſtudioſior; hunc vero humaniſſime acceptum, pro ipſius ingenio priuatis inſtitutionibus ad omnem virtutẽ ac religionem informabāt. Illud vero præcipue rem adiuuabat, quòd neq. inanes plauſus, vt diximus, fucata oratione captarent; neq. inter ipſam cõcionem, aut vbi peroratum eſſet, quáquam in ſumma rerum omnium inopia, quidquam à circumfuſa multitudine vel peterent ipſi, vel etiam vltro delatum acciperent. breuiq. conſtare cœpit, paupere tecto ciboque contentos, & ab omni auaritia & vanitate abhorrẽtes, non aures populi ſcalpere, ſed vulneribus omni ratione mederi; nec ſuum potius, quàm Dei proximorumq. negotium agere. Atq. haud ſane diſſimilis fuit ceterorum Patrum in ſua cuiuſq. prouincia probitas & induſtria; vt etiam aliqui ex magnis laboribus & incõmodis extremum adierint vitæ diſcrimen. Neq. ita multo poſt, cum euocati ab Ignatio vt de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam conueniſſent; tanta animorum inclinatio, ac

beneuolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit, vt quā nuper in vrbe, tribus dūtaxat, cibarij panis, ac fere mucidi, quotidiana vix circuitione colligebatur quod satis esset ad vitam ægerrime tolerādam; in eadem, ipsis iam vndecim, ex voluntarijs ciuium eleemosynis omnia ad victū cultumq. necessaria large ac benigne suppeterent. Ibidem igitur primas diuinæ maiestati hostias immolauere noui sacerdotes, vno Ignatio excepto, quippe qui ad se cōparandum amplius adhuc tēporis sibi sumpserat, & Romę postea sacrificandi fecit initiū ad ipsum Pręsepe & incunabula Christi Domini, quę in æde sacratissima beatæ Mariæ ad Niues religiose coluntur.

Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet: & vnde Societati Iesv *nomen inditū fuerit.* Cap. V.

Et quoniam expeditioni transmarinæ pręfinitum anni spatium erat in exitu; & infestum adhuc classibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberant: nec dubium fuit, quin, vti Lutetiæ vouerant, cuncti sese ad fidei catholicæ propagationem, & animarū auxilium, Sedis Apostolicæ cultui, & Romani Pontificis obsequio manciparēt. Cuius officij procuratio (quoniā satis id esse videbatur) Ignatio, & duobus primarijs patribus Fabro & Laini mandata est; Romam adirēt, & (quod bene verteret) Christi Vicario hęc sociorū studia ac vota quāprimum exponerēt. Interea reliqui, ne cōceptus è diuturna meditatione & sacrificijs feruor ac spiritus euanesceret, nō modo se ipsi diligētissime custodire, sed etiā pręsidij

ſidij diuini fiducia proximis omni ratione opitulari decernunt. ac præcipuis vrbibus inter ſe deſcriptis, præſertim in quibus litterarũ ſtudia florere, & frequentiſſimã iuuentutem verſari cognouerant; Codurius Hoziusq. Patauiũ, Rodericus & Iaius Ferrariam, Xauerius & Bobadilla Bononiã, Paſchaſius & Salmeron Senas profecti; eadẽ ferme ratione quam paulo ante Vicẽtiæ adhibitam diximus, & priuatim & publice cũ hominibus agere, eoſque è letali flagitiorũ veterno excitare, atq. ad contemptum rerum mortaliũ, & cogitationem futuri ſæculi omni conatu atq. artificio impellere atq. adhortari cœperunt. Cũq. ipſa nouitate rei omniũ in ſe oculos atq. ora vertiſſent, paucis mẽſibus, Deo aſpirante, nõ modo id effecere quod maxime optabãt, vt magni animorum motus, & inſignes ad Chriſtum conuerſiones exiſterent; ſed etiã, quod minime laborabãt, vt ipſorum nomẽ ac fama Italiam fere totam ingenti cum admurmuratione peruaderet. At Ignatius Romam duobus quos dixi comitibus recta cõtendens, & ab eorum altero quotidie corpus Chriſti religioſe caſteq. ſuſcipiens; MARIA virgine potiſſimũ pręſide, atq. adiutrice, ſeſe ad ſacrum ſuo tẽpore faciendum, ac multa pro Chriſti nomine ſubeunda, dies noctesq. ſimul intenta quadam animi cura, ſimul inæſtimabili ſpiritus dulcedine, & noua diuini luminis copia pręparabat. Etenim ex quo primum Hieroſolymis rediens ad litterarũ ſtudia in Chriſti gratiam animum adiecerat, de rerum cæleſtium contemplatione, vt diximus, non ſine magna difficultate remiſerat multũ, ſeq. ipſe Domini caritate, ſpirituali conſolationi delicijſq. ſponte ſubduxerat. Sed ſtudiorũ exacto curriculo, deinceps & Venetijs, & in

Vicetino ſeceſſu, & in hoc de quo dicebamus itinere, tam crebra diuinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem ſcilicet Virgine fauente percepit, vt in antiquum ſtatum illum Minoreſſanum (quem poſtea ob ſingularem & eximiam illius temporis in ſe Dei benignitatem religioſo ioco primitiuam ſuã Eccleſiam appellare conſueuerat) non ſolum ex integro, ſed etiam cum fœnore ſibi reſtitutus eſſe videretur. Sed præter cetera, quæ quòd mortalem naturam exſuperant, verbis exſequi difficillimum eſt; quo die Romam acceſſit, res ei contigit vel ad memoriam poſteritatis inſignis, vel ad confirmandum in propoſito Ignatium ceteroſq. haud mediocriter efficax. Etenim orandi cauſa nõ longe ab Vrbe templum ingreſſo, qualia paſſim impoſita militari viæ cernuntur, ſtatimq. vt ſæpe ſolebat, abſtracto à ſenſibus, atq. alta quadam animi contemplatione defixo, clariſſima in luce per ſpeciem illi ſeſe Deus Pater oſtendit, IESV Filio baiulanti crucem, & crudeliſſimis affecto ſupplicijs præſentem Ignatium, ſocioſq. commendans; quos ille cum in fidem ac patrocinium libentiſſime recepiſſet, ad Ignatium placido & ſereno vultu cõuerſus, hæc ipſa effari verba
» dignatus eſt: EGO VOBIS ROMÆ PRO-
» PITIVS ERO. Quo tanto tamq. diuino ſolatio mirum in modũ erectus & confirmatus Igna-
» tius, ac ſocios deinde compellans: Quid nobis, ait,
» Romæ futurum ſit, fratres; in crucem ne, an in rotã
» agi nos velit Deus, ignoro. vnũ ſcio, quidquid eue-
» niat, IESVM Chriſtum nobis propitium fore. ac
» ſimul totius viſionis ordinem expoſuit. Quæ res nõ in præſentia tantum illos inſolita quadam lętitia & voluptate perfudit, ſed etiam in poſterum contra

omnes

omnes difficultates atq. pericula magnopere corroborauit,ac munijt: atque idipſum vel in primis fuit cauſæ cur Ignatius confirmatæ poſtmodum Societati ſalutare potiſſimum IESV nomen indiderit. quam tamen deinde verbo ſcriptoq. minimam vocare ſolitus eſt;quòd reliquis religioſorum familijs (quas item ſocietates IESV licet optimo iure appellare) cunctis omnino tum de ſplendore,tum de antiquitate concedéret.

Ignatius Romæ Chriſtianæ rei dat operam : in Caſinati monte animam Hozij cælum intrantem videt. CAP. VI.

IGITVR tam ſecunda numinis voluntate,tamq. liberali promiſſo mirum in modum læti, ſic tamen vt non ſine myſterio Chriſtum Dominũ crucifixi maxime habitu apparuiſſe apud ſe reputarent, cum gratiarum actione ac prece ſanctam Vrbem ingreſſi,nihil antiquius habuere quàm vt viatici nomine ſibi numeratam anno priore pecuniam,quoniam quidem nauigationis conſilia in irritum cecidiſſent,prorſus ad nummum ijſdem à quibus acceperant, redderent; quæ,vtpote ſacra, in alios pietatis vſus & opera expenderetur. Deinde, quemadmodum ante conuenerat, ſuam & reliquorum operam Pontifici maximo in Apoſtolicis præcipue functionibus,citra honoris titulos,& dignitatis inſignia,detulere. Neque aſpernatus eſt pia Patrum ſtudia Chriſti Vicarius: atq. in præſentia, donec eiuſmodi aliqua ſeſe offerret occaſio,iuſſi Faber & Laines in almo Sapientiæ Gymnaſio ſacras litteras profiteri.quo munere dum alter

alter in Biblijs explicādis,alter in ſcholaſtica Theologia,vt appellant, pari cum eruditionis ac pietatis laude perfunguntur,atq. etiam ſæpe corā ipſo Pontifice de grauibus rerum diuinarum quæſtionibus diſputant; interim Ignatius proximorum ſaluti de more operam nauabat cum alijs artibus, tum vero ſpiritualibus præſertim exercitationibus, quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci, virtutiſq. iampridem expertæ remedio: quibus ille per eos dies,præter ceteram turbam, inſignes aliquot viros diligenter excoluit.in ijs Gaſparem Contarenum Cardinalem,grauiſſimum Senatorem,eūdemque temporibus illis (quod eius varia monimenta præclare teſtantur) ingenij & doctrinæ facile principem. Is,Ignatij prudentia & conſuetudine vſque adeo captus eſt,tantumq. eius præceptis cōſilijſque profecit, vt qualem dudum optauerat animi regēdi moderandiq. magiſtrum, deniq. ſeſe Dei beneficio nactum eſſe affirmaret. ideınq. tradita ſibi Exercitia (quod exēplum apud heredes hodieq. aſſeruari perhibent)ſua ipſe manu perquàm accurate deſcripſit. Hunc imitatus Cæſaris procurator (de quo ſupra dictum eſt) Petrus Ortizius Theologiæ doctor inſignis,eaſdē exercitationes ad Chriſti Domini gloriam,& ſuam ſalutem omnino experiri cōſtituit. Id quo liberius ſimul & fructuoſius faceret, procuratione interim vicarijs delegata, cū paucis quotidianę vitę adminiſtris, & Ignatio prę ceptore in montē Caſinatem ſeceſſit,quo in monte antiquiſſimum & nobiliſſimū cernitur S.Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maxima diligentia dies ipſos quadraginta piæ meditationi ex Ignatij præſcripto vacauit;idq. tāto cum animi fructu,tantaq. acceſſione virtutis,

virtutis,vt quamquã Christianã philoſophiã multo ante profeſſus,tamẽ ſe tum demũ vere philoſophari cœpiſſe fateretur.ac parum abfuit,quin grandis iam natu vir, & Imperatoris legatus, illico mortalibus rebus abiectis magno animo ſeſe ad laborioſũ Ignatij vitę genus adiungeret. ſed cũ id neq. per ætatem liceret,neq. per ſuſcepta negotia; certe quod proximũ fuit,egregie præſtitit, vt & ſanctimoniæ ac pietatis exemplo in poſterũ ſui ordinis hominibus pręluceret, & Societatem deinde noſtrã quibuſcumq. poſſet rebus,perquàm ſtudioſe ornaret,atq. defenderet.Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis,quæ Ignatio in illa Caſinati cõmoratione diuinitus accidit.Dũ enim pro ſalute Baccalaurei Hozij,quẽ grauiter ęgrotare cognouerat,Domino ſupplicaret,repẽte vidit in ſpiritu (quod ipſum ibidem D.Benedicto fertur olim in obitu Germani Epiſcopi cõtigiſſe)animam ſocij luce clariſſima radiantem, deducẽtibus Angelis in ſublime ferri,atq. ipſa demũ cæli beatiſſima regna conſcendere.eidemq.Ignatio, paulo poſt, cum ad aram ſacrificaturus accederet,in ipſo Miſſæ introitu,Sanctis omnibus rite appellandis,lucidiſſimũ cæleſtium agmen ſubito apparuit, ſic, vt in ijs Hozium eximio fulgore micantem ſine vlla dubitatione dignoſceret. Qua ex vtraq. viſione tãto eſt gaudio delibutus,vt multos dies præ dulcedine lacrymis tẽperare nequiuerit. Huic Hozio Patauium (vt diximus) prouincia nuper obtigerat. vbi dum in officio,ſingulari cum induſtria & fide verſatur,ex ipſa rei nouitate ſuſpectus,& cõiectus in carcerem ab Antiſtite Patauino, moxque ab eodem dimiſſus perhonorifice fuerat. cumque acrius denuo in proximorum ſalutem incubuiſſet,è magnis diurnis no-

nis nocturnisq. laboribus letali morbo correptus, ex hac vita migrauerat, cum alijs mirę cuiusdam sanctimoniæ relictis indicijs, tum vero quòd qui ante obitum subniger fuisset, ac vultu deformior, in eiusdem demortui facie tantus repēte nitor ac venustas apparuit, vt eo spectaculo Codurius consors prouinciæ animum exsaturare, & præ lætitia fletum cohibere non posset. Huius igitur tam felici exitu maiorem in modum gauisus Ignatius, è Casinate Romam vna cum Ortizio peracta commentatione regrediens; obuium habuit in itinere Frãciscum Stratam Hispanum, præclaræ indolis iuuenem, sibi antea non ignotum: qui cum è cuiusdam principis viri familia, pertæsus aulicę vitę, militandi causa Neapolim peteret, vno Ignatij congressu atq. sermone (quæ hominis erat in dicendo vis) à sæculi stipendijs ad Christi vexilla facili negotio traduci se passus est: ac varijs deinde locis, eiusdem Ignatij missu, & Societati nostræ, & rei Christianæ vniuersæ concionator egregius haud mediocriter profuit. Hoc igitur auctus commilitone Romam Ignatius reuertit: ad quem deinceps aliquot etiam alij rebus gerendis idonei diuino impulsu paucis diebus adiuncti sunt.

Romam Patres vniuersi conueniunt: veterem plebis erudiendæ morem, & frequentem vsum Confessionis & Eucharistiæ restituunt. CAP. VII.

QVæ dum ardens Christi amore diligenter agit Ignatius, interim Patres ceteri, sua quisque prouincia bene gesta, Romam (vti

(vti decreuerant) circa mediam Quadragesimam cōuenere. Is fuit annus post Christum natum M. D. XXXVIII. Tecto recepti sunt à Quirino Guarzonio ciue Romano, ad villam Minimorum fratrum cœnobio proximam. Ibi in summa omnes egestate precario victitantes, cōmuni consilio ad rem Christianam pro viribus adiuuandam aggressi, permissuque Antistitum varia Vrbis templa sortiti, concionibus primum ciuitatem ad omne officium atq. virtutem vehementer accendere; deinde etiam veteri Ecclesiæ instituto plebem puerosq. Christiana catechesi (quæ iamdiu obsoleuerat) vicatim erudire instituerunt. Ac licet pijs eorum studijs dæmon omni conatu se opponeret; tamen partim exemplo vitæ, partim assiduitate dicendi hortandique, cum alia multa propediem assecuti sunt, tum vero præcipue, vt sacræ Confessionis & Eucharistiæ frequens vsus (quo nihil est humano generi salutarius) diaboli fraude iampridem extinctus, magno vtiq. Christianæ Reip. commodo in principe magistraque orbis terrarum Ecclesia reuiuisceret. ex quo deinde paulatim effectum est, ijsdem scilicet adiutoribus, nō solum vt in Italia, Gallia, Hispania, ceterisq. catholicis Europæ regionibus, verum etiam vt in ipsa India, atq. adeo in vltimis terris, vbi paulo ante ferales dæmonum dapes & nefaria sacra viguerant, iam nunc, ingenti bonorum gaudio, per Pænitentiæ Sacramentum frequenter elutis animi sordibus, diuina passim conuiuia celebrentur.

Falsis

Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & absoluitur. CAP. VIII.

QVÆ nimirum satanas futura præsagiens, ipsis rerum initijs per se suosque satellites obuiam ire non distulit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia concionator; prorsus indignus eo nomine atq. ordine. Is Lutheris impij sectator occultus, per ambages identidem perniciosa dogmata spargebat è pulpito: ac miris artibus auditores à recta in Deum fide atq. à Romani Pontificis auctoritate sensim abducere conabatur. Id autem eo fidētius, quòd per eos forte dies Pontifex aberat, maximis de rebus quæ ad salutem Ecclesiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonensis, Nicæam vsque profectus. Hāc rem odorati è Patribus quidam; ne ad perniciem animorum latius manaret; cōmuni consilio totam ipsi cognoscere atque inuestigare non dubitant. ad eum concionatorem audiendum cū cetera multitudine semel iterumque conueniunt; quæ ratio disputādi sit, qui scopus totius orationis, diligenter attendunt. neq. vero, peritos dogmatū quæ per id tempus in controuersiam vocabantur, diabolici ministri fefellit astus, ac latēs lupi sub ouis pelle rapacitas. Itaq. satis iam cōperta atq. explorata re, primum ex Euangelij præceptis priuatim ad hominem adeunt; quid ad se delatum, quid auribus ipsimet suis deinde perceperint, ijs potissimum verbis exponunt, quibus non de populi modo salute sese, verumetiam de ipsius qui populū pestifera contagione inficeret, pro Christiana caritate solicitos esse demōstrent: rogant, hortantur, denuntiant, praua dogmata corrigat, ambigue dicta,

quæq.

quæq. ad contemptum Sedis Apostolicæ, & Ecclesiasticarũ traditionum ac rituum facile trahi possint, ad Conciliorum decreta, normamque sinceræ fidei quàmprimũ interpretetur: vtiq. à deprauanda Romana ciuitate, atq. à perturbãdo ipso veritatis fonte in posterum abstineat. Ille (qui fastus hæreticorũ est) homines nimirum idiotas ex habitu ratus, eorũ dicta primo eleuare & eludere; deinde vbi se varijs vrgeri ac premi argumentis & rationibus vidit, versante animũ simul ira metuque, pauca præfatus quę ad occultandam in præsentia improbitatẽ valerent; cum inanibus promissis Dei famulos ab se dimisit. Deinde vt se à timore collegit; diabolicis actus furijs, & amicorũ opibus fretus, quos ille sibi multos potentesq. parauerat, ad institutam agendi consuetudinem pari scelere atq. impudentia redijt. Quod vbi sensere Patres, in re tam atroci, tamq. periculosa nequaquã lenibus rati opus esse remedijs; consilium cepere dignum hominibus diuinæ gloriæ studiosis, dignum sacræ Theologiæ doctoribus; vt improbi concionatoris mendacia palam, & ex superiore loco suis ipsi concionibus refutarent. Id ergo cum facere instituissent, bonis maiorem in modum approbantibus; cognita re Lutherianus vehementer excanduit; vocatisque ad se confestim amicis rabiem doloremque suum impertijt, etiam atque etiã obtestans, ne tantam ac tam insignem iniuriam inultam esse paterentur. Illi & eadem laborantes opinionum insania, & magistri ignominia valde commoti, facta conspiratione, Ignatium & socios omni dolo per fas ac nefas euertere, nec modo fama, sed etiam, si res procedat, vita spoliare constituunt. Primum igitur tota vrbe fictis criminibus dissipant,

Ignatium ſociosq. omni ſcelerum genere coopertos,tum in Hiſpania,tum in Gallia, quin etiam nuper Venetijs falſæ religionis, & probri flagitijq. dãnatos; & elapſos è iudicum manibus, ad corrumpẽdam iuuentutem ſpecie pietatis Romam ſe contuliſſe;ibi,quod bonis artibus nequeant, id, alios criminãdo accuſandoque, per ſummam iniuriam quęrere,vt ſibi apud imperitum vulgus famam ſanctitatis eruditionisq. concilient.Cum aures nacti ſecundas, hæc & alia id genus quàm appoſitiſſime ad veritatis imaginem & per ſe ipſi, & per emiſſarios oppido ſererent; tantam in inuidiam & odium breui ſeruos Dei adduxerunt, vt eos multi iam quaſi facinoroſos ac fugitiuos horrerent; ipſorumq. cõgreſſum & conſuetudinem vulgo refugerent. Cumque iam res è ſententia flueret, læti ſucceſſu aduerſatij, prætereà promiſſis ingentibus onerant ſubornãtq. qui ijſdem fere nominibus quę ſparſa in vulgus fuerant,apud Vrbis Præfectum inſontes accuſet. Has vero partes inexpiabili ſcelere ſibi deſumpſit Michaël Hiſpanus quidam,qui iã ante Pariſijs in Ignatium debacchatus,ac deinde ſingularibus ab eodem Ignatio lucrandi fratris mirabiliter cupido prouocatus officijs, egregiam viri beneficentiam (vt fere fit)minime vulgari perfidia atq. impietate rependit; atque vt Ignatium & ſocios familiariter nouerat, confictis quàm maxime ad ſimilitudinem veri criminibus,apud Pręfectum ſane magnam in ſuſpicionem cunctos adduxit. Omnino res erat inſigni infamia;nec modo in Vrbe vulgi ſermonibus terebatur,ſed apud exteras quoq. nationes atq. prouincias aduerſariorum nũtijs ac litteris percrebuerat, Ignatianos cum ſuo capite, deniq. manifeſtorum ſcelerum

rum, hæresisq. conuictos teneri: videlicet, vt quas noxij variis locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romæ in celeberrimo totius orbis terræ theatro persoluerēt. Interea Ignatius totius machinationis nequaquam ignarus; fretusq. tum præclaro conscientiæ testimonio, tum etiam Christi promissis, qui se illi Romæ propitium spoponderat fore; omnes inimicorum impetus, totamq. belli procellā inuicto animo sustinebat; Deumque vna cum sociis pro aduersariorum salute precabatur assidue. Iamq. causæ dicēdæ tempus appropinquabat; cum incidit in eius manus epistola, quam antea Michaël, recentibus quibusdam Ignatij meritis delinitus (quippe vel ferrea pectora interdum patientia & caritate flectuntur) ad amicum nescio quem summa cum Ignatij & sociorū laude perscripserat. Ea videlicet epistola, delatoris causam iugulauit. namque vbi iudicij aduenit dies; citato ad tribunal Ignatio, multa in eius vitā ac mores improbe mētitus est Michaël. ad quæ cum Ignatius admodum sedate respondisset, prolata ad extremum epistola ac recitata, institit ab aduersario quærere, numquid earum rerum meminisset? num chirographum agnosceret? Tum ille re inopinata perculsus, victusq. conscientia, repente pallescere, titubare, frigido sudore perfluere. quod vbi animaduertit Præfectus (is erat Benedictus Conuersinus, vir prudens, & in causis cognoscēdis apprime versatus) confestim suspicatus coitionem ac dolum, data opera Michaëlem diligenter interrogat: cumq. non obscuris vestigiis ad ipsa fraudis cubilia peruenisset, seuerū calumniæ vindicem sese prębuit: ac multis verbis increpitum calumniatorem (quamquam Ignatio pro ipsius periculo deprecante) insuper multauit exsilio.

Post hæc Ignatius flagitare & vrgere, vt duo conspirationis nefariç principes, quorum alter Mudarra, alter Barreria vocabatur, Hispani ambo, quæ priuatim in circulis cœtibusq. iactarant, eadẽ coram Præfecto palam ac legitime exponerent, vt sibi diluendi crimina, & se sociosq. purgandi copia fieret. Misso igitur viatore, vadimonium obire coguntur. At illi, veteratores & callidi, & cum in foro iudiciisq. diu multúq. versati; tum etiam recenti Michaëlis malo facti cautiores, vbi ad tribunal adfuere, per summam dissimulationẽ se de Ignatio ac sociis & sentire quàm optime, & ad eam diem sensisse respondent; neq. vllum esse crimen, quod ipsi quidem in eorum vitam moresq. coniiciant. Atq. hęc, & alia eiusmodi coram iudice: rati nimirum fore, vt Ignatius præclare secum actum existimans, quòd imminens calumniæ periculum euasisset; tam illustri præsertim accepta satisfactione proinde quiesceret. At ille multa ac magna, quæ ad iuuandam Ecclesiam pertinerent, mente ac cogitatione cõplexus; veritusq. ne si quid suspicionis incõmodæ, aut si qua dedecoris nota nascẽti Societati adhæresceret, vel omnes in posterũ ipsius conatus irritos redderet, vel certe magnũ rebus gerendis impedimentum afferret; à Præfecto etiam atque etiam postulare, ne fictæ aduersariorũ palinodiæ fidem haberet: eos quippe alia tum sermonibus, tũ per epistolas longe lateq. vulgasse, ac quæ tunc ad tẽpus accõmodata, iudicij metu perterriti dixerint, quę nisi à magistratibus rite cognita & quæsita publice coarguantur, malo videlicet publico per summum nefas hæsurã in Societate magnam infamiam. proinde iure se postulare, vt in sua dicta vitamq. omnẽ diligenter inquirat; se suosq. ad causam vsq. cognitã in vin-

culis

culis habeat,ac prout re ipsa cōpererit,ita pronūtiet. Hæc igitur,& alia id genus,Ignatius. Contra,aduersarij,veriti ne si quæstio perageretur,ingēti suo periculo ac damno paterent ipsorū artes atq. mendacia, per se suosque omni ope contendere ac niti, vt Præfectus ab instituta cognitione desisteret.Iamq. vtpote qui plurimum opibus & gratia poterant; in suam sententiam non modo Pręfectum,sed Legatū etiam, qui Vrbi pro Pōtifice summo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanū adduxerant. quinetiam ex ipsismet Ignatij sociis non deerant, qui, aduersariis iam à suscepta actione deterritis, & sponte cedentibus,non vltra instandum, vitādas lites,paci & quieti consulendum esse censerent.At vero Ignatius in posterum longe prospiciens, eoq. iudicio non tam suā, quàm Christi Domini causam agi prudēter animaduertens,nullis neq. minis, neq. promissis,nec suasionibus de sentētia deduci se passus est. cumq. omni ad eam rem conatu non semel adhibito,propter aduersariorum gratiā atq. potentiam nihil plane proficeret; non dubitauit, consulto per sacrificia precesque Deo, ad ipsiusmet Pontificis maximi fidem opemq. confugere, qui Nicæa per eos dies, adulta iam ætate redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causa morabatur. Facili ergo ad principem aditu,quo die venit, admissus Ignatius, Latino sermone (quippe qui nondū satis Italice nosset) eidem ex fide retulit, quo cōsilio à militari vita sese ad animorū auxilium, atq. ad litterarū studia trāstulisset: ac dum rem Christianam pro virili parte administrat, quoties, quot locis, quibusve nominibus accusatus & absolutus fuisset.Nuper etiā ab Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitū(quod Pōtifex ipse nō ignoraret)

ſe, ceterosq. eiuſdẽ inſtituti laboriſq. ſocios, qui ſe vitamq. ſuam ad Chriſtianę religionis amplificationem Sedi Apoſtolicæ mancipaſſent, cum maxime in vrbe Roma populum docere inſiſtunt, paratique in omnem quamuis arduam atq. longinquam expeditionem, eiuſdem Pontificis reditum nutumq. auide præſtolantur; circumuentos repente iniquorum inſidiis, & ſummam in inuidiam nõ modo in Vrbe, ſed etiam apud remotas nationes adductos, ne id quidẽ à magiſtratibus obtinere poſſe, vt iacta in ſuos mores vitamque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidẽ proprię vtilitatis & nominis rationem (quamuis ea per ſe negligẽda non ſit) minus antiquam eſſe: ſed quoniam eodem iudicio & ipſorum exiſtimatio, & animarum ſalus agatur (omnium enim qui ad rem publicam accedant rationes, non veritate ſolum, ſed etiã fama niti) petere ſe & orare, ne grauetur pro ſua ſapiẽtia ac poteſtate perficere, vt Præfectus Vrbis inchoatam quæſtionem primo quoq. tempore peragat; ne in Vrbe totius æquitatis parente, contra paucorum factionem opeſque nullum inopiæ ac ſolitudini præſidium fuiſſe videatur. Sub hæc audita Pontifex bono eſſe animo iubet Ignatium; & collaudata (quod antea fecerat) ipſius & ſociorum induſtria & pietate, Præfecto per codicillos imperat, iudicium vtiq. reddat Ignatio, cauſam rite cognoſcat, feratque pro veritate ſententiam. Equidem hoc loco adeſſe mihi animis velim eos, qui Deũ res humanas negligentem circa cæli cardines otiari, non minus inepte, quàm impie fabulantur. ex iis quippe quæ cõſequuta ſunt, nemo ſanus, paternam cæleſtis numinis curam ac prouidentiam in ſuos, non clare perſpiciat. Cum enim tota aduerſariorum actio ea maxime calumnia niteretur;

niteretur; Ignatium ſociosq. variis locis iure damnatos, ambuſtosq. iudicij flamma per dolum effugiſſe; cumq. longum & operoſum eſſet, nemine pręſertim neceſſaria in eam rem impendia ſubeunte, ex tam remotis diſiunctisq. prouinciis rei geſtæ ſeriem litteris conſignatam, teſtibusq. firmatam ex forenſi formula petere; plane diuinitus factum eſt, vt quotquot in Italia, Gallia, Hiſpania Ignatij iudices exſtitiſſent, ſub ipſum ferendæ ſentētiæ tempus Romam fere omnes alius alia de cauſa conuenerint. Ioannes Figheroa, quondā Archiepiſcopi Toletani Vicarius, is qui Compluti primum de Ignatij fama capiteque cognorat, grauibus de cauſis Neapolim à Cæſare miſſus, in reditu commodum Romæ ſubſtiterat. Venerat eodē è Gallia, Pariſienſis Inquiſitor Matthæus Ori, Dominicanus, apud quem Ignatius, vt ſupra dictum eſt, ſemel iterūq. ab improbis fuerat accuſatus. Deniq. in tempore Gaſpar etiam Doctus à Venetiis adfuit, qui habitæ in ea vrbe in Ignatium quæſtioni præfuerat. Hi omnes in iudicium adducti, aduerſariorum commenta detexêre, cum ſumma teſtificatione virtutis ac pietatis Ignatij. Præterea litteræ ciuitatū, apud quas Italia tota Patres aliquandiu vixerant, per idem tempus allatæ, magnum pondus ad illuſtranda ipſorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulere. Iam vero Hercules quoque, ſecundus hoc nomine, Dux Ferrarienſiū, qui Patribus familiariter vſus, iiſdemque peccata ritu Chriſtiano confeſſus, ex eorum etiam manibus corpus Domini ſumpſerat; libentiſſime fecit non modo vt per epiſtolam, ſed etiam vt per legatum perſpectæ ipſorum innocentiæ ac ſanctitati debitum teſtimonium laudesq. tribueret. Quibus rebus adductus Vrbis Præ-

fectus, vrgente præsertim Pontificis iussu, quamquam aduersariis omni studio contra nitentibus, denique sua sententia Ignatium & socios omni non modo culpa, sed etiam culpæ suspicione liberauit verbis amplissimis, eiusque sententiæ, ad vindicandam insontium famam, varias in prouincias testato descripta exempla dimissa. quibus ex rebus dici vix potest quantum Patribus vbique honoris & existimationis accesserit. Atque hac maxime ratione diu suppressa atque occultata veritas extulit aliquando sese, ac malitia superata, processit in medium: quæq. machinamenta diabolus ad teneram adhuc Societatem deformandam atque adeo præfocandam artificiose parauerat, ea ipsa, moderante rem numine, in eius maxime decus & incrementa cessere. At vero insidiatorum longe dissimilis fuit exitus. Namq. administer consceleratæ calumniæ Michaël, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exsiliũ actus est: Mudarra vero, & Barreria, factionis & coitionis duces, cum deinde manifestis hæreticarum opinionum criminibus tenerentur; alter mature sibi fuga cõsuluit, effigiemque suam pro se iudicibus concremandam reliquit; alter autem comprehensus, & causa cognita perpetuo carceri addictus, ad extremum tandem morte iam imminente resipuit: eidemque animam agenti quidam è Societate ad extremũ vsq. spiritum assedit; quæque illi tempori tribui solent, pietatis & caritatis officia præstitit. Porro Lutherianus ille concionator, qui totam conspirationem scelusq. conflarat, intra catholicorum castra per fraudem aliquandiu versatus, cum religionis ac pudicitiæ simulationem vltra sustinere non posset, larua deposita, palam fidei & continentiæ bellum indixit,

atque

atque ad optata hæreticorum lustra popinasque se contulit.

Ignatius & ceteri Patres de constituenda Societate deliberant. Cap. IX.

HAc igitur falsæ accusationis procella Ignatius sociiq. defuncti, primum omnium (vt æquum erat) ingentes & vniuersi communiter, & singuli priuatim egere diuinæ clementiæ gratias: deinde, partim quòd aliqui subinde ad Ignatij institutum aggregabantur; partim etiam quòd inaudierant, aliquot è suo numero varias in vrbes atq. prouincias iam tum rogatu Principum à summo Pontifice destinari; visum est faciendum, vt de stabilienda quàm maxime ad Dei gloriam, salutemque animarum Societate primo quoq. tempore inter se consulerent. ad eam quippe diem, communi tantū officio ac pietate ducti, sine certis & propriis legibus ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, ieiuniis, & sacrificiis in eam rem quàm accuratissime adhibitis, quotidianæ vitæ munera laboresq. ita partiti sunt, vt diurna tempora Dei verbo, consuetisq. functionibus; nocturna vero priuatis inter se colloquiis, & necessariæ consultationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, vtrum Pontificis iussu digressi, prout se daret occasio, suam quisq. sine aliorum consensu vel respectu rem agere; an potius, quamquam corporibus locisq. disiuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum communione, vt adhuc fuerant, sic in posterum coniuncti esse deberent. Dictisq. sine variatione sententiis, nullum fuit dubium, quin tam suauis, tamq. arcta societas,

Dei prorſus munere ex tam diuerſis moribus linguisq. coalita, omni conatu ſtudioq. retinenda foret; tum ne qua Spiritui ſancto iniuria fieret, à quo diuinitus fuerant in eam conſenſionem adducti; tum vero, ne concordiæ atq. vnitatis bonum amitteretur, quo nihil eſt ad res magnas atq. arduas moliendas, & obſtantia quæque perrumpenda, valẽtius. Cum hæc & alia multa in eam ſententiam ingenti alacritate & gaudio ſpirituali pro ſe quiſque dixiſſet, magnopere incenſis ad mutuam caritatem & beneuolẽtiam animis, cœtus ille dimittitur. Proximo deinde conſeſſu de religione relatũ eſt, placeret ne ad vota duo Paupertatis Caſtitatisq. rite ſuſcepta, tertium perpetuæ item Obedientiæ adiũgere, & è ſuo corpore eligere, qui ceteris ampla cum poteſtate præeſſet. In eam rem, quod maioris momẽti videbatur eſſe, diem proferri placuit, ſpatiumque ſeorſum ſingulis ad deliberandum dari, atq. interim inſtauratis precationibus & ſacrificiis, diuinæ ſapientiæ lumen opemque diligenter expoſci. Vt igitur eius conſultationis dies aduenit, omnium in vnum congruêre ſententiæ, quandoquidem Chriſtum Dominum ac magiſtrum ſibi pro viribus imitandum cuncti ſuſceperant, quoniam ille ſeſe perfectum atq. integrum holocauſtum Deo parenti pro ſalute humani generis obtuliſſet, prorſus oportere vt ipſi quoq. pro ſuo modulo Chriſtũ effingerent: ac quemadmodum ſingulorum corporis bona per volũtariam inopiam, corpus ipſum per caſtimoniam Deo immolatũ eſſet; ſic animus quoq. ante cęleſtes aras per obedientiam ſpiritualis victima caderet, præſertim cum hoc ſacrificio nullum diuinę maieſtati gratius aut ſuauius eſſe conſtaret. Ergo ſine controuerſia deligendum videri, cui omnes in terris

tamquàm

tamquam Christo parerent; cuius in verba iurarent; deniq. cuius sibi nutum ac voluntatem instar diuini cuiusdam oraculi ducerent. His ita constitutis, deinceps quęsitum de huius ipsius potestate, vtrum certo dierum spatio definitam, an vero perpetuã esse oporteret. Perpetuam esse placuit omnibus, idq. cum alias ob causas, quas commemorare hoc loco necesse nõ est, tum vero vt negotia grauiora, quæ ad conficiendum non modo plenæ libertatis, verum etiam longi fere temporis indigent; leniter, & ex animi sui sententia posset ad exitum sine vlla trepidatione perducere. Additũ ad hæc, vt Societatis candidati, cum aliis experimentis, tum vero præcipue spiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicuius valetudinarij ministeriis probarẽtur. Itemque, vt quicumq. Societatis instituta profiterentur, ij ad tria solemnia vota, quæ nobis cum aliis dicatis Deo familiis fere communia sunt, quartum nominatim adiungerent; quascumq. ad fidelium vel infidelium terras Christianæ rei causa Pontifici maximo ipsos mittere placuisset, eo sine vlla tergiuersatione, atque adeo sine vlla non modo mercede, sed ne viatici quidem petitione proficiscendi. ac simul, concepta verborũ formula sese obstringerent, puerili ætati per catechesim erudiendæ; quòd hoc remedio nullũ ferme efficacius foret ad intemeratam fidem tuendam, ac prauæ religionis prohibenda contagia. Atque hoc maxime quarto voto à ceteris religiosis minima Societas nostra distinguitur. Hæc igitur & alia id genus nonnulla per eos dies ab Ignatio patribusq. decreta sunt: eidemq. Ignatio negotiũ datum, vt ea in summam redacta, Pontifici maximo primum Apostolica auctoritate sancienda atq. approbanda proponeret; deinde

deinde vt eadem ipſe poſtea per otium fuſius explicaret ordinaretque, & quàm accommodatiſſimas ad Societatis vocationem & ſpiritum leges canonesq. perſcriberet.

Patres in varia loca Pontificis iuſſu diſcedunt. CAP. X.

SVb hæc ferme decreta, Pontifex maximus aliquot operarios ab Ignatio in varias agri Eccleſiaſtici vineas poſtulauit. Id noſtræ Societati fuit Apoſtolicæ peregrinationis exordium. Rainutio Farneſio Cardinali, eximia ſpe ſummæ virtutis adoleſcēti (qui multo deinde poſt, matura virtute vir, Bononienſis Epiſcopus obiit) per eos dies cum ampliſſima poteſtate legatio Parmenſis obuenerat. Huic, Pontificis iuſſu, legationis comites, & rerum ſpiritualium adminiſtri duo, Petrus Faber, & Iacobus Laines ab Ignatio dati: Senas vero in Etruriam, Paſchaſius ad inſtaurandam ſacri cuiuſdam cœnobij diſciplinam ab eodem Pontifice miſſus eſt. In Ænariam ſeu Inarimem inſulam, pacificationis gratia non leuis momenti, Nicolaus Bobadilla: Brixiam in Cenomannos ditionis Venetæ, Claudius Iaius grauibus item de cauſis abiit. Ac per idipſum tempus etiam in extremas terras primū Societati patuit aditus. Braſilicam oram, & præterea quidquid inter inacceſſum olim Bonę ſpei promontorium, vltimosq. Sinas interiacet maritimi tractus, Indo & Gange ſuperato, Luſitani, armatis claſſibus, ante annos aliquot, ingēti auſu & labore, æque fortiter ac feliciter aperuerāt. neq. Ioannem hoc nomine tertium Luſitaniæ Regem inſigni virtute ac pietate

virum,

virum, vlla magis angebat cura, quàm vt barbaras illas nationes à misera dæmonũ seruitute ad vnius veri Dei notitiã cultumq. traduceret. atq. ob idipsum, quos in ea mitteret loca præcones Euangelij, & moribus & eruditione præstantes, tota Europa impẽdio conquirebat. Eius rei conscius Iacobus Gouea, is qui Parisiis in ipso virgarum periculo singularẽ Ignatij fidem virtutemque, ingẽti cum admiratione cognorat, proculdubio statuit, illum & socios ad Indicam expeditionem fore quàm accommodatissimos, quoniam quidẽ ab Hierosolymæ accessu bello impediti, quemadmodum audierat, in Italia substitissent. Neq. tamen quidquam eius consilij ratus impertiendum Regi antequã ipsius Ignatij voluntatem explorasset; pro amicitia ad illum scribit, quàm libente Lusitanię Rege, quàm spatiosus bonorum industriæ pietatiq. campus in India pateat. sibi quidem, quãdo illum & socios ab Hierosolymitana curatione arceat bellum, sanctissimis ipsorum studiis prouinciam in primis aptã videri. Si conditio placeat, vltro semet apud Regem totius negotij fore interpretẽ pollicetur. Ad ea, cum gratiarũ actione rescripsit Ignatius, neq. se, neq. socios esse iam sui iuris, quippe qui summo Christi Vicario semetipsi perpetuo nexu Obedientię mancipassent. proinde agendũ esse cum Romano Pontifice. quidquid ille iussisset, id vero sine mora facturos. Quo accepto respõso Gouea, cũ facile speraret à Põtifice impetrari posse; rem totã Regi suo per litteras aperit, ipsumq. exẽplar epistolæ Ignatij ad eũ mittit cũ summis illius & sociorũ laudibus, etiã atq. etiam suadẽs, vt eiusmodi virorum opera potissimũ vtatur, neu tã præclarã occasionẽ elabi patiatur è manibus, cui similẽ fortasse nullam sit in posterum habiturus.

Haud

Haud incaſſum adhibita hortatio. quippe Rex & ſua ſponte iam incitatus, & Goueæ talis viri monitis & auctoritate permotus, confeſtim Petro Maſcareniæ, ſuo apud Pontificem maximum Oratori mādat mox in Luſitaniā redituro, det operam vt quàm plurimos ex Ignatij diſciplina ſecum deducat, Euangelij cauſa mittendos in Indiam, eaq. de re cum Ignatio quàmprimum agat: ſi res cum illo minus procedat, omni conatu cum ipſo Pontifice tranſigat. vtique, ne ſine tali comitatu reuertatur ad ſe. Hoc tam ſeuero mandato legatus accepto, ſine cunctatione Ignatium conuenit, ac pauca præfatus (vt fit) conciliandæ beneuolentiæ; mādatum ſui Regis exponit, Patresq. minimum ſex in miſſionem Indicam poſtulat. Ad quem ille ſubmiſſa oratione, tam honorifico Regis de ſe iudicio gratias cum egiſſet, eadem ferme quæ ad Goueam reſpondit: quod ab ſe petatur, totum id è ſummi Pontificis voluntate imperioq. pendere. qui tamen, ſi, quid ego ſentiam quæris (inquit Ignatius) vnum aut alterū fortaſſe tibi conceſſerit, plures vero nequaquam. At ille cum nihilominus in eodem poſtulato perſiſteret, Dei fidem & hominum teſtans, nuſquam operam collocari fructuoſius poſſe; tum Ignatius, quaſi futura preſagiens, familiari ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, clariſſime orator. quippe ſi è tam exiguo numero, ſex vnam dūtaxat in prouinciam demas, quātulum, quæſo, reliquo terrarum orbi ſupererit? Neq. tamen idcirco ille ab incœpto deſiſtit. quoniam Ignatium flecti poſſe diffidat, ad ipſum adit Pōtificem, narrat quid ſibi ab Rege mandatum ſit, ſuppliciter etiam atq. etiam obſecrans, ne in tam honeſta cauſa, tamq. pia, fruſtrari ſe, Regemq. ſuum concepta peropportuni ſubſidij ſpe patiatur.

Hic Pon-

Hic Pontifex, quamquam lætus ab vrbe Roma potissimum, vt par erat, peti sacri Euangelij nuntios, & insuper, tanto Regi, tamq. de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehementer exoptans; tamen, vt in tali negotio, ne videlicet seruis Dei ad omne paratis obsequiū abuti pro potestate videretur (qua erat lenitate ac sapientia vir) audito legato, rem ipsam probauit, de numero ad arbitrium reiecit Ignatij. Is proinde (sane quàm ægre ferente Mascarenia, neque tamen aspernãte quod datum est) post multas in eam rem fusas ad superos preces, quemadmodum antea significauerat, duos dumtaxat glorioso muneri destinauit: Simonem Rodericum Lusitanum, & Nicolaum Bobadillam, qui cum idcirco Romã euocatus, grauiter ischiade laboraret: neq. legatus Regius maturo iam reditu exspectare diutius posset, ægro Bobadillæ, sibique vicem ereptam dolenti, Franciscus Xauerius repente sufficitur. Erat omnino laboriosa prouincia, iterque longinquum: &, cum fere nullam in spem reditus, tum vero in apertum pęne quotidie vitæ discrimen. Sed quæ alios ab eiusmodi consilio retardassent, ea ipsa incitamenta fuere Patribus, cum se quisque tali sorte præ ceteris beatum existimaret. Ac Simon quidem parata in Lusitaniam naui celeriter antecessit: ac deinde Regis Lusitanię iussu, procerumq. rogatu, quamuis inuitus, in eadem prouincia substitit. Xauerius autem, vti delatū ad eum est, confestim exsiluit gaudio, datoq. sibi tempore vix quod satis esset ad laceram attritamq. tunicam resarciendã, & salutandos fratres; cum legato postera die profectus est, immortales agens Domino gratias, quòd se deniq. voti compotem effecisset. Perpetuas quippe clades pereuntium ex ignoratione Dei, in vltimis regionibus

gionibus,animarum,iam ante miferari, & meffis potiffimum Indicæ magnitudinem crebris cõfueuerat vfurpare fermonibus. Quin etiam per quieté non femel erat fibi vifus Æthiopem in humeros fuftuliffe vfq. adeo põderofum,vt ipfa oneris magnitudine excitaretur è fomno mire defatigatus, mẽbrisq. omnibus dolẽs: continuoq. rem omnẽ Iacobo Laini patefaciebat eiufdẽ cubiculi focio. Hęc igitur fuere noftris hominibus Pontificiæ miffionis initia: Patresq. in varia deinceps loca profecti, maiorem in modum aucta Societate,inftitutifque fupplementi caufa tota ferme Europa collegiis,domibufve,res eas Deo duce atq. adiutore geffere, quæ proprio, & quidem iufto volumine ipfæ per fe ad enarrandum indigeant.

Ignatius plebi fame periclitanti fuccurrit.
CAP. XI.

NEq. vero Ignatio & ceteris qui remanferãt Romæ,negotium defuit. Erat annus à Virginis partu M.D.XXXVIII. infignis annonę caritate,ac per hiemem præcipue tanta frugum inopia, vt paffim iacentes in publico pauperes frigore fameq. confecti, miferandum in modum exfpirarent. Quo fpectaculo commotus Ignatius,tantæ calamitati fibi omni ope fubueniendum putauit. Iamq. è Garzonij villa, cum fuis in Vrbis frequentiora loca migrauerat, laxiore fibi ab amicis domo conducta, ad circum Flaminium, in ea regione quæ fancti Angeli ad forum Pifcarium hodie dicitur. In eius igitur domus ampla cœnatione fœno ftragulifq. difpofitis, & in pauperum alimenta eleemofynis vndiq. corrogatis, in omnes partes dimifit qui in id hofpi-

id hoſpitium,vt quemq. periclitantem extrema inopia inueniſſent, vel inter manus, prout res ferret, vel geſtatoria ſella deueherent. Cum ſtrenue curaretur, adhibitis etiam vbi opus eſſet, adiutoribus baiuliſque, breui numerus decumbentium ad quadringentos aſcendit.Hic vero,eodem Ignatio præſide ac duce,Patrum fratrumque ſeſe caritas ac virtus exercuit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda pręſto aderant.Inde ad ſua quisq. officia diſcurrere ſine vlla perturbatione vel tumultu; alij recens illatos pauperes clementer exuere,& calida elutis corporum ſordibus in lectulo collocare; alij aſſidere languentibus, eoſdemq. amiciſſimis conſolari verbis. hi cibos aut domi excoquere diligenter, aut aliunde miſſos inſtruere; illi fercula inferre,& longa inedia propemodũ enectis pretioſa inſtillare liquamina: hi cubilia ſternere, illi ſcopis pauimenta purgare: deniq. certatim omnes munere ſuo ita fungi,vt præclare teſtarentur, in minimis illis agnoſcere ſe Regem regum & Dominum dominantium. neque vero corpora ſolum egentium,ſed animi quoque eadem opera curabantur. Plurimi quippe rudes,Chriſtianæ doctrinæ præceptis probe inſtituti, multi à turpi quęſtu,fraudibusq. deterriti,& quod caput eſt, ſacra omnes confeſſione expiati,ac pane cæleſti longo interuallo refecti ſunt. Deinde vt aliqui conualuerant, ſuccedentibus inuicem aliis, cum tegumentis ad frigus arcendum,& certo pecuniæ ſubſidio dimittebantur.Ea res per Vrbem vulgata,magnam populi beneuolentiam conciliauit Ignatio. atq. ad eam Chriſtianæ humilitatis caritatisq. officinam viſendam interdiu promiſcua turba,noctu vero etiam viri principes ventitabant: ac tanta fuit exempli vis, vt qui-

vt quidam, cum præsentes non suppeterēt sibi nummi, depositis illico in vsus pauperum vestimētis domum seminudi reuerterint. Alij etiam sancta æmulatione incitati, eiusdem conditionis homines, quorū non deerat passim copia, hospitio susceptos benigne curarunt. Multi præterea proceres, in gloriosi operis perfectionem, Ignatio pecuniæ summam vltro detulere non leuem. Qua in re Margaritæ Austriacæ Caroli V. filiæ, Octauio Farnesio nuptæ, Placentinorum & Parmensium hodie Duci, pietas ac beneficentia vel in primis enituit. Atq. eius pecuniæ, cum Ignatius intelligeret, se vel maxima eorum qui contulerant voluntate, partem aliquā in suas & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione vir, vt ne obolum quidem nisi in externorum pauperum commoda insumpserit, relatis in codicem accurate nominibus, vt omniū prorsus ratio constaret. Atq. hunc maxime in modum labor ad exactam vsq. hiemem secunda ciuitatis admurmuratione perductus. ac vere demum ineunte, frumenta partim ab iis qui suppresserant, sponte prolata; partim à magistratibus aliunde conuecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxauit; grauique perfuncta periculo plebs, Deo adiuuante, ad solitos quæstus & opificia rediit.

Confirmatur à Pontifice maximo Societas. CAP. XII.

INterea, cum ad Ignatium studio religionis aliqui subinde se adiungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandā attinebat, negotij paulo ante suscepti; quidquid à publicis occupationibus otij

datum

datum eſt,in eam ipſam rem diligentiſſime cõtulit. ac primum totius inſtituti formulam (fuſius poſtea explicãdam)ad certa capita dilucide redegit, ac breuiter.deinde nactus opportunitatem, quòd Pontifex maximus per autumni ferias è turba negotij ſq. Tibur ſeſe receperat;eam formulam auctoritate Apoſtolica ſanciendam eidem Põtifici ſuppliciter obtulit per Gaſparem Contarenum Cardinalem, de quo ſupra dictum eſt, ob egregiam virtutem ſapiẽtiamq. Principi in primis acceptum, noſtriq. ordinis amiciſſimum.quam ille vbi perlegit; confeſtim, Spiritus, inquit, Dei eſt hic. ac multa præterea in eã ſententiam adiunxit, quare cõſideret recentem huiuſce manipuli ardorem, tali tempore diuinitus excitatum, afflictis Eccleſiæ rebus non leui tum præſidio,tum ornamento futurum.Verumtamen, vt in tanta re ne minus conſulte quidpiam ſtatuiſſe videretur, totum negotium delegauit tribus viris è ſacro collegio Cardinalium,apud quos minimum loci fore putauit gratię. In ijs fuit Barptolemæus Guidicionius Lucenſis,vir diuini humaniq. iuris apprime peritus,idemq. nouarum religionum adeo non amicus,vt de ijs ad certum numerum redigendis librum etiam conſcripſiſſe dicatur. Is, præiudicata iam cauſa,collegas nequaquam propenſos in Ignatium,facile in ſuã ſententiam adduxit,certamq.propemodum confectamque rem, conſilio & auctoritate ſua pęne diſcuſſit.Quod vbi ſenſit Ignatius,parum præſidij ratus in hominibus eſſe,ad opem diuinam de more confugit.ac præter ieiunia, ſupplicationes,ceteraq. ad numen propitiandũ adhiberi ſolita,cęleſtes inſuper hoſtias eo tantũ nomine per ſe & per amicos immolauit, ad tria millia. qua procu-

ratione,intra finem anni vertentis, cum ceterorum, tum præcipue Guidicionij ita immutata voluntas eſt, vt cum de multitudine religionum cohibenda idem quod antea omnino ſentiret, huic tamen refragari ſe vltra negaret poſſe, diuino videlicet monitu,& occulta ſpiritus operatione vehementer inſtinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumq. ſpem varijs fruſtrationibus propemodum extinxerat, idem vna cum ceteris collegis repente placatus ac fauens, rem vltro ſuſcepit, commendauitq. Pontifici,Tibure denuo commoranti; qui libentiſſimo animo & Societatem ipſam,& Societati inditum nomen rite ſanctеq. approbauit V.Non. Octobris, anno M. D XL.idq. teſtatum voluit eſſe publicis litteris eodem die locoq. datis; cum eo tamẽ,vt in vniuerſum ſocij ne plures ſexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit nouellæ Societatis quædam quaſi probatio. ſi quidem triennio poſt, cum varijs locis atq. prouincijs Deo adſpirante conſtaret egregius operæ fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino ſublatus eſt, liberumq. Ignatio & ſucceſſoribus relictum, cuilibet petenti Societatem dare. quod item apparet diplomate dato pridie Idus Martias anno M.D XLIII.

Præpoſitus Generalis creatur Ignatius.
CAP. XIII.

IGITVR poſt multas difficultates approbata deniq. Societate; gratię primum (vt ęquũ erat)actæ ſuperis,quorum benignitate res bene feliciterq. vertiſſet: deinde, quoniã in dies à Pontifice miſſio Patribus imminebat;è ſuo corpore Prępoſitum Generalem(ſic enim qui

qui cũctis prçesset appellare placuerat) primo quoque tẽpore deligere visum est. Societatis autẽ status per id tempus erat eiusmodi. Frãciscus Xauerius, & Simon Rodericus in Lusitaniã erant profecti. Petrũ Fabrum Cęsaris legatus Ortizius ad Vormatiẽsem conuentum Pontificis permissu in Germaniã adduxerat. Iacobus Laines Parmæ, Claudius Iaius Brixię, Senis Paschasius agebant. In Brutios Nicolaus Bobadilla discesserat. Cũ Ignatio Romæ duo dumtaxat è Patribus versabantur, Salmeron, & Codurius. tyrones vero, qui nomen dederãt Societati, partim apud Ignatium erant, partim studiorũ causa ab eodem Parisios missi, necessaria ad bellũ spirituale arma enixe parabant. quidam etiam ad res domesticas cõponendas in Hispaniam profecti; & cõcionibus iam tum, & colloquijs, ingenti hominũ approbatione, Societatis nomen longe lateq. vulgauerant. Hoc Societatis statu, cũ Præpositi eligendi tempus adesset, Patres qui quidẽ in Italia erant, per litteras moniti, quod rei Christianæ cõmodo facere posset, creandi Præpositi causa ad Vrbem accederent; sub initium Quadragesimę anni M.D XLI. cõuenere omnes, vno dempto Babadilla, quẽ in oppido Bisiniano tum maxime res gerentẽ, abduci rursus ab opere Pontifex noluit. Is, & ceteri qui longius aberant, suum quisque in schedula suffragium rite obsignatum, partim in discessu reliquerant Romę, partim deinde misere inclusum epistolis. Ac primum tridui supplicatio indicta, vetitumq. inter ipsos de Prępositi electione colloquium est. deinde coniectis in vrnam schedulis, triduum insuper continuatæ preces: ac septimo denique die legitime extractis recitatisq. suffragijs, Præpositus declaratur Ignatius,

nemine præter ipſum Ignatium diſcrepante: namq. is conſulto, ne vnum nominatim ex omnibus deligendo, ceteros quodammodo notaſſe videretur; in ſchedula ſcripſerat, ſe ad eum accedere, in quem plurima ſuffragia conuenirent, vno ſe dumtaxat excepto. Igitur explorata iam numinis voluntate, ad Ignatium venerabundi accurrunt Patres. at ille, parendi nimirum longe quàm imperandi cupidior, ſeuero vultu iubet eos abſiſtere, negatq. ſe munus viribus impar ſuis vlla ratione ſubiturum: multaq. ſerio diſputat, cur alium potius quemlibet ſibi ſufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrum alio poſſe transferri; eæ ipſæ vel maxime ſtudia eorum incendebant. nihil enim ad conciliandos homines æque valet, atq. animi moderatio atq. ſubmiſſio. quo factum eſt, vt nihil eorũ quæ ad munus detrectandum Ignatius afferebat, aliquandiu non modo ad animum admitterent, ſed ne ad aures quidem. Sed poſt multam denique altercationem ægre Ignatius tenuit, vt amplius in tertiũ diem obſecratione protracta, rurſus in ſuffragium iretur. quo die cum idem prorſus omnium conſenſus exſtaret, neq. iam locus tergiuerſationi videretur eſſe; tum Ignatius: Quandoquidem vos in me potiſſimum eligendo perſtatis, inquit, ego autem, meæ conſcius infirmitatis, veſtro iudicio ſalua religione aſſentiri nequeo; reliquum eſt, vt huiuſce cõtrouerſiæ arbitrum deligamus eum qui mihi à confeſſionibus eſt; quóque, vt ſcitis, vtor diuinæ voluntatis interprete. (is erat ante conditam Societatem frater quidã Theodoſius ex ordine Minorum, cœnobij quod ad ſancti Petri in monte aureo, qui fuit olim Ianiculus, appellatur.) Quod, ne fruſtra diutius

tenderent Patres, eo facilius concessere, quòd minime dubitabant, quin ipsorum suffragij prærogatiuã ille quoque sua sententia comprobaturus esset. neque eos fefellit opinio. Cum enim rem totam ad eũ detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis animiq. commemorans, dein etiam atq. etiam obtestans, vt se tanto onere leuatum vellet; ille, cognita re, tantum abfuit vt precibus Ignatij cederet, vt etiam obiurgauerit hominem, quòd, tam explorata diuina voluntate, Spiritui sancto diutius restitisset: & simul, ne dissimulationi esset locus, vltro adijt Patres, ac de suo respõso certiores fecit. Quibus rebus denique victus Ignatius, omni spe in vno Deo rei bene gerendæ reposita, dedit manus, diemq. constituit x. Kal. Maij, quo die ad auxilium diuinum implorandum, præcipua septem Vrbis templa simul omnes obirent, & in diui Pauli potissimum (quoniã eius maxime Apostoli vestigia sequerentur) solemni professione suæ religionis vota susciperent. Vt igitur ea dies adfuit, in eo templo ad sacellum beatæ Virginis, vbi tum Eucharistia custodiebatur, quod sacellum ad imos gradus est aræ maximæ, sub ipsam cælestis panis communionem, ipse primum qui sacrificabat Ignatius, tum ceteri sua quisque vota clara voce de scripto ex Apostolici diplomatis formula nuncuparunt. deinde sumpto ex Ignatij manibus corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima eius ædis loca religiose cum adijssent, circa arã maximam, sub qua Petri & Pauli Apostolorum ossa condita sunt, cuncti cõsistunt, flentesq. prę gaudio, & suauissime amplexantes inter se, gratulantur denuo superis, quòd cœptis adfuerint, suamq. Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reli-

qua templa pari lætitia ac pietate circumeunt. Quibus rebus ingenti omnium consensu & cōspiratione peractis, magistratum Ignatius inijt. ac primum omnium, ad constituendam domesticam disciplinā adiecit animū, quæ digna tali instituto, digna Christianæ philosophię professoribus haberetur. Itaque ad ceteros prouocandos, atq. ad iacienda in tyronū animis veræ humilitatis fundamenta, in sordidis culinæ ministerijs aliquandiu versatus est ipse, tanta cum alacritate ac diligētia, quasi tum primum ad suā ipsius emendationem, vitæ spiritualis curriculum esset ingressus. neq. tamen interea grauioribus negotijs deerat, temporibus ita distributis, vt quātum liceret, vtriq. muneri satisfaceret. accedebat ad hęc, summus paupertatis amor, summa in victu cultuq. frugalitas; præterea in singulorum officijs exigendis, erratisque puniendis admirabili mista lenitate seueritas: in subleuandis vero omnium & animi & corporis necessitatibus, cura & vigilantia plusquam paterna. cumq. ad ea caritatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes & publice & priuatim adhiberet; haud sane difficile fuit, in animos, recentissimo tum Societatis spiritu, sponte incensos officio ac religione, eos mores eāque viuendi rationem inducere; vt (si cælestibus terrena comparare fas est) intra illa tecta parietesque, angelorum in humanis corporibus quidam conuictus videretur esse. nullæ tum querimoniæ, nullæ detractiones, nulli susurri quibus incommodæ suspiciones excitantur, & disiungūtur animi; sed acerrimū sui cuiusq. deprimendi submittēdiq. certamen; in superiorum iussis excipiēdis exsequendisq. alacritas ingens; mirus in cōmunicando interpretandoq.
candor

candor atq. ſimplicitas; oculorum ac ſenſuum intẽta cuſtodia; ſtudium precationis ac ſolidæ virtutis ardens; quęque ex his rebus neceſſario prouenit, admirabilis in magna nationum, ætatum, ingeniorum varietate concordia. Itaq. coniectis, vt fit, omnium oculis in ordinem nouum; breui non ad noſtros tãtum, verum ad exteros etiam, ſalutaris exempli manare vtilitas cœpit. Adoleſcens quidam, egregijs naturæ adiumentis, è Septemtrionali plaga Romã aduenerat, nõ modo Lutheriana tabe infectus ipſe, verum etiam mire cupidus eiuſdem longe lateque vulgandæ. Is cum ex occaſione ſeſe in hominũ cœtus inſereret, verbiſque venenatis clericorum vitam ac mores ſummam in inuidiam vocaret primum, deinde abductis à ſacerdotum reuerentia mentibus praua dogmata ſenſim inſtillare quotidie pergeret; patefacta re, iuſſu magiſtratuum cõprehenditur. qui cum & ipſi per ſe, & ſacræ Theologiæ magiſtris adhibitis, illum ab opinionum inſania reuocare fruſtra conati eſſent; ne quid intentatum relinquerent, ętatem & ingenium miſerati, prius quàm in eum lege ageretur, accerſito Ignatio rem totã exponunt. quoniam ipſorum neq. adhortationes, neq. minæ proficiant; habeat illum aliquandiu apud ſe, videat etiã atq. etiam, vt errantem ouiculã ad Eccleſiæ caulas aliqua ratione traducat. Ille clementer acceptum hęreticum domum adducit. neq. vero ſapiẽtes iudices fruſtrata ſpes eſt. ſiquidem adoleſcẽs ab Ignatio ſocijſq. amiciſſime habitus; eorũ dictis, factis, inſtitutis accurate obſeruãdis paulatim affici atq. immutari Dei beneficio eſt cœptus; & quã antea reſpuerat medicinã, libentius in dies accipere: ac demũ perſeuerãtibus Patrũ officijs, & diligentiſſima curatione,

eo processit res, vt euulsis letaliū dogmatum fibris priorem pertinaciam gemebundus agnosceret: nec ante à salutari incœpto destitit, quàm voluntaria abiuratione detestatus errores, ingenti bonorum tū admiratione, tum gaudio, cū Ecclesia sancta in gratiam redijt. Is deinde, quærētibus viris grauibus cur qui antea tot machinis oppugnatus peruicacissime restitisset, Ignatij deniq. & Patrum hospitio & consuetudine vinci se passus esset; sine cunctatione respondit, se illorum non tam disputationibus argumentisq. (licet in eo quoque genere valerent plurimū) quàm spectatę sanctitati virtutiq. cessisse: quòd ita apud se prope necessario statuisset, à tam incorruptis moribus, à tāta pace atq. cōcordia, à tam bonis operibus rectā in Deum fidē abesse nullo modo posse. Quæ res documento esse potest hominibus nostris; licet ad conuertendas ad Christum animas ingenij ac doctrinæ præsidia requirantur, tamen conspecta vitæ morumque innocentia plus multo quàm litteris aut cōcertationibus profici. Alius quidam filius familias, desertis liberalibus studijs, ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus & effrænis, cum neq. à parentibus iam, neq. à magistris regi vllo modo posset; Ignatio traditur. cuius lenitate, itemq. ceterorum Patrū præceptis atq. institutis accuratissime excultus, posita paulatim ferocia petulantiaque, cunctis admirantibus ita pudicos modestosq. induit mores, vt vix minimum in illo vitium reprehēderes. Multi præterea omnium ætatum atq. ordinum, quos præceps in omnem licentiam natura cupiditasq. corruperat, Ignatij consuetudine exemplisq. incitati, collegere sese, atque ad bonam frugem Deo adiuuante rediere.

Genera-

Generalis Ignatius denuo Catechistæ munere fungitur. CAP. XIV.

PER eos dies nomen Societati dederat è Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis, vir honoratus, & opulento sacerdotio præditus. Is, diuino prorsus instinctu, diuitijs & cōmodis omnibus propter Christum abdicatis, Marthæ munus in Societate sibi vltro deposcit, & egregie præstitit; in alimēta Patrū (erat autem Vrbe tota notissimus, & apud principes gratiosus) eleemosynis vndiq. corrogandis. quæ res Ignatium & socios magna molestia liberauit; quippe quos in spiritualem proximorum salutem omni studio intentos, temporariæ curæ ad eam diem valde impedierant. Eiusdem Petri opera templum etiā proprium Societas nacta est sanctæ Mariæ à Strata, non satis amplum illud quidem, aut commodum, sed tamen in celeberrima Vrbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cuius loco, du hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Pontificis maximi nepos, ædem nomini IESV magnificentissimam regio sumptu exstruebat. Ei templo deinde adiūcta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salassiorum Episcopi, qui tum Pōtificis vices in diœcesi Vrbana gerebat, viri de Societate vniuersa in primis optime meriti. In eo igitur tēplo Ignatius, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianæ catechesi operam dedit è loco superiore, magna & assidua non modo plebis, verumetiam præstantium virorum frequentia: prorsus, vt quidā ex optimatibus palam gloriarentur, beatosq. se ferrent,

rent, quòd nullam omnino ex Ignatij concionibus omisissent. Agēdi autem rationem sequebatur eiusmodi. Fidei præcepta & mysteria cognitu necessaria, primum ad vulgi captum explanabat, iterabatq. vbi opus esset, eadem sępius: deinde opportunis digressionibus certos interim locos tractabat fusius, non tam ad ingenij vel doctrinæ ostentationem, quàm ad pietatem excitandam, populumq. permouendum accommodatos. idq. tam veris grauibusq. sententijs, tam ardenti vultu oculisque, vt diuini amoris ignem vndiq. spirare videretur, minime fucatę eloquentiæ vir, nec in singulas voces numerosq. solicitæ, sed ingenti animo, prout impetus tulerat, sua sensa prosequentis. Itaq. perorationem eius, nō ineptus populi plausus, aut stulta facundiæ commēdatio sequebatur, sed alta suspiria gemitusque, & anteactæ vitæ detestatio salutaris: vt vel defixis humi oculis tristes ac sibimet irati discederent: vel etiā illico sese ad sacerdotum pedes abijcerent confitendi causa tanto cum fletu atq. singultibus, vt linguā soluere, aut vocem in verba formare vix possent.

Societas augetur, distribuuntur prouinciæ.
CAP. XV.

INTER hæc Societas maiorem in modū crescere, sublatisq. Pōtificis decreto cācellis, quos initio idem Pontifex (vt dictum est) illi probandæ pręfixerat, multi certatim ad militiā spiritualem Ignatio dare nomina. Cumq. noui ordinis fama, bonusque odor instituti operis manaret quotidie latius; Patres varijs orbis terræ locis vehementer expetebantur.

Itaq.

Itaq. ab Romana domo tamquã à metropoli, disiũ-ctissimas in regiones, ciuitatum Regumq. inuitatu missæ coloniç; domusq. vel collegia ingenti approbatione cõstituta: primum omniũ in Lusitania, atq. adeo in ipsamet India, sumptu ac munificẽtia Regũ Lusitaniæ; tum aliorum pietate in Hispania, Gallia, Germania, Italia. sed cum aliæ pleræq. nationes auide Societatem amplexæ sunt, tũ vero Sicilia & inuitauit perhonorifice, & permissu Pontificis maximi acceptam, in primis copiose ac benigne tractauit; adnitẽte præsertim Ioanne Vega Hispano (qui regnum illud pro Cæsare administrabat) præstanti nõ minus religione, quã prudentia viro; cuius, etiam antea, dum Romæ legatus Cæsaris ageret, plurima & maxima in Ignatiũ & socios egregiæ cuiusdam beneuolẽtię documenta cõstiterant. Itaq. tam late iam fusa Societate, nõ modo collegijs domibusve rectores præficere, vt antea, sed etiã Prouinciales præpositos quos appellant, cũ ampla potestate in singulas nationes describere coactus Ignatius est. Ac primũ Lusitaniæ præposuit Simonem Rodericum, deinde Hispaniæ Antoniũ Araozium Cãtabrum, Italiæ Iacobũ Lainem, Indiæ Frãciscum Xauerium, Germaniæ Petrum Canisiũ, Galliæ Paschasium Broëtium, alijsq. deinceps alios. Nam vrbanã prouinciam, nisi si quando grauiori valetudine premeretur, ad extremũ vsq. ipse administrauit. Interea de Societatis vniuersæ progressu mire solicitus, à singulis Prouincialibus per litteras pensum exigere; vnicuiq. mãdare diligentissime quæ è re cõmuni essent; Romę vero, præter domesticæ disciplinę curã, de qua dictum est, ceterasq. functiones, multa & grauia quæ ad incrementũ ac defensionẽ catholicæ fidei pertinerẽt,

partim

partim cum ſummo Pontifice, Cardinalibus, legatiſq. Principum coram,partim etiam cum ipſis Regibus atque Principibus per epiſtolas & interpretes agere.Accedebat ad hæc,ſolicitudo ingens,atq. indefeſſus labor in ſubleuandis pauperum difficultatibus; orborum orbarumq. educatione ac pudicitia procuranda tuendaque,& perditis mulierculis à turpi quæſtu ad frugem & continentiam traducendis.

Variæ in Ignatium tempeſtates excitantur. CAP. XVI.

QVIBVS ille rebus dum Chriſti cauſam agit intrepide,multorũ vt fit, odia ſimultatesq. contraxit. In ijs aulicus quidam (cuius nomini parcitur) eo tempore potens & gratioſus,cum abductam à ſe mulierculam, quam miſere deperibat,& in male nuptarum,vt appellant,cœnobio collocatam ferre non poſſet; ſæuiore in dies concepta rabie, quam libido & amor incendebat,ita demum exarſit, vt pæne furere videretur.Ac primum,facta manu,feneſtras cœnobij lapidibus petere,cuſtodes infeſtare,minari: deinde in Ignatium auctorem,& ſocios,in circulis cœtibuſq. omnia maledicta conferre, quin etiam ex occurſu probris & contumelijs eoſdem inceſſere; deniq. ad eos funditus euertendos,improbiſſimas in ipſorum vitam calumnias diſſipare;quæ domos primum nobilium circumlatæ, celebratæq. ſermonibus (quos partim prona in deterius perſuaſio, partim væſani illius artificium dolorq. excitabat) ad Cardinales etiam,atq. adeo ad ipſum Pontificem peruenerunt.

Igitur

Igitur vulgus,vt eſt pluma & folio leuius,quos nuper ſumma cum approbatione ſuſpexerat, eoſdem repente contemnere,& acerbiore in dies odio exſecrari, & ſingulorum caput dira imprecatione defigere;prorſus vt iam non modo cum proximis agere,ſed ne pedem quidem ianua tuto efferre poſſent. Principes vero, licet magna ex parte fictas criminationes putarent, tamen rati ſubeſſe profecto neſcio quid,quod tantæ inuidię flammam foueret;vel immutata,vel certe labefactata in Ignatium voluntate videbantur. At Ignatius, quamuis à ſua ſuorumque conſuetudine multos abduci non ſine rei Chriſtianæ iactura cerneret ; tamen ratus mitigari hominis ferociam poſſe,primo rem diſſimulare, atqueadeo officijs cum improbitate certare:deinde vbi malum ſerpere quotidie latius,& ipſa patientia corroborari audaciam ſenſit; non tam priuato dolore , quàm rei publicæ detriméto permotus, ad Summum Pōtificem adijt,ab eoq. ſuppliciter impetrauit , vt criminum,quæ ſibi ſuiſq. denuo obijcerentur,acre iudicium exerceretur ab Archinto Vicario , & Franciſco Michaëlio Vrbis præfecto.Ij,citatis omnibus ad quos criminum vel ſuſpicio vel conſcientia pertinebat,ac per diligentem inquiſitionem calumniatoris fraude comperta,Ignatium & ſocios non modo abſoluerunt lata ſententia,ſed etiam debitis laudibus & honore verborum extulerūt,increpito valde aduerſario,pœnaq. propoſita non leui, niſi à petulantia maledictiſq. deſiſteret. nam, ne grauius in eum animaduerteretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum eſt.ita,quod antea ſemper,tum quoque Ignatij ſanctitatem illuſtrauit hominum iniuria,& Deo duce, virtus ac veritas , dum violatur,effulſit.

fulsit. Iisdem fere insidijs postmodū appetitus Ignatius est à sacerdote quodam, qui cum domum catechumenorum administraret, ferre nō poterat in ea regenda familia maiorem à loci præsidibus Ignatij rationem haberi, quam sui. Sed miser, Ignatio silēte ac pro eodem orante, breui perfidiæ pœnas dedit. atrocibus enim anteactæ vitæ sceleribus iusto Dei iudicio patefactis, quæ ad eam vsque diem astute suppresserat; sacerdotio spoliatus, & perpetuo carceri addictus est.

Regimen feminarum à Societate depellit Ignatius. CAP. XVII.

INTEREA Elisabetha Rosella Barcinonēsis, quæ Ignatij prima litterarum studia fouerat, Societatis IESV coalitæ & cōfirmatæ fama cōmota, Romam ex Hispania contulit sese, partim vt Ignatium lōgo interuallo reuiseret; partim etiam vt vna cū quibusdam alijs pijs feminis ad normā illius atq. præscriptum ageret vitam. Atq. Ignatius quidem, sospitē aduentum mulieri de se optime meritæ gratulatus est, & omnia officia detulit quæ saluo religionis instituto præstare posset: curā vero feminarum suscipere sese negauit posse, plurimis grauissimisq. occupationibus impeditū. At illa nihilominus instare; sanctissima veteris amicitiæ iura testari; postulati æquitatē obtendere: deniq. vbi magis magisque obfirmatū vidit Ignatium, ad aulicas confugit artes. atq. vt erat nobili nata loco, per viros principes facile tenuit vt Pontifex maximus Ignatio munus idipsum quod recusabat, iniungeret. Sed ea res

magnum

magnum in Societatis commodum vertit, præter ſpem: ac noſtros, non ſolum in præſens, verum etiã in poſterum à tam periculoſa prouincia liberauit. Etenim Ignatius, Pontificis iuſſu ea procuratione ſuſcepta, paucis diebus tãtam difficultatem ac laborem ſenſit, dum querimonias mulierum audire, ſuperſtitiones euellere, inanibus & curioſis quæſtionibus reſpondere identidem cogitur; vt pæne plus ei negotij paucæ feminæ, quã Societas vniuerſa faceſſeret. Itaq. licet Eliſabethę, pro eius in ſe promeritis gratificari admodum cuperet, tamen reputans apud ſe, quantum ex huiuſmodi tricis detrimenti Reſpublica pateretur, ſimul etiam cogitans fore vt harum exẽplo aliæ deinceps religioſæ mulieres virgineſve idem à Societate in poſterum expeterent; nequaquam ignarus quàm periculoſa, & ſuſpicionibus plena ſit ea conſuetudo; priuati officij rationẽ poſthabere communi vtilitati, ac totum hoc genus adminiſtrationis à Societate prohibere omni ratione conſtituit. Igitur adhibita (quod in omnibus grauioribus cauſis faciebat) præparatione diligenti, imploratoque per iteratas preces & hoſtias cæleſti præſidio, ad Pontificem acceſſit, verbiſque ſupplicibus demonſtrauit, ex onere ſibi nuper impoſito, quàm exiguo cum fructu quantum laboris ac moleſtię pertuliſſet. ea ipſa re monitum quàm aliena ſit à Societatis inſtituto eiuſmodi præfectura, petere ſe &, orare, vt nõ ab illis modo, ſed ab omnibus in perpetuũ feminarum collegijs gubernandis immunem Societatẽ eſſe iubeat; non defuturos aliorum ordinum idoneos homines, qui id munus libẽter & cum fide obeant: ſibi quidem & ſuis, prouinciam videri minime accommodatam, neque vero æquum eſſe,

qui ſeſe

qui ſeſe ad omnium gentium auxilium, ſine vlla regionum aut locorum exceptione, Chriſti Vicario mancipauerint, eorum operam & induſtriam, non ſine graui publicæ rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus eſt Pontifex, vt ſupplicanti omnia large ac prolixe conceſſerit. Itaq Societati ab eiuſmodi munere vacatio in perpetuum data, eiuſque vacationis auctoritas teſtata eſt trinis deinde litteris Apoſtolicis, quæ tempore procedente magno vſui fuere noſtris hominibus ad eius generis pericula & moleſtias abigendas.

Honoribus in Societatem noſtram Ignatius aditum obſtruit. CAP. XVIII.

ATQVE ijs difficultatibus perfuncta Societas, proſperum Dei beneficio curſum tenere videbatur, cum noua rurſus in eam coorta tempeſtas eſt, eo quidem grauior & perículoſior, quo in ſpeciem lenior blandiorque. In ijs, qui per Germaniam varijs locis Domini vineam excolebant, Claudius Iaius è primis Patribus vnus, virtutem & ſanctitatem ſuam cum genti vniuerſæ, tum Romanorum Regi Ferdinando ita probauerat, vt eo Rex nullum prorſus ad curandas animas, atq. ad paſtorale munus aptiorem exiſtimaret. Is pro ſua ſapientia cum præclare intelligeret, regni cauſam cum cauſa religionis ita eſſe coniunctam, vt quantum de catholica religione detraheretur, tantũ de obſequio multitudinis, & de imperij maieſtate decederet; contra ſæuientem eo maxime tempore Lutherianam peſtem, velut vnicum remedium, quã optimos

optimos animarum paſtores & Epiſcopos omni diligentia conquirebat. Igitur vita functo per eos dies Tergeſtinorum Epiſcopo, quæ ciuitas eſt Iſtriæ,(cui tum prouinciæ, quam dixi lues, propter vicinitatem Germaniæ imminebat)circũſpectis diligenter omnibus & perſonis & rebus, denique eccleſiam illam Claudio Iaio perſpectæ ſibi virtutis & doctrinæ viro tradere ac demandare conſtituit.ſane,vt vulgo expetuntur huiuſmodi ſacerdotia, minime timendum videbatur eſſe,ne delatum vltro præſertim honorem Claudius repudiaret. Si quidem Tergeſtina cathedra cum in primis eius regionis ampla & honorifica eſt, tum vero (quod potiſſimũ hodie quæri ſolet) vectigalibus haud ſane contemnendis inſtructa. Verumtamen Rex, ne quid inſcio Claudio cum Pontifice maximo ea de re tranſigeret; primum omnium litteras ad ipſum Claudium dat, Venetiis tum forte rei Chriſtianæ cauſa commorantem, ac nihil cogitãtem minus. quarum erat ſententia, Tergeſtinum gregem orbum ſpirituali cuſtode, circumquaq. frementibus lupis, in maximo verſari diſcrimine; dignam eſſe vigiliam caritate Iaij,ſtudioq. hominum ſeruãdorum; petere ſe,vt ſi à Pontifice maximo id ei muneris oneriſve imponatur,ne recuſet ſubire;& populo vtilem, & ſibi gratam operam vehementer fore. Perculſus inopinata re Iaius,primo cohorruit: non quo deteſtãdum quid ſibi oblatum putaret,ſed quòd Epiſcopus,qua curam gerit animarum,diuinam pęne virtutem, & omnibus numeris abſolutã poſtulet ſapientiam: qua gradus honoris eſt (& quidem ad continendam in officio multitudinem ferme cum ſplendore opibusq. coniunctus) à ſpiritu humilitatis ac paupertatis, quem profitetur Societas IESV, vehe-

menter abhorreat. deinde, vt sese ex pauore collegit, fusus in preces lacrymasque, etiam atq. etiam obtestatus est Deum, vt ab se tantum discrimen auerteret; neu se primum quasi ianitore speciosos titulos honoresve in Societatem ad id tempus intactã inuehi sineret. tum rescripsit ad Regem, multis rationibus ei suadens, vt tam honorifico iudicio decoraret alium digniorem; lõge imparem suam imbecillitatem esse oneri; ac demum ita conclusit epistolam, vt omissis ambagibus, quod petebatur, præcise negaret. Quæ res iam satis incensum studium Regis, multo vehementius inflammauit, quòd ita statueret, tantam in summa virtute & eruditione modestiam, nequaquã in priuatæ vitæ quasi tenebris delitescere, sed in editissimo fastigio, vt luceret omnibus, collocari oportere. Ergo cum ex litteris Claudij diffideret, vllis aut precibus aut promissis flecti eius animum posse; per Pontificẽ ipsum, inconsulto vltra Claudio, rem conficere statuit. Ad eum igitur quàm accuratissime scripsit, quanto in periculo Tergestina ciuitas versaretur Episcopo destituta: se quidem pro sua parte diligenter circumspexisse, quem nominaret aptũ ei muneri: nec vllum inuenisse aptiorẽ Claudio Iaio, Societatis IESV presbytero, cuius innocentiam doctrinamq. exquisitam plurimis rebus esset expertus; sed frustra per litteras tẽtasse eius animum, in studio Christianę humilitatis ita defixũ, & ab honorum insignibus admittẽdis vsq. adeo alienum, vt nisi pro potestate cogatur, nulla sit spes laborantis illius Ecclesiæ tam opportuno prẹsidio subleuandę. proinde suppliciter se etiam atq. etiam orare & obsecrare, vt Claudiũ pro imperio iubeat, delata sibi gubernacula munusq. sine tergiuersatione recipere, quoniam vt quisq. de se ipse

ipſe minime alta ſentiat, ac proinde ſtudioſe lateat, ita Eccleſiaſticis functionibus & ipſo Epiſcopatu digniſſimus ſit. Hæc igitur,& alia id genus multa,ad Pontificem. & ſimul Didaco Laſſo mandat oratori ſuo,vt id ipſum & cum Pōtifice,& cum quibus opus fuerit, quàm diligētiſſime curet,prorſusq. conficiat. Eius rei fama cum per aulicos quoſdam ad Ignatiū perueniſſet;primo haud ita ſane commotus eſt. nam & Claudij conſtantiæ, & Pontificis æquitati ac ſapientiæ confidebat; & eiuſmodi petitiones iam ante Societas, Deo adiutore,non ſemel eluſerat. Verumtamē vt quid eſſet rei clarius cerneret; continuo Bernardinum Maffeium (qui tum erat Pontifici ab epiſtolis, ac poſtea in Cardinaliū numerum cooptatus eſt) vltro cōuenit, ac tota de re familiariter pro amicitia ſciſcitatur.Ille haud ſane grauate ipſam epiſtolā Regis oſtendit, ad Pontificem ſummis cum Claudij laudibus & vehementi contētione perſcriptam. qua lecta confeſtim Ignatius,eadē de cauſa ad Regis oratorem Didacum Laſſum adit; qui litteras item ad ſe proprie datas demonſtrat,& quidem magna ex parte ipſius Regis chirographo; etiā atq. etiam poſtulantis mandātisque,det operam, vt Epiſcopatus ab ſe in Claudium collati primo quoq. tempore auctor fiat Pontifex maximus, eiusq. auctoritatis diploma rite confectum ad ſe tranſmittat. His cognitis Ignatius, vbi tam iniquo loco rem vidit eſſe,pertimuit;ſed ita, vti nequaquam animo caderet. ac licet ſe talibus aduerſariis longe imparem ſciret eſſe,tamen fiducia numinis omni ope ſibi contra nitendum exiſtimauit. atque in præſentia Didaco ſuadere conatur, vt ab actione rationi Societatis tam aliena deſiſtat ipſe, & ſimul ab ea mente Regem aliquo pacto deducat.

quibus verbis cum nihil proficeret, quin potius ab homine rideretur, domum regreſſus quàm intentiſſimas preces & ſacrificia de more ſuis indixit: deinde nactus opportunitatem, facilemque aditum, Pontifici demonſtrauit quanto res ea damno eſſet futura & Societati noſtræ priuatim, & Eccleſiæ vniuerſæ communiter. non quo dignitatis gradus ac tituli ipſi per ſe mali atq. improbandi ſint, quippe ad Eccleſiã regendam & ordinum diſcrimina retinenda inducti diuinitus: ſed quòd & perfectos viros requirãt, quales pauci admodũ omnibus ſæculis exſtiterint, & inſuper ab huius minimæ Societatis inſtituto valde alieni eſſe videantur. Etenim quibus artibus, quove ſpiritu excitata & conflata ſit, eodem profecto alendam & conſeruandã eſſe: non amplitudinis & ſplendoris nimirum, ſed humilitatis & parcimoniç. Quòd ſi aditus in Societatem honoribus pateat, multum vtiq. de vera caritate imminutũ iri, quæ nihil omnino habet in vita propoſitum, niſi vnius gloriam Dei. nam (vt ſunt hominũ ingenia) & complures fortaſſe ad hanc religionem acceſſuros opum cupiditate magis, quàm diuini obſequij ſtudio: & qui nuper adſcripti ſint, magnitudine laboris, & diſciplinç aſperitate defatigatos, vt primum præſentis præmij commodum affulſerit, mutato repente curſu, nouæ ſpei velificaturos. atq. vt maxime in officio cuncti perſiſtant; tamen niſi præſenti iacturæ eatur obuiam, ſine dubio Societati exitialem (quod Deus auerteret) exitum imminere. Id adeo vel inde facile perſpici poſſe, quòd paucis illis annis, quattuor viris ex ea familia præcipuis totidem Epiſcopatus delati ſint, quos niſi fortiter ab ſeſe Patrum virtus & conſtãtia reieciſſet, videlicet alio deinceps atque alio dilabente, breui

miſeram Societatem ipſis luminibus cariturã fuiſſe. Atq. hæc quòd priuatim ad conſeruationem ipſius religionis attineat. Iam ſi communẽ ſpectemus vtilitatem, nemini dubium eſſe quantum ex ea re detrimenti res publica perceptura ſit. nihil enim omnibus ætatibus æque deplorandũ fuiſſe, atque in tanta meſſis copia tantam operarum inopiam: atq. ex ea ipſa paucitate, qui vnicuipiam agro addicti affixiq. ſint, longe minus vtiq. proficere, quàm qui Apoſtolico ritu ſoluti ac liberi omnes eccleſias peruagentur, ad eamque potiſſimum reipublicæ Chriſtianæ partem ſubleuandam accurrant, quam maxime laborare cognouerint. Præterea, ad faciendam populis fidem, & animos permouendos, nihil eſſe efficacius vitæ ac morum exemplo. itaque adhuc Societatẽ (abſit verbo inuidia) Eccleſiæ non mediocriter profuiſſe propterea quòd minime ab eius dictis facta diſſenſerint. nunc autem, ſi ad id faſtigium extollãtur Patres, quomodo fieri poſſe, vt apud multitudinem inſciam arcanorum, ambitionis ac leuitatis crimen effugiant? qua porro fronte, quo vultu, repẽte aucti ac decorati ipſi honorũ inſignibus, de imitatione Chriſti, de fugienda gloria, de voluntario ſui contemptu ac ſubmiſſione verba facturi ſint? Hiſce, aliiſque de cauſis Põtificem maximum etiam atq. etiam obteſtari atq. obſecrare, vt quam Societatem primus auctoritate & benignitate ſua confirmauerit, ornauerit, auxerit, eamdem ab omni ſuſpicione incommoda velit eſſe liberam, ſuaq. in eam beneficia tam periculoſo præſertim tempore tueatur. Audiit Ignatium Pontifex perbenigne, vt ſolebat; ſic tamen, vt integritatẽ hominis admiraretur potius, quàm conſiliũ approbaret. Itaque collaudata initio ipſius fide ac probitate,

ſenſim flexit orationem, & contra ſententiam Ignatij; cum alia multa diſſeruit, tum vero ex veteri oraculo: Cor, inquit, regis in manu Domini: quaſi diceret, in Claudio eligendo, tantam Ferdinãdi Regis contentionẽ plane diuinitus extitiſſe; ac proinde clariorem eſſe numinis volũtatem, quàm vt obſiſti vltra oporteret. Quæ cum Ignatius grauiter ac dolenter accipere videretur; Pontifex, qua erat lenitate, ne Dei famulum triſtem ac mærentem ab ſe dimitteret, ad extremum iubet illum ſuper ea re amplius conſultare, preceſque ad Dominum fundere; ſe quoq. idem eſſe facturum. Interea Didacus orator negotium vrgebat acerrime. iamq. inſtabat dies, quo die in Senatu de Tergeſtina eccleſia referendum erat. qua re Ignatius cognita, confeſtim Cardinalium pæne omnium domos, quarum erant multæ longis interuallis inter ſe disiunctæ, ingẽti diurno & nocturno labore circumiit, ſingulis eadem illa fere proponẽs, quæ paulo ante Pontifici maximo. Sed videlicet eorum mentes iam ante occupauerat orator. Itaq. mire obfirmatos offendit in Claudij electione approbãda; partim quòd tanti Regis volũtati fauerent; partim etiam quòd vigiles & cuſtodes Claudij maxime ſimiles, tam formidoloſo tempore, in Eccleſiæ propugnaculis atq. ſpeculis ipſimet collocandos putarent. Hac quoq. ſpe deiectus Ignatius, vnum reliquũ videbat eſſe remedium, ſi Ferdinandum ipſum Regem à ſuſcepto conſilio per litteras auocaret, quẽ pro ipſius pietate virtuteq. ita in ſe ſuoſq. animatum nouerat, vt minime dubitaret, quin cognita re ſalutem Societatis, Tergeſtinorũ rationibus antelaturus eſſet. Sed ne illa quidem ratio habebat exitum; quippe inſequenti luce de Tergeſtina cathedra Senatus erat futurus. Ignatius

tius igitur exclusus angustiis tẽporis, numquam intermissis ad Deum precibus, quasi ad extremum in rebus humanis perfugium sese contulit ad Margaritam Austriacam Cæsaris filiam, de qua supra dictum est, feminam per id maxime tempus gratia & opibus florẽtissimam. Hanc pro spirituali necessitudine (erat enim illi à confessionibus) edoctam quanto in periculo Societas esset, infimis precibus obsecrat, vti Societatis causam in se recipiat; & imminẽtem relationem auctoritate sua interposita tãdiu differat, quoad Regem ipse per epistolam alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illico datis ad Pontificem codicillis, optatam dilationem impetrauit. ea demum res aliquid laxamenti dedit Ignatio. etenim spatium nactus, ad Regẽ scripsit litteras, deprecationis & querimoniarum plenas; illum etiam atq. etiam per Christum obsecrans, ne Societatem nuper ad gloriam Dei tanto labore cõflatam, sine causâ perditum iret: non ita de ipsius maiestate, regnisq. & se & socios esse meritos, vt ab eo nulla eorum existimationis, famæ, salutis deniq. ratio habenda esset. non defore idoneos viros, qui rem Tergestinam capessant. sineret modo sui ordinis homines qua cœpissent paupertatis & humilitatis via, ad Christi gloriam, & salutem animorũ sine offensione pergere. id si (vt sperabat) permitteret; sese & socios immortali beneficio Regi obstrictos fore, precesq. pro ipsius maiestate saluteq. nũquam intermissuros. Hisce aliisq. id genus incensis officij religione rationibus precibusq. minime restitit Rex: & quamquam inuitus, tamen suis rationibus amicorũ vtilitati posthabitis, quod vix fieri videbatur posse, per epistolam iussit oratorem suum ab instituta, vel potius pæne

confecta actione desistere. Quæ res vulgata,& Pontificem maximum facile in Ignatij sententiam adduxit; & Ignatiũ ipsum ac socios affecit ingenti lætitia. Itaq. & in posterũ supplicationes decretę,& in præsentia solemnis hymnus in gratiarũ actionem publice persolutus est. Ac pari deinde constãtia sese Ignatius idem opposuit,cum nostris hominibus pinguia sacerdotia, quibusdam vero Cardinalatus etiam deferretur, ac nominatim Francisco Borgiæ Hispano dynastæ,qui amplissimis in eo regno perfunctus honoribus, diuino instinctu post vxoris obitum rebus mortalibus valere iussis,& spõte deposito Gandiensi Ducatu, magna hominum admiratione Societati se addixerat. Quamquam in Æthiopica legatione,quæ postmodum Lusitaniæ Regis rogatu à summo Pontifice nostris iniuncta est;cum ad eam functionẽ Ecclesiasticæ dignitatis insignia, & honorum tituli necessario quærerentur,imperãti pro potestate Vicario Dei, resisti non potuit. præsertim cum periti rerum æstimatores argute conijcerent,nouã hanc manum, non ad opes & copias,verũ ad labores & aperta vitæ pericula destinari. Neq. eos fefellit opinio. si quidem ex iis qui in illam expeditionem abiere,aliqui multis incommodis agitati ex itinere mortui sunt: Andreas vero Ouiedus Æthiopiæ Patriarcha, qui talem titulum reijcere ab sese omni ope contenderat, in ea loca summo labore delatus, inter Æthiopica bella captus à Turcis,ac mire vexatus,Lusitanorum denique benignitate redemptus eſt.idemq. deinde,vt exiguas in iis regionibus catholicorum reliquias tueretur, in summa rerum omnium egestate,paratis bobus,agro suis ipse manibus colendo tolerabat vitam.

Confir-

Confirmatur à Iulio III. Societas.
Cap. XIX.

POst hæc, Paulus III. Pontifex maximus, ſenio curiſque confectus, è vita migrauit, comitiaq. nouo creando Pontifici, in magna ſtudiorum ac voluntatum varietate in aliquot mẽſes extracta ſunt. Quo ipſo tempore cum Vrbs, vt in diuturno interregno, annonæ difficultate vehementiſſime laboraret, noſtriſq. numero in dies auctis, extrema fames adeſſe videretur; Ignatius cum aliorum, tum præcipue ſacri Collegij Cardinalium eximiam in ſe ſuoſq. benignitatẽ expertus eſt. quippe in ſummis occupationibus Patres auguſtos pia noſtrorum hominum recordatio ſubiit: communique conſilio ad eorum inopiam ſubleuãdam non leuis pecuniæ ſumma ex ipſo Conclaui tranſmiſſa eſt: enixe in primis fauente atque adiuuante Rodulpho Pio Carpenſi, quem Ignatius iam ante ſibi ſociiſque patronum ac protectorem, vt appellant, è ſummi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu multumque agitatis, Pontifex deniq. declaratur Iulius, eo nomine tertius, qui quòd in Synodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apoſtolicos familiariter nouerat, multaq. tum ex iis, tum ex aliis de Societatis inſtituto didicerat, Ignatio ſupplicanti multa in Societatis incrementum ac rem, admodum liberaliter tribuit. nec enim ſolum prioris Pontificis de ordine noſtro iudicia & acta, firma rataq. voluit eſſe; verumetiam eumdem ordinem nouis inſuper ipſe teſtimoniis atq. decretis ornauit. Cuius rei publica diplomata exſtant verbis ampliſſimis,

Magi-

Magiſtratu ſeſe abdicare conatur Ignatius. CAP. XX.

HIſce rebus ita peractis, cum ſatis in præſentia communi rei conſultum eſſe videretur; Ignatius qua erat humilitate, vigiliã ſuam alteri tradere, ſeq. Generalatu omnino abdicare conſtituit. Igitur Patribus quotquot cõmunis rei commodo potuit Romam euocatis; cum in conſilium conueniſſent; ne, vt olim, ſibi forte coram dicenti reclamaretur, per epiſtolã diſertis verbis expoſuit, ſe, qui vitia noſſet ſua, & initio inuitum, atque adeo coactum, Societatis gubernacula recepiſſe; & nunc grauiore etiam valetudine, ætateque, multo minus idoneum eſſe tãto muneri. proinde per Chriſti Domini ſanguinem petere atq. obteſtari ſeſe, vt ſine vllo ſui reſpectu, communi vtilitati proſpiciant, & quàmprimum ſibi ſufficiant virum & animo & corpore firmiorem. Id quo liberius faciatis, inquit, » Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vnius Dei ac creatoris mei, depono Generalatũ ſimpliciter & abſolute, meq. abdico hoc munere, priuoque; & omnibus animæ meæ viribus obſecro tum profeſſos omnes, tum ſi quos profeſſi adhibere ad hanc deliberationem volent, vt huic meo tam iuſto deſiderio faueant, piamq. oblationẽ libenter admittant. Hac epiſtola recitata, magnus animorũ motus eſt factus, cum partim viri modeſtiam ac ſubmiſſionem ſatis admirari non poſſent, partim etiam pro ſe quiſq. metueret, ne quis alius fortaſſis Ignatij voluntati aſſentiretur. Verum vt ad ſuffragia vẽtum eſt, idẽ plane conſenſus omniũ in eo retinendo exſtitit, qui olim fuerat in eligendo: & enixe petenti, præciſe negatum.

gatum. Deniq. per internuntium iussus Ignatius alia omnia cogitare. etenim se quidlibet potius, quàm alium gubernatorem ipso viuete passuros. Atq. hæc communiter. dimisso deinde cœtu, priuatim singuli cum eodem expostulare, quòd ab incœptis desistere, quòd vixdum cõstitutam Societatem, omniq. custodia egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiam deserere conaretur. Pergeret porro, & publicam rem ordinaret, legesq. perscriberet: Deum, cuius manus alligata non sit, in posterum quoque, sicut antea, piis ipsius conatibus adfuturum. Itaq. Ignatius, quamquam inuitus, & religiosę quietis, vitæq. priuatę auidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, Patrum auctoritati ac precibus deniq. cessit, seq. ad institutum opus legum scribendarum quàm diligentissime retulit. Ac primum, vnius Dei gloria, saluteq. animorum sibi proposita, Societatem vniuersam, quo facilius administratio tota constaret, certas diuisit in classes: prouiditq. quantum ingenio & cogitatione assequi valuit, cum vt ceteris vitiis, tum vero vt ambitioni & auaritiæ, quæ duæ perniciosissimę sunt mortalium pestes, omnino obstrueretur aditus: veræque humilitati & paupertati, quàm maximus & maxime diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hæc, rationem Præpositi Generalis creandi, necnon priuatã ac publicã disciplinã, quæq. alia cœtibus hominum regẽdis vsui solẽt esse, pręscripsit. Nec modo maiora, sed minora quoq. ministeria curationesve, certis legibus ac pręceptis quàm accuratissime persecutus est. Has deinde leges, quamquã longo tẽpore, summaq. cura elaboratas & cõditas, nõ tamen cõtinuo pertulit, sed per idoneos homines tota Societatę promulgãdas curauit, vt vsu ipso, & magistra rerũ

expe-

experientia probaretur, ſatis ne ad Societatis propoſitum, atq. ad Apoſtolicã inſtituti formulam conuenirent. neq. ante ratas fixasq. voluit eſſe, quàm in proximo conuentu Patrum tota re agitata & plane perſpecta, legitime ſancirentur. iiſdemque Patribus deinceps addendi, moderãdi, immutandi, ac demendi prout expedire videretur in Domino, plenum ius ac liberam poteſtatem reliquit.

Societati in Hiſpania valde laboranti ſuccurrit. CAP. XXI.

PEr idem tempus Societas, videlicet ne lætiore ſucceſſu intumeſceret, vel ad otium ignauiamq. delaberetur, variis in Europę regionibus diuino permiſſu vehementer exercebatur, idq. partim ab inuidis & obtrectatoribus, partim etiam ab iis, qui temporibus ita periculoſis tam inſolitam concionum frequentiam, tam aſſiduam Sacramẽtorum adminiſtrationem, & reliqua inſtituti noſtri munera, genuſque doctrinæ ſuſpectũ haberent. Quo in numero in aliis prouinciis alij, ſed in Hiſpania vel acerrimus noſtrorum inſectator exſtitit Ioannes Siliceus Archiepiſcopus Toletanus. Is cum à ceteris Societatis noſtræ miniſteriis valde abhorreret; tum Exercitiorũ ſpiritualium, quibus noſtri eo tempore vel maxime in erudiendis hominibus vtebantur, nomẽ ipſum pati non poterat. Compluti vero, in ſua diœceſi, piorum ciuium liberalitate Collegium Societatis IESV repẽte excitatum, quo academia illa pæne tota conflueret, ita ægre ferebat, vt de noſtris è ſua ditione pellendis, toto animo dies noctesq. cogitaret. Sed cum in ipſos palam impetũ facere

facere vereretur, partim ſpectata vitæ innocẽtia, partim etiam virorum principũ gratia, & ſummi (quod caput eſt) Pontificis auctoritate ſubnixos; iracundiæ ſuæ fulmina in populares ſuos, familiares noſtros, aperte contorquet. Ac primũ, quòd è ſuo clero complures noſtra diſciplina ac meditationibus imbutos eſſe cognouerat; edicto minaci, iuris in Eccleſia Toletana dicundi poteſtate priuat ſacerdotes eos, qui è noſtra formula ſpiritualibus exercitationibus operã dediſſent. deinde, præſenti anathematis pœna propoſita, vetat in academia Complutenſi omnino quẽquam à noſtris hominibus Eccleſiæ ſacramẽta ſuſcipere. Quæ res, vtpote inſigni infamia, varios illico rumores hominum Hiſpania pæne tota commouit: cum alij noſtrorum acta, mores, inſtituta defenderent; alij contra, non ſine graui aliqua certaq. ratione tantum Antiſtitẽ ita de Societate ſtatuiſſe diſputarent. Noſtri, quamuis Dei clementia, & conſciẽtiæ teſtimonio freti, re tamen tam atroci, tamq. inopinata perculſi, angebãtur animo; neq. tam ignominia ſua, quàm Eccleſiæ damno permouebantur, quod ex tanta hominum alienatione, tantisq. calumniis imminere neceſſario videbatur. Itaq. cum obſecrationibus & ſacrificiis, & voluntaria corporum caſtigatione cæleſte numẽ de more propitiaſſent; per communes amicos Archiepiſcopum docent, nihil ab ſe vel contra Eccleſiæ rem, vel contra ipſius Archiepiſcopi dignitatem eſſe commiſſum, cur in rebus diuinis occupati, & nihil niſi Dei gloriam, & proximorũ ſalutem ex Apoſtolica auctoritate quærentes, tantis iniuriis affici, præſertim indicta cauſa, debuerint. Si quid ſecus ab inimicis ad eum delatum ſit, ſe ad purganda crimina, atque ad omnem ſatisfactionem in Domino

Domino paratos esse: tantum ab eo suppliciter petere, vti conceptam iram, ad causam vsq. cognitam, pro sua sapientia ac pietate sustineat. Cum ille nihil idcirco de acerbitate remitteret, satisque appareret, nostri nominis odium altius in eius animo insedisse, quàm vt euelli, aut mitigari vlla ratione posset; Ignatij voluntatem atque consilium per litteras quàmprimum exquirunt. Ille, circũspectis rebus omnibus, Deumque per se, suosque enixe precatus, vt ea res ad ipsius gloriam, salutemq. animarũ, bene ac feliciter eueniret; sine vlla dubitatione, si Archiepiscopus in incœpto persistat, iubet nostros ad consiliũ Regium prouocare; litteras Apostolicas proferre; Societatis causam cum Christi causa coniunctã æque moderatè ac fortiter agere. ipse interea ad Pontificem adit supplex; Archiepiscopi factum exponit, summi tribunalis opem & auctoritatem implorat, sine vlla tamen grauiore querimonia vel exaggeratione verborum. Ac nostri quoq. in Hispania ex Ignatij præcepto rẽ ad consilium deferunt: Pontificia diplomata, & iura Societatis legitima ostẽdũt; obseptum sibi aditum ad proximos adiuuandos expostulant. Quæ cũ nulla ipsorum culpa ab Archiepiscopo acta esse constaret; eum deniq. exitum habuit res, vt & Regij cõsilij decreto, & acri Pontificis obiurgatione, Archiepiscopus edicta sua reuocare, nostrosq. omni molestia atque ignominia liberare coactus sit. Quę res lætitiam bonis omnibus attulit eo maiorẽ, quo magis ad eum diem de nostra existimatione ac fama soliciti fuerant. Atque haud ita multo post, Archiepiscopo vita functo, nostri à Toletana ciuitate benigne inuitati, & in iis ipsis ædibus publice collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulo ante clericis quibusdam ædificauerat.

uerat. vt ab iis qui diuinam prouidentiam ex rerum humanarum euentis obseruant, non sine causa animaduersum fuerit, omnes tanti Præsulis in Societatē impetus & conatus eo deniq. recidisse, vt cum maxime nostros, opinionis errore deceptus, ex vniuersa Hispania pulsos cuperet, tunc ipsum in sua Toletana metropoli domum illis exstrueret, ornaretque. Eiusmodi fuit igitur Hispaniēsis illius procellæ trāsitus. Ac pari felicitate in aliis quoq. prouinciis coortæ in nos tempestates, Ignatij lenitate, prudentiaque sedatæ sunt: ac Dei beneficiò vbiq. fere Societas maiora in dies incrementa capiebat.

De Iulij III. obitu; & de Marcelli II. in Ignatium nostrosq. beneuolentia. CAP. XXII.

INter hæc Iulius anno Pōtificatus quinto demoritur: cui Marcellus Ceruinus Politianus ingenti bonorum omnium gaudio suffectus est. quidquid enim erat spei de publicis rebus, id pæne totū eius Pontificatus annis vulgo despōderant. Ad hunc Ignatius pro veteri familiaritate cum adorandi & gratulandi causa venisset; arctè amplexus hominem Pōtifex, & suauissimè exosculatus, multa cum eo inambulans de fidei Christianę propagatione, deq. restituēda Ecclesiastica disciplina serio contulit: atq. ob id ipsum nōnullos ab eo petiit viros, quos haberet apud se cōsilij causa. Ceterum in primis dilexit Iacobum Lainem, & Martinum Olauium, quorū videlicet vtriusq. virtutem ac sapientiam optime nouerat. nam de Frācisco Xauerio, cuius fama, rebusq. gestis valde permouebatur, iam ante exorauerat, vt illum omnino Romam ex India

India reuocaret: quòd tanti viri videndi, ruendique in eius amplexum miro quodã desiderio teneretur. quinetiam nostros quotquot ea tempestate Romæ versabantur, ad se in palatium adduci iusserat: quòd hasce copiolas recẽsere, & singulos coram quasi bonus imperator milites vellet inspicere. deniq. multis de nostra Societate verbis vltro citroq. habitis: Tu bellatores (inquit Pontifex) confice; nos vtemur. Cum ab eo congressu, aliisq. deinde colloquiis lętus admodum discessisset Ignatius, & optima spe Societatem implesset; breui ea lætitia cũctis euanuit. si quidem Marcellus altero & vicesimo die quàm Põtifex declaratus fuerat, febri extinctus; ingenti omnium luctu Christianam rempublicam orbam ac debilitatam reliquit.

Ignatij obitus. CAP. XXIII.

SVCCESSIT Marcello Paulus eo nomine quartus, qui, cum propter nonnullas interpositas offensiones acerrimus nostri ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longe fefellit. Nam & in Ignatium ipsum, cunctis admirantibus, perhonorificum sese præbuit; & Societatẽ multis rebus decorauit, auxitque: & nostrorum hominũ opera maximis in rebus Ecclesię plurimum vsus est: & de fundando collegio seu academia, quam in Vrbe Ignatius magno reipublicæ Christianæ bono instituerat, serio cogitauit. Hunc Pontificem inter & Philippum Catholicum Regẽ exorto graui & periculoso bello, quod breui deinde compositum est; cuncta misceri; compleri armatis Vrbs; tympanorum, ac tormẽtorum horrifico strepitu

ſtrepitu omnia perſonãre; pacis artibus parum admodum loci eſſe. Quocirca Ignatius pertæſus temporum, & Societatis rebus vtcumque compoſitis, contemplandi ſtudio ſeceſſit in villam, quam non longe ab æde ſanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas, in vſum præcipue Romani Collegij, amicorum benignitate nuper exſtruxerat. Ibi, vel tectorio noui operis male acceptus, vel vrgente iam ſenio, letalem in febrem incidit; ſic, vt cum eius intima vrerentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore ſigna mortis exiſterent. tantum inſolita quædam laſſitudo in membris ac motu apparebat. Itaq. domum relatus, in lectulo collocatur. accerſiti confeſtim medici bono animo iubent noſtros eſſe. At ille cum ſibi vltimum diem inſtare ſentiret, mirantibus ceteris, miſit qui à ſummo Pontifice ſibi decedenti ſalutarem expiationem & indulgentiam ritu catholico precaretur. deinde cum ad multã noctem de more vigilaſſet, quinetiam nonnulla cum domeſticis in rem Collegij tranſegiſſet; ſopori ſe deditt itemque qui aderant, cubitum diſceſſere, nihil admodum periculi ſuſpicantes. at ecce mane poſtridie duo è fratribus, eius vitæ quotidianæ adminiſtri, cubiculum viſendi Patris cauſa introeunt; ad lectulum ſenſim accedunt, ac præter omnium opinionem vitali ſpiritu pæne defectum offendunt. Accurritur illico ad ſocios. alij ad medicum aduolant: alij interea ad refocillandas vires (vt aſſolet) iuſculum porrigũt: quibus ille cum nihil iam opus eſſe dixiſſet, IESVM intermortuis vocibus identidem appellans; placidiſſime efflauit animam hora poſt ſolis ortum prima, feria ſexta, pridie Kalendas Auguſti, anno poſt Chriſtum natum M. D L V I. Qui vero ad Pontificem pri-

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS LIBER TERTIVS.

HACTENVS Ignatij toto vitæ curſu propoſito, nũc præcipua quædã de ipſius factis, dictis, ac moribus, & quidem quo magis in promptu ſint, per ſpecies exſequemur. Ac primum de ſtudio precandi meditandique, qua laude in primis Ignatius floruit.

De orandi aßiduitate, & ſtudio pietatis. CAP. I.

INitio conuerſionis, vt ante diximus, precandi contemplandiq. cauſa magnam ſibi vim intulit, partim in rerum caducarum, quibus aſſueuerat, vitanda recordatione; partim etiam in ſcrupulorum moleſtiis abigendis. Procedente deinde tẽpore, cum magis in dies à contagione corporis, Deo adiutore, ſe abſtraxiſſet, tantam eius generis facultatem adeptus eſt, non modo vt è cęli, ſiderumq. aſpectu, quo maxime capiebatur,

ſed

ſed etiam vt ex intuitu floris, aut herbę, aut leuiſſimę cuiuſlibet rei, confeſtim in Dei cogitationem amoremq. ſuauiſſime raperetur. Idq. noſtris hominibus cupiebat eſſe familiariſſimum, vt in ſingulis creatis rebus, quoad eius fieri poſſet, creatoris potentiam, ſapientiam, bonitatem agnoſcerent. Eoſdem monebat, vt contra quotidianas dęmonum inſidias, ne circumuenti repente in fraudem inducerentur; vel inſtructo, quod aiunt, agmine ſemper incederent, vel certe diſſipatis in varias curas & negotia viribus animi tamquam receptui canerent ſtatis horis diei; & in ſemetipſi deſcenderent, ſuaq. omnia dicta, facta, cogitata, coram Deo quàm diligentiſſime reputarent, adhibito etiam monitore, ſi opus eſſet, vel memorię, vel etiam notitiæ cauſa: denique omnia probe contemplati, contra id vitium maxime pugnam capeſſerent, quo vitio ſe præcipue vrgeri & laborare ſentirent; nec ante deſiſterēt, quàm Deo duce debellatum eſſet. Sane ipſe, quamquā ſe habebat ſemper in poteſtate, & ex diui Bernardi præcepto, nō ſe rebus tradere, ſed commodare conſueuerat; tamen, qua erat diligentia, in ſingulas horas vltro inquirebat in ſe: idque, propter diuturnam exercitationem, nullo negotio: magisq. ac magis in ſpiritu proficere nitebatur, diem cum die, vt ſupra diximus, hebdomadam cum hebdomada conferens: qui curſus ad candorem animi ac perfectionē certiſſimus eſt. neq. id ſolum, ſed etiam ſtatis quotidie temporibus, erepto ex ſummis occupationibus otio, contemplationi vacabat. quam ad rem aliquoties à domeſticis clàm obſeruatus eſt hoc maxime modo ſe comparans. Vt enim ſuperiorem aſcenderat ædium partem, vnde liber eſſet proſpectus ad ſidera; ſtabat aliquantiſper oculis

 in cæ-

in cælum defixis: tum prouolutus in genua, totius huiusce pulchritudinis conditorem suppliciter adorabat; deinde propter imbecillitatẽ, humili scabello simul atq. consedisset, continuo ex oculis vberes lacrymarum riuuli profluebant; idq. nullo prorsus vel singultu, vel strepitu. Atq. in hũc fere modum, æque animo & corpore immotus, excipiebat diuini luminis radios, ac patri cælesti mira quadam spiritus dulcedine iungebatur. Neq. vero ad beatos hosce congressus, tantummodo sub orationis horam componebat ille sese, verum in perpetua quadam erat vigilia contra omnes rerum mortaliũ illecebras, & otiosam mentis euagationem. nec minus accurate animũ ab omni labe tuebatur, quàm qui pretiosis ornati vestibus, via lutulenta coguntur incedere. intenta erat custodia sensuum; quotidiana cuiuslibet omissionis confessio; iugis recordatio beneficiorũ Dei; in aliorum factis dictisq. interpretãdis nulla temeritas. denique summa obseruabat cura quidquid ad Christi gratiam vel tuendam, vel augendam quoquo modo pertinere intelligeret. Mortalium rerum curas, ac præcipue quæ ad affines cognatosve pertinerent, omnino refugit, illud Apostoli dictum reputans apud se: Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. Erat ei proneptis ex fratre, virgo, quæ deinde Ioanni Borgiæ nupsit hodie Philippi Regis apud Cæsarẽ legato. de hac in matrimonio collocãda cum ad eum subinde referretur; totam ille rem semper ad cognatos reiecit, nec adduci vmquam potuit, vt vel minimam eius negotij partẽ attingeret. Oranti aliquando per hiemem clauso cubiculo, allatas è Guipuzcoa litteras ianitor festine reddidit; ratus gratissimas fore, quòd nimirum longo & locorum

& tem-

& temporum interuallo afferrentur. at ille fasciculú, vt erat ligatus, illico in ignem abiecit, re ipsa ianitorem admonens, qui sese cęlesti militiæ addixerit, huic esse mortalia negligéda. Peregrinis hominibus, conditionem, ipso interprete (quòd multum apud principes auctoritate valeret) in aula quærentibus, negabat sibi nisi cum summi Regis aula rem esse: ad eam si aditum optarent, daturum se operam, quantum labore ac precibus assequi posset, vt essent in intimis Regis amicis ac familiaribus. quo responso vulgato, minus multi iam in eo genere molestiam illi exhibebant. Nihil maioris momenti aggrediebatur vmquã, nisi attente consulto ac propitiato Deo. nec vllum quamuis leue religionis obibat officium, quin eius animi ardor, ex toto corporis habitu, ac præsertim ex fronte atque oculis emicaret. ex quo facile existimari potest, qualem ille se in horaria precatione psalmisque, & in sacrificio Missæ præstiterit. Sane, cum initio sacerdotij, in medio Lateranẽsi templo, Christi natalitia celebraret ad aram sacris Apostolorum Petri, Pauli, & Andreæ reliquiis inclytam, tanta est repente spiritus dulcedine delibutus, vt inter diuinam rem peragendam lacrymas tenere nulla vmquam ratione potuerit. Quo tam insolito spectaculo commotus è circumfusa multitudine quidam, ac rem longe secus interpretatus, Francisco deinde Stratæ Ignatij administro in aurem insusurrans: Facinorosum nempe virum, inquit, sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitiis coopertum, qui conscientiæ stimulis agitatus, crimina sua toto pæne sacro defleuerit. Visionum præterea exstat libellus, ac luminũ, quæ illi ferme sacrificanti obuenere, quo maxime tempore Societatẽ ordinabat: quas visiones ipsemet

pietatis & memoriæ cauſa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clare perſpiciat, qua pręparatione, quo ſpiritu ad Sacramentum altaris accedere cōſueuerit. Septem etiam Vrbis templa, & religione & Pontificum indulgētiis celeberrima, certis anni temporibus diligenter & caſte viſebat pedes, & quidem per hiemē lacernatus, haud ſine mantelo: nec vlla corporis laſſitudine, aut ceteros exēplo ſuo deſtitui, aut ſe tantorum bonorum communione fraudari patiebatur. Piacularia vero grana quæ dicūtur, & cereas agni cęleſtis effigies, pictasq. Sanctorum icunculas, & alia id genus quę ab impiis irridentur, ita ſtudioſe tuebatur, & caras habebat, vt in eius ſcrinio poſt mortem nihil fere aliud apparuerit. Pro Eccleſia catholica, ac nominatim pro Chriſtianis Regibus atq. principibus, quotidie ardenter orabat: pro ſummo vero Pontifice nūquam ſine vbertimis lacrymis. Et quoniam denuo lacrymarum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In ceteris ornamentis ac beneficiis, donum etiam lacrymarum Ignatius à Chriſto Domino acceperat, ſic, vt in ſingulas preces illico fletus erumperet. qua cōſuetudine eo deniq. adductus eſt, vti propter acrimoniam humoris paulatim exeſa luminis vi, aciem oculorū pæne amiſerit. hac ille iactura, quod ad ipſum priuatim attinebat, non ſane mouebatur: quinimmo triūphabat ſe in obſequio Chriſti oculos perdere. Sed quoniam id fieri ſine magno communis rei detrimento non poterat; ſuorum pręſertim accedēte impulſu, precari Dominum inſtitit, vt ſibi liceret interdum à lacrymis temperare. nec fruſtra, ſi quidem ex eo tempore tantum in lacrymas ius & arbitrium obtinuit, vt earum quaſi habenas,

prout

prout vellet, adduceret idem atq. remitteret. Quæ res cuipiam fortasse veritatis fidem excedere videatur; sed nobis vtique in tam recenti memoria mentiendi causa non est.

Quod eius fuerit de perfectione iudicium. CAP. II.

AC licet precationi vsq. adeo deditus esset, tamen eo studio, se vel à publica re administranda, vel à caritatis ceterarumq. virtutum officiis minime patiebatur abduci. & quamquam certum vnicuiq. spatium tẽporis quotidie necessarium esse dicebat ad se colligendum, viresq. diuinitus impetrandas; tamen eos non ita laudabat, qui dulcedine solitudinis, & diuinæ familiaritatis illecti, in arenam descẽdere, & sua primum vitia euellere, deinde etiã proximos adiuuare negligerent. quinimmo, pluribus doctus experimentis, aiebat, qui minus in eo genere sibi temperant, eorum plerosq. (nisi periti cuiuspiã ductum sequantur, vel præcipuo Dei fulciãtur auxilio) partim dæmonum illusionibus obnoxios esse, partim etiam contumaces, & sibi placentes, & in sua sententia mire obstinatos ac peruicaces euadere: qua peste nulla propemodum esset hominum cœtibus capitalior. itaq. suorum ille profectum, non tam ex continuata precatione, vel diuturno secessu, quàm è solidæ virtutis officiis, ac præsertim ex mansuetudine atq. animi æquitate spectabat. Cum è familiaribus nescio quis, fratrem præstanti religione collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixisset: En hominem iugiter precationi vacantem: immo vero, mutata voce, en, inquit Ignatius,

tius, hominem ſibimet acriter imperantem. Alium quempiam, quòd ſtomachoſior eſſet natura, & ſubinde in amara verba proromperet, ſeſe fratrum conſuetudini alieno tempore ſubtrahentem, Ignatius blande compellans: Quin te, inquit, ſtatutis horis in fratrum conſuetudinem das? cum ille iracundiam naturæ, bilemq. prætenderet; Næ tu vehementer erras, ait Ignatius: etenim hæc & huiuſmodi vitia, non fugiendo, ſed reſiſtendo vincũtur. Deniq. licet piȩ precationis laude præcelleret ipſe, vt dictum eſt, ſemper tamen ſpiritum, quem vocant mortificationis, ſpiritui ſpeculationis antetulit. nam vt in eloquentiȩ ſtudio, cum & ars, & vſus ipſe ſit neceſſarius, longe plus tamen à ſapientibus viris vſui quàm prȩceptioni tribuitur; ſic in parandis virtutibus cum & commẽtatio, & actio requirantur; multo plus tamen agẽdo & pugnãdo, quàm ſpeculando vel cogitãdo proficitur.

De caritate ipſius in Deum. CAP. III.

CAritate in Deum fuit, quanta par eſt eum eſſe, qui ipſius Dei gratia rebus humanis nuntium ſponte remiſerit. neq. ſolum eatenus Dominũ amabat, vt præ illo reliqua omnia nihili duceret, quæ virtutis huiuſce prȩcipua eſt pars; verum inerat in amore voluptas mira: prorſus vt quantiſlibet preſſus curis, ac moleſtiis fatigatus, in vnius Dei recordatione, & quaſi amplexu, per ſummam delectationem acquieſceret. Chriſtum vero Dominum ac liberatorem videndi ſicuti eſt, tanta flagrabat cupiditate, vt eam ipſam ob rem ſolui corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaq. ſi quando grauiorem incidiſſet in morbum; concepta migran-

migrandi ſpe, abſtrahebatur illico à ſenſibus nō ſine magno valetudinis detrimento: quocirca mentem à cæleſtibus rebus interim auocare etiam atque etiam iubebatur à medicis. & quoniam acerbiſſima Chriſti mors pro ſalute humani generis obita Ignatio ſemper obuerſabatur; viciſſim ille pro Chriſto per ſummos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. Quoties vero ingeſta in illum conuitia & ludibria reputaret apud ſe; non modo rei atrocitate permouebatur vt multi, ſed etiam accendebatur generoſo quodam imitandi ſtudio; atque in ſemetipſum quaſi tanti ſceleris auctorem acerrime exardeſcebat: ac niſi eum cohibuiſſet exiſtimationis ratio propter ſalutē aliorum; ſimulata dementia, ad plebem in ſe concitandam, nudus onuſtusque cornibus, aut alio fœdo corporis habitu prodire nō dubitaſſet in publicum; & inceſſentes cœno vel ſtercore pueros, vocesq. improbas, & ſputa, & omnes alias inſanæ multitudinis contumelias libentiſſime pertuliſſet. Sed quoniam eiuſmodi nulla ſe dabat occaſio; certe quod erat proximū ſedulo faciebat, vt immortalia Domini beneficia in ſe, memoria coleret ſempiterna; & in eiuſdem vel indaganda voluntate, vel gloria quærenda, ſuas omnes curas cogitationeſq. cōſumeret. cuius rei vel hoc ſatis magno argumēto ſit. Inter ipſam negotiorum molē perditas meretriculas tanto ſtudio conabatur ab impuritate auocare, vt ſi qua ex iis reſipiſceret, ſeq. intra pudicitię ſepta recipere vellet; grādis iā natu vir, & Præpoſitus Generalis, antecedere ipſemet, ac perductoris quodammodo munere fungi, Chriſti cauſa non erubeſceret. In quo cum admoneretur à quibuſdam, fruſtra tempus ac laborem inſumi, quippe inſanabiles eſſe eiuſmodi feminas, ac li-

ac licet in præſentia pænitentiam oſtenderent, breui tamen ad ingenium redituras: Ego vero, inquit ille, cuiuſlibet iſtarum, vnius dumtaxat noctis impediſſe flagitia & iniurias in Deum, omnis operę ac vigilantiæ pretium duxerim.

De caritate in proximos. CAP. IV.

EX hoc tam incenſo in Deum amore, egregia nimirum illa caritas in homines redundabat. quos quoniam pretioſo eiuſdē ſanguine redemptos, ac proinde cariſſimos illi ſciebat eſſe, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei, omne id, ipſius gratia in proximos conferebat. Vt primum è peccatorū cœno emerſit, confeſtim ad ceteros ex eodem cœno extrahēdos incubuit. atq. ob id ipſum (vti ſupra dictum eſt) ingenti labore & incommodo litteris operam dedit; & in Societate inſtituenda nihil ſpectauit aliud, niſi vt errantes animos ad rectum ſalutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cum in grāmaticæ ſtudio verſaretur, eodemq. tempore, animorum quoq. ſalutē acerrime procuraret; virginū quoddam collegium, cuius nomen conſulto reticeo, ſoluta admodū diſciplina, corruptisq. moribus, ad veterem ſanctimoniā ac ſobrietatem omni ſtudio reuocare nitebatur: ſuadebatq. illis præcipue frequentem vſum ſacrę Confeſſionis, & Euchariſtiæ. Quam ad rem, temporibus illis inſolitam, quo facilius eas adduceret, pręire ipſemet illis palā decreuit, adhibito ad id Moyſe Puialto ſacerdote, quo ipſe ad cōfeſſiones vtebatur, ſpectatæ virtutis ac ſanctitatis viro. Igitur ex eius manu corpus Domini cū ſubinde ſumpſiſſet, feminis ex odæo ſpectan-

ſpectantibus;tam pręclaro exemplo & aſſiduis hortationibus incitatæ,pleræq. ad ſalutarem pænitentiā officiumq. traductæ ſunt.quod nefarij quidam amatores vbi ſenſere,aditumq. ſibi ad optata flagitia magis in dies obſeptum videre;in extremam efferati rabiem, Ignatium & Puialtum ex inſidiis adoriri conſtituunt: ac die quodam è templo redeuntē vtrumq. fuſtibus ita male acceperunt,vt Puialtus paulo poſt è vulnerum dolore ſit mortuus:Ignatius vero dies aliquot in lecto iacuerit. ſed vixdum receptis viribus, nec alterius nece, nec ſuo malo perterritus, ad inſtituta caritatis officia rediit alacer. cumq. eum vulgo monerent,ac per Deum obteſtarentur amici, ne denuo in capitis diſcrimen daret ſeſe: Quid mihi optatius, inquit ille, quàm pro Chriſto Domino, meisq. proximis emori? Pariſiis, amicum à turpi cuiuſdam feminę conſuetudine fruſtra ſæpe reuocare conatus, cuius ille flagitij cauſa vicum ſubinde petebat, non longe ab vrbe poſitum; deniq. egreſſus hominis & itinera diſſimulanter explorans,deterrendi eius conſilium tale cōmentus eſt.Stagnum erat propter viam qua tranſeundum erat illi de more; eo mature præuertens Ignatius, tempeſtate perfrigida ſeſe nudus aquis collo tenus immerſit; ibiq. ſalutares amico tetendit inſidias. nam vt appropinquantem aſpexit, Deū precatus vt ea res vtriq. feliciter eueniret,horribili repente in aduerſum intonuit voce: Quo, quo miſerrime properas? non intelligis in quāto verſere periculo? nonne intentum in te diuinæ iuſtitiæ gladium vides? Perge porro,perge nefariā iſtam explere libidinem. Ego me hic tamdiu tua cauſa macerabo, quoad cæleſtes iras meo malo auertam abs te. At ille ſubita voce perculſus, atq. ad Ignatij aſpectū veluti depre-

deprehenſus, obſtupuit: demiratuſq. caritatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem, & in poſterum Deo adiuuante ſeſe ab illa peſtifera familiaritate continuit. Alius quidam Ignatij alumnus, præſtanti vir ingenio, magnos in virtute proceſſus effecerat, ac deinde (quæ humana fragilitas eſt) labore victus, dæmone ſolicitante, circumſpiciebat fugam. quod vbi ſenſit Ignatius, variis ad eum retinendum hortationibus monitiſq; incaſſum adhibitis, eo deniq. deſcendit, vt pro diſcipuli ſanitate totum triduũ omni cibo potuq. abſtineret, preceſq. cum lacrymis ad ſuperos funderet. qua pœna, tamquam remedio, languenti animo applicito; reſipuit ille, ſuumq. errorem gemebundus agnouit; ac deinde in ſuſcepto genere vitæ cum laude perſtitit. Pariſiis, vt antea dictum eſt, depoſita pecunia fraudatus à contubernali, ſic, vt ad ſeſe alendum ſtipem emendicare deinde cogeretur magno ſtudiorũ detrimento; non modo iratus amico non eſt, verumetiam inſigni beneficio rependit iniuriam. Cum enim fraudator ille poſtea Hiſpaniam repetens, graui morbo ex itinere implicitus, Rhotomagi ſubſtitiſſet (quæ vrbs tridui ferme iter diſtat Lutetia) ingraueſcente valetudine paulatim ad omnium rerum inopiã eſt redactus, cumq. vt ignotus in alieno ſolo, ſpem nullam ſubſidij cerneret; licet præterita meminiſſet, ac præclare ſibi eſſet conſcius, quàm male de Ignatio meritus fuiſſet; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, vt non dubitauerit illum de ſuo caſu per litteras facere certiorem; & aliquid opis ab eo ſuppliciter petere. Tum Ignatius, quaſi hereditas aliqua ſibi obueniſſet, ſic alacer nulla interpoſita mora ſe in viam dat; Deum pro amici ſalute etiam atq. etiam obſecrans;

quin-

quinetiam(quod longe mirabilius est)ad propitiandum illi numẽ, iter illud totum pedibus nullo prorsus cibo potuque,ingenti celeritate confecit.Vrbem ingressus,conquisitum hominem amicissime inuisit, affectum semianimemq. sedulo ministerio recreauit. atq. vbi morbo leuatus est, litteras ei cõmendatitias ad amicos in Hispaniã dedit; & mendicato ab se viatico instructum in nauẽ imposuit, cum ille simul pudore gaudioque confusus, dextram Ignatij tenens, Deum superosq. omnes inuocaret ad gratiã illi pro se referendam; satisq. mirari non posset, senescente iam mundo,tantum caritatis exemplum in terris existere. Per idem studiorum tempus, tametsi multum de spirituali fũctione remiserat, numquam tamen potuit se continere quominus ereptum ex litterariis occupationibus quotidie tempus aliquod in proximorum salute consumeret. itaq. & condiscipulos ad virtutem ac pietatẽ ex occasione incitabat; & ex collatitia pecunia multorum subleuabat inopiam; & ęgrotos visendo recreãdoq. humanissime solabatur. In iis cum ad quemdã adiisset, graui & cõtagioso vlcere laborantem; & ministrandi causa,vt fit, decumbẽtem subinde attrectasset;in discessu metus Ignatiũ subiit, ne ex eo cõtactu dextra pestilentiã cõtraxisset: quæ suspicio cum solicitaret hominem vehemẽtius, eũq. ab huiusmodi caritatis officio in posterũ auocaret; ille cognita fraude cõfestim in semetipsum exarsit; dextrãq. in os identidẽ inserẽs,increpuit vltro: Qui de vna manu tam anxius es, quid vniuerso corpori facies? Atq. hac fortitudine & præsentẽ depulit metum, & ad eadem porro exsequẽda pietatis opera sese vegetum atq. hilarem pręstitit. Atq. hanc ægrotos adiuuandi consuetudinem non modo priuatus,

vbicumq. terrarum fuit, verum etiam Societati Prępositus diligẽtiſſime tenuit. Nam è noſtris vt quisq. in morbũ inciderat, cuiuſlibet eſſet ordinis, extemplo acciri medicũ imperabat, ac nihil prorſus omitti eorum, quæ is præſcripſiſſet, oppigneratis etiam, diuenditisque, ſi opus eſſet, lancibus, ſtraguliſque, & cetera ſupellectili. Sane, cum ex laicis adiutoribus quidam ſæua conflictaretur febri; ad eumq. refocillandum delicatiori cibo opus eſſet, quidquid nummulorum domi erat, denarios tres eam vnam in rem inſumi iuſſit. ac reſiſtẽti pauliſper obſonatori, nihilq. præterea pecuniæ ad ceteros alẽdos ſupereſſe dicenti: Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti eſſe poterimus. atq. ita languenti coemptum obſonium eſt. Ipſos vero decumbentes inuiſebat ſubinde ipſemet, confirmans vnũquemq. verbis plane diuinis atq. cæleſtibus; dabatq. operã, vt omni depoſita ſolicitudine, ſuperioribus eſſe curæ ſe ſuáq. ſalutem, ſine vlla dubitatione ſentirẽt. Homines vel de ſe ipſo priuatim, vel de Societate cõmuniter bene meritos diligentiſſime coluit, nullumq. in eos neq. viuos neq. mortuos grati ac memoris animi officiũ prætermiſit. quippe non modo pro ipſorum ſalute Dominum per ſe ſuosq. precabatur aſſidue; ſed etiã, dum viuerent, ſæpe domum veniebat ſalutãdi cauſà, eoſdemq. adeuntes ad ſe quáquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter; deq. Societatis progreſſu, ac rebus præſertim Indicis, quarum ipſa longinquitas habet delectationem, pergebat amiciſſime facere certiores: atq. etiam, cum opus eſſet, quibus rebus poterat, benigne adiuuabat. Hieronymo quidem Arzio, Hiſpano doctori (qui cum erat ei magna neceſſitudo) non modo grauiter ægrotanti frequens

adfuit

adfuit ipſemet,ſed etiam fidelibus famulis deſtituto, probos & induſtrios è Societate viros miniſtrandi gratia ſubmiſit. Andreas Lipomanus patricius Venetus, quem Trinitatis Priorem appellabant, vir non pietate minus, quàm genere nobilis, Collegio noſtrorum hominum conſtituendo Patauij, opimum ſacerdotium eiuſdem vrbis addixerat, dimidia tãtum parte vectigalium, ſibi quoad viueret reſeruata. At vero Ignatius, ne ſe vinci pateretur officio; patẽtibus litteris eum vltro perpetuum ſacerdotij adminiſtratorem declarauit; neq. è vectigalibus attigit quidquam, niſi quod ab ipſo Priore quotannis ad paucos è noſtris alẽdos per eleemoſynam præberetur. quinetiam eius fratris filio penſionem decreuit annuam aureorum ad quadringentos: quam tamẽ bonus ille Prior nequaquam admiſit. ac ceteros item, quorum beneficiis prouocatus eſſet, eximio quodam ſtudio & obſeruantia proſequutus eſt.

Manſuetudo eiuſdem, & comitas. Cap. V.

AB omni faſtu & moribus imperioſis vehementer abhorruit. veſtigium in eo contumaciæ cerneres nullum. &, quod difficillimum eſt, lenitatẽ ita cum grauitate miſcebat, vt neque facilitas de auctoritate, neque ſeueritas quidquam de ſuauitate detraheret. Pariſiis per iocum inuitatus à nobili quodam, vellet ne trudiculis ludere (quibus in oblonga menſa per anguſtum fornicem, eburnea pila traijcitur.) Ego vero ludam, inquit Ignatius. At enim qua ſponſione, ſubijcit ille, qui pecunia careas? Tum Ignatius: Hac ſponſione, reſpon-

dit, vt certo vtique dierum numero tibi deseruiam: verumtamen, arbitratu tuo, si viceris tu; meo, si superior ipse discessero. Cum ea conditio placuisset: Age sane. in certamen descēditur. cumq. nihil minus calleret Ignatius, diuinitus factum est, vt in singulos omnino traiectus victor euaderet: subinde exclamāte aduersario, se merito plecti, qui Ignatium prouocasset: seq. diuinum iudiciū prorsus agnoscere. Peracto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis & occupationibus, in aliquot dies abductum, è spōsione, spiritualibus exercitationibus diligēter excoluit: torpentemq. situ ac deliciis animum ipsius, ad salutarem Dei metum, æternæq. vitæ cogitationem excitauit. Venetiis Patauium pedibus cum iter haberet, domestica, eaq. admodum attrita lacerna ob inopiā indutus, Iacobo Laine comite; pecuarius quidā puer, qui à via non longe armenta pascebat, conspectis eminus peregrinis, ad eos repente propius aduolat; habitusq. fortasse nouitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemq. licentius cœpit illudere. cumq. Ignatius vultu placido substitisset; conuersus ad eum comes: Quin, ait, acceleras gradum pater, teque istius pueri petulantiæ subtrahis? Immo vero, inquit ille, cur puerum oblata sibi præter spem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaq. consulto etiam diutius hæsit in iisdem vestigiis; ac se curiosius intuendum ridendumq. affatim proteruo adolescentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicumq. sui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quàm alij ex vulgi plausu faustaq. acclamatione percipiunt. Atq. hunc mansuetudinis tenorem diligenter in omni vita seruauit: ac satis constat, annis ipsis triginta, quibus Christum sequutus est, neminem

minem prorſus ab eo fuiſſe non modo cõtumelioſe tractatum, ſed ne appellatum quidẽ acerbius. Si quid præciperet; roganti erat propior quàm iubenti. Alloquendi vero eius cauſa, nihil erat neceſſe tempus opportunum, aut molles captare aditus: qualibet adiiſſes hora, ſiue corpore melius haberet, ſiue deterius, proſperis æque atq. aduerſis in rebus, & accipiebat benigne, & patienter ad finem vſque ſine interpellatione audiebat. ac nullum quamuis infimæ ſortis hominem ſtare coram ſe, nedum aperto capite patiebatur eſſe. nec modo ex deſtinato congreſſu, verum etiã ex occurſu fortuito, fratres ita lætis intuebatur oculis, vt vel ex hoc, inſitam animo in omnes beneuolentiam ſatis oſtenderet. Amicos præterea, tum domeſticos, tum externos interdum ad prandium aut cœnam, ſiue vt appellabat ipſe, ad pœnitentiam inuitabat; nec repudiabat ſi quis vltro ſe offerret: quinetiam interuenientes cœnæ, vel in ipſo iam exitu, nihilominus iubebat accumbere; & fruſtula panis ipſe carpendo, & ſimulanda appetentia, conuiuium conſulto extrahebat, quoad nouiſſimus quiſque ſine rubore aut ſolicitudine, per otium abſolueret. Si quis ab eo quidpiam, ſibi aliis ve peteret; vel dabat hilare, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans; vel ſi abnueret, cauſas afferebat eiuſmodi; vt ille ſeſe contemptũ nullo modo exiſtimare poſſet. ac tanta ipſius erat in eo genere vel efficacitas vel ſuauitas, vt qui ad eum legati à quopiam venerant, cum id quod volebant, minime impetraſſent, Ignatij rationibus interdum ita victi pacatiq. diſcederent, vt vltro ipſi mutata ratione, apud eos à quibus miſſi fuerant, ipſius cauſam pertinaciſſime tuerentur.

Grauitas eiusdem, & in custodia disciplinæ seueritas. Cap. VI.

AB hac porro comitate, quemadmodum austeritas, sic etiam leuitas omnis aberat & ineptiæ. Ita enim cōpositus fuit moribus, vt nec manum, vel oculum, membrumve aliquod sine causa & ratione moueret; & in statu, incessu, accubatione, sessione, decorum teneret. Iam in loquēdo fuit adeo consideratus & parcus, vt nullum plane verbum nisi cōsulto ac meditato proferret. neque figuris vel amplificationibus vtebatur, sed rei gestæ seriem, & rationum momenta sine fuco exponebat. qua simplicitate plus valebat in persuadēdo, quàm alij calamistris & lenociniis. De se ipso, deq. suis rebus, nisi necessitas cogeret, vel Dei gloria postularet, nihil dicebat vmquam. ab aliorum vero factis dictisve exquirendis, nisi ad suam curā spectarent, omnino abstinebat. Consueuerat etiam eos reprehendere qui de soluta Ecclesiæ disciplina, deque emendandis Principum moribus temere disputarēt: quam tentationem se fugasse dicebat consideratione extremi iudicij, & eorum quæ tali tempore à semetipso proprie exigenda forent. quæ si pro se quisq. reputaret, haud ita facile homines in aliorum vitam inquisituros. Denique tāta inerat in eius sermone prouisio, tarditasq longo vsu parta, vt cum biliosus ac præferuidus esset natura, pituitosus ob id ipsum ac lentus haberetur à medicis. Atq. hi mores, cum admirabili vitæ sanctitate coniuncti, incredibile est, quantum illi conciliarēt venerationis. nam vt quisq. intimus erat Ignatio, ita suspiciebat eum maxime. Ludouicum quidem Cōsaluum Lusitanum, qui do-

mus

mus Romanę minister aliquandiu vixit,magno rerũ vſu, magna prudentia virum, dicere ſolitum accepimus: antequam cum Ignatio coram egiſſet,præclare ſeſe vtiq. de illo exiſtimare ſolitum,qui tali Societati præeſſet.at vero,poſtquam ipſo familiariter vſus eſt; Societatem magnifacere cœpiſſe, quá Deus tali præſide ac moderatore donaſſet. Iacobus vero Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, ceteriq. Patres, quãuis humaniſſime cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita reuerebantur,vt bene moratos vel parenti liberos, vel magiſtro diſcipulos, adſtare diceres. Quod ſi quando (quod tamen perraro fiebat) rei neceſſitate coactus, vultum indueret ſeueriorem; & aliquem increparet aſperius; tanta erat vis,pondusq. verborũ,vt contra ne hiſcere quidem auderet quiſquam. idq. pręſertim in cauſa viri cuiuſdam inſignis apparuit;qui cum turbulentior eſſet,quàm vt eum diutius ferri oporteret; cumq. eius animum Ignatius blandis monitis præceptisq. nequidquam ſanare tentaſſet; ad extremum oratione conuerſa,diuinã teſtatus iuſtitiam, ac cæleſtis irę minas intentans,tantum ardorem ſpiritus prę ſe tulit,ipſi vt parietes tectaq. nõ dubio motu nutare & concuti viderentur. quo terrore perculſi qui aderant,illico procũbentes, Dei pacem precibus ac votis expoſcere. ipſe vero qui accuſabatur,exanimis ad pedes Ignatij ſeſe cõfeſtim abiecit,ac ſupplex confuſa voce, culpæ veniam petiit, ſeq. poſthac in officio fore pollicitus eſt. Continebat autem in diſciplina, cum ceteros omnes, tum eos maxime qui vel inſigni eruditione,vel generis nobilitate pręſtarent:quippe quorum dicta factave ad exemplum in omnes partes valeant plurimum. Otium vero,vt omniũ vitiorum

fomitem ac ſeminarium, in primis oderat: itaq. duos trésve rei familiaris adiutores, cum ad ianuam alieno tempore confabulantes è ſuperiore loco aſpexiſſet, illico iuſſit aceruum lapidum in proximo ſitum, in ſummam ædium contignationem ſine cunctatione transferre. eoſdem tertio poſt menſe cum ibidem iterum otiantes animaduertiſſet, illam ipſam lapidum congeriem, vt in eumdem locum referrent, vnde aſportauerant, imperauit. amice inſuper admonens, nihil in Dei famulatu periculoſius eſſe deſidia. Cum quemdã in tradito ſibi munere valde remiſſum atq. oſcitantem inueniſſet; quæſiuit ex eo, cui nam in tali miniſterio daret operã, Deo ne, an hominibus? cum ille ſe Deo vtiq. deſeruire dixiſſet: Plecteris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minus accurate verſanti, iure forſan ignouerit quiſpiam; at immortali Deo miniſtrari negligenter, id vero nullo pacto ferendum eſt. Spectaculis publicis, quamuis alioqui licitis, vel etiam ſacris, adeſſe noſtros non ita facile permittebat. quòd ſi qui, facta poteſtate, ſe ad ea conferrẽt; eos etiam atque etiam iubebat, ſine vllo arrogantiæ ſeu leuitatis indicio modeſtiã ac ſubmiſſionem tenere; cedere omnibus; & infimũ ſemper locum (niſi aliter à circumſtantibus cogerẽtur) eligere. Cum è Romano ab ſe nuper inſtituto Collegio, adoleſcentes quoſdã ſolutius in publico ambulantes vidiſſet; caſtigandos curauit palam, hortãdosq. graui oratione, vt quem haberẽt inſitum animis pudorẽ ac verecundiã, eum externo item corporis habitu prę ſe ferrẽt: & quoniam Apoſtolo teſte ſpectaculum facti eſſent omnibus, cauerent etiam atq. etiã, ne ſuperuacanea locutione, curioſo oculorũ obtutu, aliove incondito geſtu, motuve corporis quemquã offende-

rent; præſertim cum eo de genere toto, multa cum precatione, lacrymiſq. conſcripta pulcherrima ipſe præcepta paulo ante edidiſſet. Nihil noui moris in Societatẽ induci ſe inſcio eſt paſſus; principiiſq. vigilanter & acriter obſtitit: quippe qui exempli vim noſſet, & rerũ incrementa fallentia. Quoſdam, qui ad vineã iniuſſu luſerant pila, laicum etiam ſapone manus lauãtem, haud impune abire permiſit. ſeditioſos vero, & alienæ laudis obtrectatores, & rerum nouarum cupidos, non diu tulit: ſed omnia expertus, quæ ad reuocandam dubiam indolem, & peiore loco poſitam facere viderentur; ſi parum proficeret, ad extremum è Societate pellebat. nec vmquam carcerem cõpedesve in Societatis mores induci permiſit, negans, qui vinclis conſtringendi forẽt, eoſdem eſſe ad noſtrum inſtitutum idoneos. itaq. cuſtodiæ loco ianuam oſtentare conſueuerat. acciditq. aliquando, vt iuſta de cauſa complures adoleſcentes exauctoratos vna dimiſerit. atq. huiuſmodi fere (quod ſilẽtio prætereũdum non eſt) è Societate pulſi homines, exitialem exitũ ſortiti ſunt, ſatisq. conſtat, alios inter ſymphoniam laſciue ſaltantes repẽte occidiſſe, alios contracta rixa interfectos, alios denique alio miſerabilis leti genere periiſſe. In puniẽdo autẽ id ſequebatur in primis, vt noxæ reſponderet animaduerſio, & in ſuo quiſq. vitio plecteretur: ſuperuacanea verba ſilentio; ignauiam labore; honoris cupiditatem ignominia lueret. ac ferme animaduerſionum Ignatij genus erat illud: circulum humi deſcribere, ex quo noxij ne iniuſſu excederent: colloquiis certorum hominum nominatim interdicere; verberationes ad præfinitum temporis ſpatium iniungere, & alia eiuſmodi. Noxas autem leuiores & quotidianas intelligo;

cuiuſmodi in homines etiam ſtudioſos perfectionis cadunt: nam grauiores Ignatius minime toleraſſet. Solebat etiam ſontibus, ad humilem menſam in triclinio accumbentibus, obiurgatorem inducere, infimæ plerumq. cõditionis hominem, ſed ingenioſum & acrem; qui cunctis audiẽtibus, vitia reorum increparet, exprobraretq. religionis annos, & negligentiam: idemq. ceteros carptim nec opinantes repente perſtringeret; nimirum edomandæ ſuperbiæ cauſa, mentisq. è pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priuſquã ex conſuetudine punirẽtur, quàm leniſſime operam dabat, vt ſuam ipſi culpã agnoſcerent; atq. vltro ſibimet mulctam irrogarent: quæ tamen ſi grauior videretur, confeſſione contentus, ita moderabatur, vt multũ ſæpe de acerbitate minueret.

Eiuſdem animi ſubmiſſio, & quid de virtute Obedientiæ ſenſerit. CAP. VII.

NEgabat, ſuo quidem iudicio, quemquam probe intelligere quàm vehementer in ſe quisq. diuinæ bonitatis operationem impediat: quãtave illius beneficia & dona per ſocordiam ignauiamq. corrumpat. quo crimine ſeſe accuſabat in primis. atq. ita de ſuis rebus demiſſe & humiliter ſentiebat, vt ſe mortalium omnium infimum, & opis diuinæ maxime egẽtem putaret: ſibiq. ceteros omnes ad virtutẽ pietatemq. & exemplo & incitamento fateretur eſſe. Priuatæ vero vitę quanto deſiderio teneretur, & initio declarauit in recuſando magiſtratu; & deinde, cum vt redigeretur in ordinẽ, aliusq. ſibi ſuccederet, omni ope contendit. quod tametſi conſequutus non eſt; tamen obedientiæ ſtudium

dium quibuſcũq. rebus potuit, ſemper oſtendit. Romano quidem Pontifici, cuius in verba præcipuo ſacramento iurauerat, ita erat præſto, vt ad ipſius nutũ ſeſe paratum exhiberet, confecta iam ętate, vnius baculi adminiculo, pedibus quocumq. opus eſſet, peregre proficiſci, vel etiam nauigium aſcẽdere plane exarmatum, ſeq. eodẽ Pontifice iubente, mari ventisq. ſine vlla dubitatione committere. Quem ipſius animum vir quidã primarius cum haud ſatis probaret, & in eiuſmodi re conſilium prudẽtiamq. requireret; prudentiam quidem, non obedientis, verum imperantis eſſe reſpondit Ignatius. Et ſane, cum in Societate noſtra virtutem hãc ceteris omnibus anteferret; tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat eſſe, quàm in ſuperiorum iuſſis & conſilio examinando moram, vel potius arrogantiam. negabatq. obedientis nomine dignũ haberi oportere, qui legitimo ſuperiori non cum voluntate iudicium quoq. ſubmitteret. Id enim demum eſſe Deo gratiſſimũ holocauſtum, cum omnes animi vires, ac præſertim intelligentia & mens, quæ ſummũ in homine obtinent locum, in obſequium Chriſti coguntur. qui vero inuiti ac diſſentiẽtes, actu exteriore dumtaxat, iuſſa præpoſitorum exſequerentur; hos inter viliſſima mancipia, vel pecudes potius numerandos aiebat. Exſtat eius epiſtola ad ſocios Luſitanos in hanc ſententiam ſcripta, (qua nihil ego quidẽ in eo genere vidi ſubtilius) quam qui accurate perlegerit, facile intelliget, quàm iure Ignatius tantũ huic vni mentis & rationis obſequio tribuendum putarit. Quinetiã in ſermone quotidiano ſępiſſime vſurpare conſueuerat; qui ad ſuperioris nutum, voluntatis propẽſionem ſolummodo, non etiam iudicij conſenſionem accõmodarent; eos

altero

altero tantum pede intra religionis septa versari. Neq. vero eiusmodi præcepta verbis tantum explicabat ille, sed, quantum ei res & persona concederet, etiam factis. Medico quidem, quoties ægrotaret, ita se dicto audiētem præbebat, vt eius monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiam penitus exuisse, & omnem suæ salutis curam & solicitudinē in eūdem proiecisse videretur. Cum stomacho grauissime laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, vt supra diximus; adhibitus medicus, quo domus eo tēpore vtebatur adolescente nec peritissimo; frigidæ corporis cōstitutioni causam illico tribuit. nec mora. quidquid excogitare potuit ad corpus & præcordia calefacienda, præscripsit. ac primum fenestras, foresq. cubiculi, ne quid afflaret auræ, obserari diligenter iussit; deinde languentē multa sub veste continere sese; postremo quàm calidissimo cibatu, & exiguo mero, sed quàm austerissimo refici. quę omnia Ignatius licet sibi, non leuibus argumentis, minime accommodata sentiret, ac medicū ipsum nec litteratissimum, neq. exercitatissimum sciret esse; tamen, ne cum extremo quidem vitæ periculo, cōtra eius edicta nihil vmquam effatus est. Æstas erat summa: calores, vt in Vrbe, maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius: manabat è membris omnibus tanta sudoris copia, vt culcitræ ac vestes maderent; ac nihilominus ex pręcepto se intra calida fomēta cohibebat ægrotus. ardebat siti; nihil omnino poscebat: discruciabatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem; linquebatur animo interdum, neq. tamē significabat; deniq. peruersa curatione eo adductus est, vt cum vltimū sibi discrimen adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus delegata,

gata,

gata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, vno excepto valetudinarij curatore: atq. id demum exstitit signum, desperata iam valetudine, se ad vitæ exitum cōparantis. Itaq. Patres in re tam subita consilio habito, cum non deessent qui medici præsertim iunioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate prouecta virum, & medicæ artis laude præstantem, extemplo acciri iubent. Is vt inspexit Ignatium, genusq. & ordinem adhibitæ medicinæ cognouit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pādi confestim fenestras & ostia; leuari stragulis lectum; frigidæ haustus affatim dari æstuanti imperat: quæ res prioris medici inscitiam plane coarguit; siquidē refrigerato hepate, ventriculi tormina quieuere; & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinē breui recepit. Rursus, cum ieiunia cineralia, seu Quadragesimam quamuis affecto corpusculo perseuerāter nihilominus obseruasset; ipsa denique feria quarta sanctioris hebdomadæ, febri correptus est; nec dubitauit idē Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proueniret; quo circa pulli gallinacei esum ad vesperam illi præscripsit, abiitq. admodum incertus animi, vtrum Ignatius tali tēpore iussa facturus esset. redit deinde postridie, quæritq. solicitus, num se refecerit pullo. cum annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexander, ingenue id quod res est. Complures non custodita solēni abstinētia, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. quibus ego cum accersitus, carnium cibatū indixerim, vix ægreq. ab iis impetraui, vt obtēperarent. propterea quòd per hos dies carnibus vesci, nimis graue piaculū ducerēt. tu cōtra, peracto iam pęne curriculo, ad ipsas metas meo monitu

non

non recuſaſti deſiſtere.hoc ego,Pater,ſatis mirari nō poſſum.Ad ea Ignatius ſerena frōte,quæ animi tranquillitatem indicaret:Atqui obediendum eſt,inquit. nec plura in eam ſententiam effatus eſt. quo reſpōſo mirifice delectatus Alexāder, & ſanctitatem viri magis magisq. ſuſpiciēs, totam rei geſtæ ſeriem ipſemet mihi deinde narrauit. Atq. ad ſapientem hanc ſanctamq. ſtultitiam cæcæ,vt ipſe appellabat, obedientiæ;ſuos,vt eſſent ad ſubita ac ſeria promptiores,interdum fictis etiā in rebus erudiebat. Sacerdos quidam,edito iam ſigno,paratus ad ſacrificium,& calicē tenens, cum è veſtiario pedem efferret; per nuntium ab Ignatio qui totam rem è propinquo obſeruabat, repente iubetur, ſacro depoſito ornatu, pallium ſumere prodeūdi cauſa.Paruit ille ſine tergiuerſatione, ac palliatus Patri confeſtim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine; ſit ne ægre paſſus, in procinctu iam ad immolandum,ſubito ſe iuberi ſacra deponere veſtimenta,remque diuinam omittere? Cum ille,ſe, ne tantulum quidem eſſe cōmotum affirmaret: Atqui me,ſcito(inquit Ignatius) non quo te in præſentia opus habeam, ſed periclitandi tui obſequij gratia id feciſſe de induſtria. & ſic habeto; plus te ſacrificio deſerendo eſſe meritum,quàm ſi id ipſum,vt deſtinaueras, illico peregiſſes: nam & ſi altaris myſterium tanti apud Deum eſt, quanti profecto eſt; tamen, vt ſcriptum legimus,melior eſt obedientia quàm victimæ. Quemdam etiam, cum maxime confeſſionem nobilis cuiuſdam exciperet, cōſulto vocari ad ſe iuſſit. cum ille ſe peracto myſterio mox affuturū dixiſſet; accerſit eum denuo: at ipſe nihilominus confitentis rogatu hæſit paululum. ac venienti demum Ignatius: Ita ne vero? iterum, inquit, euocandus es?

Et gra-

Et grauioribus verbis accepit hominem;non quo illius tum quidem opera egeret; sed obseruantiam & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat;cupere se,quemadmodum ceteræ Deo dicatæ familiæ,ex instituto aliæ paupertatem,alię silentium,aliæ psalmodiam, aliæ deniq. aliud præcipuo studio colerent; sic in Societate nihil haberi prius aut potius alacritate amoreq. parendi; & maxime proprium insigne nostrorum hominũ esse Obediẽtiam; quippe quæ,diuo Gregorio teste, virtus vna,ceteras omnes animo virtutes inserat,insertasq. custodiat.Hisce ergo artibus, & huiusmodi, subinde alũnos exercere consueuit; vt ad quamlibet præfecti vocem,aut significationẽ parati,vel inchoatum apicem in scribendo relinquerẽt; seq. expeditos vbi vbi opus esset, illico sisterent.

Paupertas eius, & castimonia. Cap. VIII.

VOluntariam paupertatem (quam ille religionis murum appellabat)ad extremũ vsq. constantissime coluit; nec modo ipse proprium habuit nihil, sed ne alios quidem, quamuis genere nobiles, ac deliciis olim assuetos, quidquam habere permisit. quinetiam quemquam è professa domo apud Germanicum,Romanũve Collegium, nisi admodũ raro & iusta de causa prohibuit vesci: quo nimirum,si opus esset,iurare verius posset, nihil omnino ad ipsam domum ex Collegiorum fructibus peruenisse.Pauperẽ autem spiritu eum sibi deniq. aiebat videri, qui erga ea quibus vteretur, sic esset affectus animo, vt instar statuæ cuiusdã videretur esse, quæ nullo pacto resistit recusatve, quominus omni

omni quamuis pretioſo amictu & ornatu confeſtim exuatur. Caſtitatis vero laudem Dei beneficio tantã adeptus eſt,vt ex quo die ſeſe in beatę Virginis fidem ac patrocinium contulit voto;nullam,vt initio dictũ eſt,deinde quamuis præferuidus natura,carnis tyrannidem ſenſerit. Porro in Societate nobiliſſimã hanc virtutem tanto ſtudio cuſtodiri volebat, vt nihil omnino neq. in dictis neq. in factis laſciuum aut petulans appareret: ac quoad fieri poſſet,noſtri cæleſtẽ vitam in terris agerẽt, ab omni corporis contagione ſeiuncti.Quinetiam in ſcholis Terẽtium explicari(ni perpurgatus eſſet) quamquam optimum Latinitatis auctorem, & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim, quòd eum videlicet parum verecũdum ac parum pudicum arbitraretur. Noluit igitur ea lectionę puerorum animos imbui; ne plus moribus noceret, quàm prodeſſet ingenijs. ex quo facile exiſtimari poteſt, in ceteris rebus quàm acer & vigilans cuſtos pudicitiæ fuerit.

Aequitas animi, & conſtantia eiuſdem.
CAP. IX.

ADuerſus ea quæ videntur acerba,& contra omnes varietates quæ in vita verſantur, animo fuit ſemper ita præſenti, vt nũquam vel à ſtatu naturæ, vel à religioſi dignitate diſcederet.Romę cum apud nobiles quoſdam,vt ſolebat, de rebus diuinis familiariter ageret, inſtituto iam ſermone, trepidus ab domo nuntius ei repente in aurem inſuſurrat, lictores in domeſticam ſupellectilem à creditoribus immiſſos, cuncta miſcere & euertere: vix ab eis impetratum ſuſtinerent tantiſper dum

dum ipſe tota de re certior fieret. His auditis Ignatius: Bene habet, inquit: & inchoatam diſputationẽ admirabili tranquillitate animi abſoluit. Quærentibus dein amicis quid ſubitæ rei accidiſſet: Noſter, inquit, œconomus ad neceſſariam ædificationem ære alieno contracto, in præſentia ſoluendo non eſt. impatientes moræ creditores ad auferenda pignora miniſterium forenſe miſerunt. ij perturbare dicuntur omnia: ſed me res non mouet. nam ſtrata ſi abſtulerint, humi pro noſtra paupertate cubabimus. vnum vereór, ne inter tumultum, commẽtarij de religione pereant, magna cura & labore confecti. hos ego ſane velim ſaluos: cetera negligo. Tum ij qui aderant, Patris patientiam admirati, facinus indignũ exclamant; domum noſtrã aduolant; prędesq. pro Ignatio facti, ſatellitum proteruitatem magno conuicio cohibẽt. neq. ea res cuiquam amicorum fraudi fuit: ſi quidem aureis ducẽtis ab Hiſpano doctore, cuius modo meminimus, Hieronymo Arzio, & quidem quid accidiſſet ignaro, poſtera die ſubmiſſis, nullo ipſorum incommodo æs alienum eſt perſolutum. Suſcepta negotia in finem vſq. perſeueranter vrgebat; neq. vero, quos ſibi ſocios expeditionum aſſumpſerat, torpere patiebatur. Vbi neceſſarium iter, vel quid aliud grauioris momẽti deſtinaſſet in diem certam, præſertim ſi poſtularet occaſio, nulla vi tẽpeſtatis, aut alia quauis difficultate deterrebatur, quo minus ad conſtitutum tempus cogitata perficeret. In adeũdis principibus viris, quod ille neceſſario & ſæpe faciebat; cunctas aulę moleſtias, & indignitatem, & aulicorũ contumaciã deliciasq. vorabat alacritate mirabili. acciditq. aliquãdo, vt aditu excluſus, commodam admiſſionẽ horas ipſas quattuordecim ieiunus obſederit.

Si quid,

Si quid, re bene perſpecta, conſiliariis etiam adhibitis, decreuiſſet; haud ita facile ſe ab eo deduci patiebatur. Ad Eccleſiaſticam diſciplinã pro ſua parte adiuuandam, ſtatuerat ne quis ex aliis Ordinibus tranſfuga, quamuis eruditione, aut eloquẽtia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur. Obtulere ſe multi; nec prece, nec gratia vmquam adductus eſt, vt quemquam reciperet. quinetiam ſi quis per noſtrorum imprudentiam irrepſerat, qui vel diẽ vnum in alienis caſtris fuiſſet, contra nitentibus interdum aduenæ propinquis, amicisque gratioſis, remittebat ad priſtina ſigna, vel ſi minus pareret, certe è Societate pellebat: ne ceteri nimirum Ordines de nobis cõqueri poſſent; aut Societas quaſi quoddam perfugium deſertoribus eſſe putaretur. Neq. minorem animi fortitudinem pręſtitit in iis tuendis, quos, probato ipſorum ſpiritu & vocatione, in Societatem adſcripſiſſet. quorũ conſtantia cum à parentibus (vt fit) per ampliſſimos etiam viros acerrime interdũ oppugnaretur; Ignatius, vbi opus fuit, corã ſummo ipſo Pontifice, ſuorum cauſam cõtra opes & gratiã, diuino fretus auxilio, ſine vlla dubitatione metuve, non ſolum defendit, ſed etiam obtinuit. Itaq. principes etiam viros Iulius III. Põtifex maximus feſtive admonebat, ne cum Ignatio contenderent; vtiq. ni vellẽt è certamine victi diſcedere. Cum lege cauiſſet, ne quis è noſtris vel exſequiarũ, vel ſacrificij, vel cuiuſpiam omnino miniſterij nomine pecuniam aut eleemoſynã vllam acciperet, nedũ cogeret; eam ipſe legem diligenter ſanctéq. in omni vita ſeruauit; neq. commiſit vmquam, vt fidem ſuam, in rebus præſertim ſacris, temere obligaret; vel (quod vitandum eſt maxime) ſpecie pietatis quæſtum facere videretur,

quo in

quo in genere illud insigne memorant. Grauiter ægrotabat ætate iam deuexa idem Hieronymus Arzius.ad hunc,visendi causa(fuit enim in colēdis amicitijs diligentissimus)cum venisset Ignatius, hominemq. benigno & spirituali alloquio recreare conatus esset;ille de futura vita solicitus, aureos ducētos ad piacularia sacra pro se facienda sudario inuolutos institit Ignatio obtrudere. quos cum obfirmato animo reiecisset Pater, quòd diceret se alieno periculo doctum, ab huiusmodi conuentis iampridem abstinere,neq. plus oneris velle suscipere, quā quantum præstare cum fide posset; admiratus ille sanctimoniam & integritatem viri, eam ipsam summam paulo post ad eumdem sine vlla conditione transmisit.Tum Ignatius sponte complures hostias ad expianda amici peccata decreuit;neque in officij & caritatis certamine vinci se ab laico passus est.Pacem & concordiam (quoad officium & Dei gloria pateretur)non modo cum suis, verumetiam cum alienis omni cura studioq. retinuit semper; & cauit, ne,aut per se,aut per suos facto dictove quemquam offenderet. Cum Martinus Olauius,qui Collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrinaque, theses aliquot de more proposuisset, in quibus erat caput de Immaculato, vt appellant, Conceptu beatæ Virginis; licet ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum & Virginem pietate minime dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani qui ad disputationem inuitabantur,id ægre ferrent, seq. nominatim prouocari putarent, (contrariam enim sententiam auctore diuo Thoma tuentur eorum pleriq.)eam thesem, quamquam ingemiscente Olauio, induci tolliq. omnino

imperauit. Anno Christi nati M. D. LIII. cum Societas in Hispania, Deo adiuuãte, maiorem in modum cresceret; grauia in nostros crimina repente confictà ab iniquis, & Exercitiorum spiritualium præcipue liber in suspicionem apud sacros Inquisitores magno apparatu artificioq. vocatus est. quo nuntio Romam allato, multi auctores Ignatio fuere, vt se suosq. omni ope tueretur; accusatorum calumnias & improbitatem in tanto præsertim suæ existimationis ac famæ periculo redargueret. At ille conscientiæ testimonio ac Dei bonitate subnixus, nihil extimuit, remq. totam sine vllo tumultu magistratibus cognoscendam reliquit. quorum opera, & veritas breui patuit omnibus, & ex eo tẽpore Societas in ijsdem prouincijs feliciores in dies habuit progressus. Nec minor anno insequente in nostros qui in Gallia versabantur, procella deseuijt. Siquidẽ graui ab aliquot illustribus Theologię doctoribus, decreto proposito, vsq. adeo lacerata ac tantam in inuidiam adducta Societas est, vt eam non modo profanum vulgus, verumetiam concionatores ipsi quotidianis probris & conuitijs è superiore loco proscinderent. Ei decreto criminibusq. scripto refutandis cum se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrent; ac res indigna, minimeq. toleranda cunctis videretur esse; verbis ex Euangelio desumptis Ignatius: Pacem, inquit, do vobis, pacem meam relinquo vobis: neq. certamen cum aduersarijs vllo pacto suscipi est passus; quòd diceret, proculdubio fore, vt ipsa dies & nostrorum innocentiã satis probaret, & inimicorum cogitationes & consilia frangeret. Id quod non ita multo post, Dei beneficio est factũ: nam & accusatio tota breui cõsenuit, & ipsis

crimi-

criminationibus illustrata Societas radices in ijs regionibus egit altiores. Admirabilē vero facilitatem, vel potius animi altitudinem Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniurijs perferēdis. namq. is, vt nostros in proximam sibi domum, quæ Petri Codatij fuerat, immigrasse cognouit; cū Ignatium sociosque, vt alij multi, sine causa pessime odisset; vna re valde lætatus est, quòd vendēdi suas ędes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ prçclarā sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, vt peregrinū ad conditiones quālibet iniquas cogeret, varijs artibus patientiam hominis exercere cōstituit. ac primum in atrij cuiusdam interiacentis, quod finibus nostris cōtineri constabat, possessionē impudenter inuasit: neq. tamē Ignatius eam rem iudicio persecutus est. In id atrium deinde pauones & alia demisit altilia; quæ obuersis in eam partē cubiculis nostris molestissimo clangore diu noctuq. obstreperent: nequaquam expostulauit Ignatius. Eidem, triclinij parietes in eam partem luminis causa perforare volenti, per summam contumeliā restitit ille: nihilominus quieuit Pater, atq. ob id ipsum cæco aliquot annos triclinio est vsus. Cum hęc maxime ageret vicinus, vltro Ignatium ac socios tota Vrbe institit criminari, bipedumque nequissimos & cupidissimos dicere, qui in alieno solo, non contenti male parta ingenti pecunia, domibusq. per falsam religionem occupatis, possessiones in dies continuare, seq. ipsum patrijs ædibus pæne per vim exturbare cōtenderent. Quæ res cum delatæ ad Ignatiū essent, nō modo sedato animo tulit, vt cetera, sed etiā ex eo die Dominū deprecari pro aduersario cœpit ardētius. Deniq. cū ille diuturna importunitate

noſtros ad quamubet iniquum pretiũ perduxiſſet, & piorum ſubſidijs domus tandem eſſet coëmpta; ita ex ea migrauit,vt,quaſi mox æquanda ſolo eſſet, ſic omnia inde ferramenta, fores, feneſtrarum obices, atq. adeo elaborati lapidis quidquid potuit ſecum aſportauerit.neq. tamen grauius ea de re queſtus Ignatius eſt. neq. tali homini,aut vlli omnino mortalium vllo vmquam nomine litem intendit. Neq. vero ab hominibus tantum, ſed etiam ab ipſis pæne temporibus , inuictum animum præſtitit.ſiquidem nulla vmquam vel domeſtica inopia , vel publica annonæ caritate adduci potuit , vt contra Chriſti conſilium de craſtino ſolicitus eſſet; aut,qui nomen Societati profiterentur, modo ad inſtitutũ idonei forent,eos,quamquam ingenti preſſus familia,repudiaret. Atque id,eo magis homines mirabãtur,quòd eo ipſo tempore viri locupletes ac principes,inopiæ metu, multos è domeſticis conuictoribus non ſine rubore dimitterent.Itaq. cum ex Ignatio quidam è familiaribus pro amicitia ſciſcitaretur, quid ita alij diuites & pecunioſi, in tantis annonæ difficultatibus familiam ſumptuſq. minuerent; cõtra ipſe nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus,eamdem augeret? Non ſatis attendis,inquit ille, quę ſit vis ac natura virtutis illius,quam in Theologicis virtutibus ſecundam Apoſtolus numerat? cui, certis & exploratis in rebus locus eſſe qui poteſt? Spes enim, vt idem ait,quæ videtur, non eſt ſpes.nã quod quis videt,quid ſperat? Neq. vero timendum eſſe,ne qui aues cæli paſcit, & agri lilia ſplendidiſſimo veſtit ornatu,quæ neque ſerunt,neq. nent, neq. in horrea congregant; idem ſuis operarijs in Eccleſiæ vinea nullo ſtipendio laborantibus , neceſſaria

ad exi-

ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet cum iam inde ab ipsa cōuersione multis documentis præclare didicisset; tum vero post suscepta Societatis gubernacula, magis magisq. experiebatur in dies. quo in genere, ne sim longior, nōnulla subnectam. Cum in sumptus quotidianos aliquando esset opus præsenti pecunia; atq. ad nescio quid coëmēdum Ioannes Cruceius rei domesticæ curator exisset, incerta etiam tum luce quidam ei repente sacculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus illico sese è cōspectu proripuit. Ioannes vero, qua erat simplicitate, vt auri speciem vidit, illusionem ac præstigias diaboli suspicatus, in proximā ædem beatæ Mariæ supra Mineruam sese recipiens, diuinam opem suppliciter implorauit. domum deinde regressus, pecuniam inspectā, & forma & materia probam reperit: Deiq. clementiam ac benignitatem admirans, in ea quæ destinauerat, sine cuiusquam damno vel molestia insumpsit. Idem, cum in magnis rei familiaris angustijs Deo superisq. in Laterano supplicasset; in reditu ad Colosseum theatrū illi subito vir quidam ignotus aureos cētum in manum dedit, ac statim apparere desijt. Qua re Ioannes non tam lætitia, quàm horrore perfusus, pecuniam domum attulit. Ignatius vero gratias quidem egit Domino, sed talibus iampridem assuetus, nihil rei nouitate commotus est. Rursus nostris pecuniæ inopia laborātibus, quidam è Patribus dum nescio quid exquirit in arcula tomento scrutisq. vilissimis plena; nihil minus opinanti venit in manus chartaceum inuolucrum aureis refertum ita nitidis atque micantibus, ac si tum primum ex officina prodirent: quo tam insperato subsidio præsenti egestati per-

opportune ſubuentum eſt. Quodam die ſub veſperam, cum domi panes, vinum, ligna penitus defeciſſent; poſtridie mane, præter omnium exſpectationem, à nobili matrona vehes lignis onuſta ſubmittitur. ea ligna dum in cella vinaria, vt fit, condit ianitor; ianuam domus in Capitolium eo tempore obuerſam, patentem reliquit imprudens: recordatus deinde, cum ad occludendum accurriſſet, repente modios aliquot frumẽti, & vini cados in ipſo veſtibulo reperit: neq. adhibita quantauis diligentia vmquam reſcire potuit, quis ea dona miſiſſet. Hæc igitur & alia eiuſmodi ſubinde accidebant, quę politico ſupercilio rem ęſtimanti friuola cuipiam fortaſſe videantur: ſed certe & paternam in famulos, Dei prouidentiam ſatis declarant; & Ignatij ſecuritatem atq. fiduciam ab omni ſtultitiæ vel temeritatis infamia vindicant.

Eiuſdem ratio gubernandi. CAP. X.

IN conſilio capiendo, & rebus gerendis, cũ Deum ſemper, vt dictum eſt, accurata ſupplicatione cõſuleret, tum vero (quod mirum fortaſſe cuipiam videatur) non pietatis guſtum, ſed rationis ductum præcipue ſequebatur: vt non rationem ſpiritus dulcedo præiret, ſed dulcedinẽ ratio. Hoc enim aiebat vno maxime belluis homines antecellere, quòd hi ratione vtantur, illę nequaquã. Idem ad exſequenda conſilia, quoad fas eſſet, omnes artes & humana prę ſidia ſic adhibebat, quaſi omnẽ ſpem in ijs repoſitam haberet; rurſus ita Deum orabat, & ex eo pẽdebat vno, ac ſi nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugij collocaret. atq. hoc pacto (quod longe optimũ ac perfectiſſi-

fectiſſi-

fectissimum est) prudentiam cum pietate iungebat, ipsaq. negotia tamquam onera paribus examinata pōderibus, quāuis difficili ac lubrico itinere ad optatos plerumq. exitus perducebat. Ad consultandū autem, illud obseruabat in primis, vt in quaq re semper eius rei peritissimos adhiberet. qua cōmunicatione ac lenitate nimirū assequebatur, vt & rationes iniret optimas, neq. in arte sua se quisquā ab eo vel præteritum, vel contemptū, iure cōqueri posset. Ac ceteris etiam in rebus videbat etiam atq. etiā, vt vniuscuiusque dignitatis, ętatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Pisaurēsis, qui ante aliquot annos mortuus est, egregia pietate & virtute presbyter. is, cū tres minores natu germanos fratres ad Societatem suis adhortationibus perduxisset; eū semper Ignatius adolescentulis loco parentis ac præsidis voluit esse: neq. de ijs grauius quidquam, nisi ex illius auctoritate ac sentētia statui passus est. Ad officia vel negotia, quæ per se obire non posset, cū viris principibus transigenda, viros eligebat, rerū vsu ac dicendi copia præditos, atq. ijs ita vel scripto, vel verbis mandata dabat, vt liberū ijs omnino relinqueret, cū in rem præsentē venissent, sine vllo ipsius respectu omnia ex re, & ex tempore moderari. Idēq. sub vesperam ad se redeunti cuipiam ex ijs, cum rei gestæ rationē ab eo reposceret, primum omnium: Satin'(aiebat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis, & ipsi causæ multum proderat; & suorum illi mire deuinciebat animos; & eosdem ad exsequenda negotia perquàm alacres promptosque reddebat. Anno post Christum natum M. D. LIII. cum ad res in Lusitania componendas Michaëlem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem

admiſſum; licet ei varias præceptiones ac monita ediderit conſignata litteris; tamen cum probe noſſet fidem ac prudentiam viri, non modo permiſit, vt cũ in prouinciam perueniſſet, ſuo arbitratu cõſilia rebus aptaret; ſed etiam permulta ei dedit folia pura, ſuo munita chirographo, quibus ille, prout opus eſſet, quidquid videretur, inſcriberet, ac deinde obſignatas epiſtolas cuicumq. expediret, ipſius nomine redderet. atq. hanc cõſuetudinem laxe cum procuratoribus ac nuntijs agendi, ſemper magno cum emolumento retinuit. Quin etiam præfectis inferioribus minime maligne ſuum cuiq. ius ac poteſtatem impertire conſueuerat: cauebatq. diligenter, ne quæ per eos agenda forent, vſurparet ipſe; vel ea re quidquam omnino apud ſubiectos de illorum auctoritate vel exiſtimatione minueret. Verumtamen ijs ita laxabat habenas, vt eaſdẽ adduceret, quoties vellet; nec non in eorum inſtituta, moreſq. & adminiſtrandi genus diſſimulanter inquireret. Exſtat epiſtola ipſius ad Prępoſitum prouinciæ Luſitanię, in hanc ſententiam ſcripta; cuius mihi partem hoc » loco inſerere viſum eſt: Neq. vero Prouincialis aut » Generalis Præpoſiti officiũ eſt, inquit, minuta quęque, ac temporaria præſertim, in adminiſtrando ſe» ctari: ſed cum ad perſonæ dignitatem honeſtius, tũ » ad tranquillitatem animi tutius eſt, ea præfectis in» ferioribus delegare, & rei confectæ rationem ab eis » deinde repetere. Equidem in meo fungendo mune» re id ipſum ſequor: atque huiuſce conſilij maiorem » in dies fructum capio, quippe cum & labore & ſo» licitudine leuari me magnopere ſentiã. ac tibi quo» que valde ſum auctor, vt curas & cogitationes tuas » defigas in commodis & ſalute potiſſimum vniuerſę

pro-

» prouinciæ: & in rebus quidem ſingulis ordinandis
» aç diſponendis,cum opus eſt,& ipſe verſere, & ho-
» minum tuo iudicio peritorum ſentẽtiam exquiras:
» ceterum ab iiſdem rebus per te curandis tranſigen-
» diſq. vt plurimum abſtineas,ſed inſtar excelſi cuiuſ-
» dam motoris, orbes tibi ſubiunctos æquabiliter &
» cũ grauitate ciere pergas: à quibus deinde, vt à pro-
» ximis cauſis, propria cuiuſque effecta proueniant:
» quod ſi feceris,& plura, & magis tuo muneri con-
» uenientia, ſine tumultu ac trepidatione confeceris.
» Præterea illud eſt in hac ratione commodi, quòd ſi
» quid in agendo peccetur,eius peccati præſtat in tuis
» adminiſtris, quàm in te reſidere culpam: ac multo
» magis decet,quidquid ipſi deliquerint, corrigi abs
» te, quàm ſi tu erraueris (quod perfacile eſt ſingula
» curioſius perſequenti) te ab inferioribus emendari.
» Quod reliquum eſt,nobis Dominus IESVS Chri-
» ſtus,ad ipſius voluntatem & clare intelligendam,&
» rite exſequendam pro ſua benignitate lumen ac vi-
» res impertiat. Romæ XI. Kal. Ianuarias M. D. LII.

Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam inſtinctu plane diuino tenebat Ignatius, eamq. in omnes partes plurimum aiebat valere. Primum, quòd inferiores præfecti,quo plus credi ſibi,& quo liberalius tractari ſe vident,eo libentius,ne videlicet humanitate vincantur, vltro ipſi cum ſuperiore communicẽt. deinde, quòd multo acrius ac ſtudioſius verſentur in opere: nam vt quiſq. maxime ſuum habet negotium, ita ſummam in eius procuratione vigilantiam præſtat. accedit, vt maior ſit in diſpiciendo ac ſtatuendo claritas,maius auxilium Dei; quippe ſicut in rebus communibus, cum vniuerſali Præpoſito numen cæleſte præcipuo fauore conſpirat; ſic idem

proprijs

proprijs cuiusq. pręfecti muneribus,suo quodam ac peculiari munere assistit. quorum si facultas & auctoritas à superioribus nimis arcte circumscribatur, & quæ per hosce tractanda sunt,illi suscipiant; primum ipsa diffidentia odiosa est,&,vt in alienis quodámodo rebus,continuo languescit industria. deinde per eam cupiditatem & ambitionem, peculiaris ille,de quo dictum est,diuinæ gratiæ quasi cõcursus amittitur.præterea, cum ad rem bene gerendam,& facultas & scientia necessario requirantur, scientia plerumq. inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetq. subiectam oculis. huic si minuatur ius,& superior ipse,causa non æque bene cognita,rei trãsigendæ se immisceat; ingenti prorsus malo potestas à cognitione seiungitur:atq.hinc nimirum in omni cœtu suspiciones, discordiæ, rixæ, cum rectores & curatores non contenti suo munere,alter in alterius partes inuadunt: perque summã confusionem tollitur discrimen officiorum,& ordo ille,quo nihil est in hac rerum vniuersitate præstantius. Ad hæc,vbi is qui destinatus est quopiam, certis alligatur præceptis, rarum est vt quidquam è sententia possit efficere.magna enim consilij pars est in tempore,& nouis quotidie casibus interdum ipsa negotiorũ species immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus hæret,dum fluctuat apud se, dũ cogitur ad absentes referre; interim, irreparabili sæpe damno videlicet,occasionis præteruolat opportunitas. Quæ cum præclare Ignatius nosset, cum suis adiutoribus procuratoribusve, nisi si res aliter postularet,ea quam dixi facilitate vtebatur. Itaque & in magnis & arduis plerumque actionibus voto respondebat euentus; & tanta erat ipso regente concordia,

cordia, is ordinum conſenſus, vt Societas tota vno eodemq. ſpiritu ductuq. agi videretur. Beneuolentiam & caritatem ſuorum erga ſe, non ſolum affabilitate, manſuetudine, ceteriſq. virtutibus, verumetiã induſtria quadam alebat: cauebatq. diligentiſſime, ne quid admitteret, cur eorum quiſpiam ab illo ſe minus vel diligi, vel probari putaret. Quod & in creando primum Generali Præpoſito ſeruauit, vt dictum eſt; ac deinde retinuit in ſufficiendo ſibi, cũ ægrotaret, Vicario Generali: nec non in eligendis, qui Marcello Põtifici maximo, vt item ſupra dictũ eſt, Pontificis ipſius iuſſu, in Palatio adſiſterent. quam nominationem ad ipſorum Patrum cõſilium reiecit; ne certos ipſe appellando, ceteros ad eiuſmodi munera minus idoneos iudicaſſe videretur. Præterea, ſi quid pro imperio aſperius exſequẽdum eſſet; eius inuidiam ad inferiores adminiſtros reijcere ſolitus eſt, ipſis videlicet non inuitis; communemque parentem pie ac religioſe tuentibus. Qui hominibus cum poteſtate præſunt, hos cum aliæ fraudes & mala circumſtant, tum illud in primis, de » quo ſanctus Bernardus ad Eugenium: Eſt item vi» tium, inquit, cuius ſi te immunem ſentis, inter om» nes qui cathedras aſcenderunt, ſedebis me iudice ſo» litarius, quia veraciter ſingulariterque leuaſti te ſu» pra te, iuxta Prophetam. Facilitas credulitatis hæc » eſt: cuius callidiſſimæ vulpeculæ, magnorum ne» minem comperi ſatis cauiſſe verſutias. Ab hoc igitur ſcopulo, ſicut à ceteris, magnopere Ignatius declinabat; quippe ſatis ad omnem animaduerſionem ipſa varietate ſuorum temporum eruditus. ac delatoribus ita vnam aurem præbere conſueuerat, vt ſemper alterã reo reſeruaret abſenti. Quinetiam

accuſa-

accuſatoris ipſius, inter dicendum, geſtus, oculos, vultuſq. omnes attente obſeruabat: crebriſq. ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia fatigabat hominem: totam deinde rem, ſi opus eſſet, per ſe & per idoneos viros omnibus veſtigijs indagabat leniter ac ſine tumultu: cauebatq. non modo ne quemquam damnaret indicta cauſa, verum etiam vt ne quid omnino præiudicati ad cauſæ cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus pręſertim grauioribus, obſeruabat interdum; vt accuſatorem iuberet ſua manu ſcribere quæ deferret: primum, quòd hominum naturam pronam eſſe ad maledicendum intelligeret, & ſtylum quàm linguam longe facilius contineri: tum etiam, vt ſi quod mendacium, vt fit, tempore procedente exſtitiſſet, id, ipſo delatoris chirographo teneri & coargui poſſet. atq. hoc temperamento fiebat, vt neque, ſi quid grauius accidiſſet, ignoraret Ignatius; neque innocentes per calumniam aut per factionem circumueniri vel opprimi ſineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilanter curabat; neq. committebat (in quo grauiter à magiſtratibus fere peccatur) vt dum vnam amplecteretur, deſereret alteram. Verumtamen præcipua quadam fuit obſeruatione in hominibus ad Societatem adſcribendis. quam ille rem tanti momēti ducebat eſſe, vt cum alioquin è cuſtodia corporis euolare quàm primum optaret, hanc vnam ob cauſam in aliquot annos propagari ſibi vitæ ſpatia cuperet; quoad nimirum tyrocinij formula ac diſciplina, ad Societatis vſum & inſtitutum probe conſtituta foret. Tyrones autem ille non à naturali quadam bonitate, vel potius tarditate; ſed à vigore magis ingenij, & rerum gerendarum adiumentis, legebat; negabatque,

batque,qui ad populi negotia factus non esset,eumdem esse ad ministeria Societatis idoneum.Quòd si quis bardum quempiam eo nomine obtruderet, quòd ipsum vtiq. è sæculi naufragio diceret euasurum;nihilominus recusabat Ignatius, neminem affirmans è Societate I E S V dicendum esse,qui ad suã vnius, non etiam ad aliorum salutem, & acriter & scienter posset incumbere. Quos autem ad probationem admiserat, eorum spiritum dabat operam vt quàm plurimis experimentis cognosceret penitus:neq. illos tantum ad suauem quemdam sensum pietatis(quo imperiti omnia metiuntur) sed ad veras ac solidas virtutes erudiebat:ac præsertim(quod sæpe iam diximus)vt ad nullius rei quamuis ceteroqui laudabilis amorem tamquam ad scopulum adhærescerent,sed ab omni alia cupiditate, vel etiam propẽsione soluti ac liberi, ex vno tantum superiorum nutu ac voluntate penderent:neq. assuescerent abditos eorum sensus exquirere, vel imperia sciscitari;vel quem,quibusve de causis, ijdem aut supra ceteros tollerent,aut etiam infra, suo arbitratu deprimerent: sed illis omne iudicium & consilium à superis datum; sibi simplicitatis & obsequij gloriã esse relictam putarent; essentque proinde ad omnia quamuis ardua & absurda & subita paratissimi.Omnes omnium querimonias perbenigne audiebat:ac solabatur verbis humanissimis. atq. etiam diligẽter curabat,vt salua religionis disciplina,& Præfectorũ dignitate,vnicuiq. satisfieret. Neq. verò minori vigilantia & seueritate Præfectos ipsos quã reliquos omnes in officio continebat; quinetiam tanto plura maioraq. ab illis, quàm ab his exigere solitus est, quanto superiores inferioribus,gradus & virtutum insigni-

insignibus antecellunt. Idem, in respondendo agendoque, simplicitatem ita cum cautione coniunxit, vt satis appareret, alteram alteri non modo impedimento non esse, verum etiam ornamento atq. præsidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria incertumq. sermonem; vti barbaras artes, & subdola mēdacij tegumenta, fideiq. ac societatis humanę perniciem, semper est detestatus: ac suo mōstrauit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem intersit.

Eiusdem ratio proximos adiuuandi.
CAP. XI.

MIRÆ fuit solertiæ in solicitandis mortalibus, & à diaboli seruitute ad Christi Domini obsequium traducendis. ac, quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vtitur, easdē ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium trāsferebat. Voluntates ac naturas eorum quibus cum ageret, festine odorari; ambitiosis splendida, auaris vtilia, voluptuosis iucunda proponere; & suo, quod aiunt, hamo vel esca quemq. piscari. Iam in congressu, maxime Principū, id obseruabat in primis, vt sermonis initia illis daret, extrema reseruaret sibi: cauebatque ne de rebus etiam diuinis inepte vel ad satietatem ac fastidium ageret. Tristem vero & horridam sapientiam (vtiq. postquam in lucem hominum prodijt) semper vitauit: cumq. philosophiæ nomen ipsum, intelligeret, etiam si modeste tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarū aut notabile conspici voluit: ac semper sese, quibus

rebus

rebus honeste ac religiose potuit, ad communem consuetudinem accommodauit: neque commisit, vt quod ipse nõ faceret, id in alijs reprehendere putaretur: prorsus, vt eius mores prima frõte, vel eminus intuenti, vnus aliquis è populo videretur esse: verum quo propius illum inspiceres, quo diutius ac familiarius vterere; eo magis præstantiam virtutesque viri, tamquam odorem ex affrictu, sentires. atq. id ipsum est causæ, cur nostris nullam in vestitu ornatuve, religionis iniunxerit notam: sed quo facilius in hominum cœtus & consuetudinem irreperent, ac tempestiuis colloquijs vnumquemq. adiuuarent; vbicumq. gentium versarentur, quàm modestissimo eius gentis habitu iussit incedere: neque vllum dare signum animi à sensu cõmuni vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarum eos, qui vel vna eademq. via, ac ferme quam ipsi tenuissent, ceteros etiam ad studium virtutis conarentur adducere; vel, dumtaxat si quis ad pietatem esset sua sponte propensus, formãdum regendumq. susciperent: sed ipse nimirum vel feros & barbaros homines non dubitabat aggredi, sic, vt à singulis quod dabatur acciperet: & quos ad consilia Christi prouehere non posset, certe ad præcepta sensim allicere nitebatur. atq. vt bonus agricola non tantũ rectas & fructuosas arbores, sed etiã deprauatas, neq. ita fertiles colit; easq. vel adminiculis erigit, vel circumcidendo castigat, vel sub aliena latentibus vmbra cælum aperit, vel telluris vitio laborantibus mutat locum; sic ille, rerum difficultate nequaquam exterritus, dispiciebat in primis quod ingenium qua ratione tractandum esset: ijsdẽq. sæpe morbis, pro varietate naturæ, nõ diuersas modo,

modo, sed etiam contrarias inter se medicinas adhibere consueuerat. Quòd si quem, omnia expertus, tamen è cœno peccatorum extrahere nequiuisset; non ideo contrahebat animum, vel se angori dabat, quasi oleum & operam perdidisset; sed conscientiæ & officij fructu contẽtus, acquiescebat in alto Prouidentiæ diuinæ consilio. De spirituum discretione (quam ille scientiam habuit maximam) deq. moderandis affectibus, multa prçcepit egregie: quç quoniã exstant scripta (quemadmodum initio diximus) nihil est quod à nobis hoc loco ingerantur.

Vita eius quotidiana, & domestica.
CAP. XII.

SOCIETATI Præpositus, deuexa iam ętate, viuendi priuatim hanc ferme normã tenebat. Mane, vt primum euigilasset, certum tempus dabat precationi, & contemplationi bonorum cælestium; deinde, si sacrificandum illi esset (quod munus propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatem, sępe intermittere cogebatur) sacro, sub vesperam pridie, ad Vrbis consuetudinem ordinato, & accurate præcognito, rem diuinam faciebat: quæ recitanda forent, vel in priuato sacello, nemine præter administrum adstante, contra morem Hispaniensem elata pronũtians voce. vsqueadeo Ecclesiæ Romanæ ritus omnes & cæremonias adamauerat. A psallendo, quamquam inuitus abstinebat, quòd ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecstasim qua corpus mire affligebatur, eiusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cuius negotij causa

causa prodeundum esset, comite vno prodibat: si minus,admittẽdis audiendisq. vel domesticis vel externis operam dabat, serena parique semper, vt diximus, fronte: minime suspiciosus ille quidem, aut timidus;attamen apprime circumspectus ac prouidus; vt illi nō facile quisquam posset imponere. Actiones autem omnes,è D.Basilij præcepto condiebat tacitę precationis sale: seq. ipsum,vt dictum est,excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. A prandio,post gratiarũ actionem,remissionis causa, de rebus haud ita seriis molestisve sermones habebat iucundos;qui tamen,vt plurimum, ad agendi & gubernandi scientiam facerent. Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni lectionique epistolarum, tempus dabat. ac multa etiã, prout res exigeret,sua manu exarabat ipse. tum,si hora suppeteret,suorum acta recognoscebat. à cæna vero,insequentis diei negotia disponebat; accersitisq. administris,vel procuratoribus,sua cuiq. separatim dabat mandata: deinde cum eo quem sibi à secretis elegerat,per otium agebat:eo dimisso,ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, maiorem in modum attentus meditansq. apud se: postremo quod supererat tẽporis,necessariæ tribuebat quieti; id erat spatium horarum circiter quattuor. Cubiculo vsus est perangusto ac tenebricoso; cuius formam ne successores quidem adhuc,religionis,vt puto,causa mutarunt. cibi potusq. fuit adeo parcus, vt gustatũ funditus perdidisse videretur;nisi si quando pauculis vesceretur castaneis, quibus patrio more puer olim assueverat. nulli vmquam ferculo quamuis famelicus ac ieiunus, arrisit; nullum edulij vel condimenti genus cuiquam indixit; nihil vmquam inter edendum

est questus; licet per adiutorum inscitiam incuriáve cibaria male cocta conditaque; vinum etiam fugiens aut acidum præberetur. nihil deniq. sibi proprie apponi vmquam est passus: & grauiter administrũ aliquãdo puniit, quòd vuæ racemum vni sibi præter ceteros attulisset. quæ sane peritus rerũ æstimator haud ita leuia duxerit, si hominis vel ætatẽ ipsam, cui multa dantur, vel infirmitatem valetudinis plura impetrantem, vel deniq. summam inter suos potestatem & licentiam, vt ita dicam, suo arbitratu viuendi, consideret. Munditias in victu cultuq. dilexit; sed faciles, & nequaquam exquisitas; cuiusmodi & viatorem, & Christi famulum decent: placuitq. ei semper, ad alliciendos præsertim homines, vt dictum est, non incompta frugalitas. Ac de Ignatio quidem (quod me non fugit) alia id genus multa narrantur; verum singula persequi necesse non est. tantum ad viri mores virtutemq. intelligendam, hæc pauca libauimus.

Pietatis opera publice per eum instituta. CAP. XIII.

INter ipsam Societatis administrationem, cui potissimum inseruiebat, non exiguam partem curarum aliis quoq. rebus impertiit; atq. iis maxime, quæ ad salutẽ & commodum populi, atq. ad splendorem ac dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis, & Pænitentię Sacramento, Innocentij tertij Papæ lex est: Ægrotos nisi peccata rite confessos, à prima inspectione medici neve adeunto, neve curanto. Ea lex cum ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius vt salutaris illa consuetudo,

tudo, longo interuallo reuocaretur; visendi tamen spatio in alteram vsq. vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul & publicę existimationi, & singulorum animis corporibusq. consultum est. Mulierculas à maritis cum pudicitiæ capitisve periculo diffidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cum cresceret numerus; ne cui grauior esset impensa, locum iisdem recipiendis alédisq. publice parare constituit; suumq. consilium impertiit primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam gloriosi operis principem, hanc rationem Ignatius iniit rei ad exitum perducendæ. Ex area tépli nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cuiusmodi multi ruinis veteribus continentur. hos igitur lapides, in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex iis confici aureorum centum Ignatius imperauit: eam pecuniam cum ad opus inchoandű primus in medio posuisset, tantum reliquis ardorem iniecit (insita mortalibus natura propere sequendi quæ inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit cœnobium, quo eius generis feminæ sese reciperent; ibiq. securę tamdiu delitescerent, quoad compositis controuersiis in gratiam cum maritis redirent: atq. idcirco cœnobiű (vt supra diximus) Male nuptarű vulgo appellatum est. Ad eius autem loci custodiã atq. administrationem Ignatius piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sane consilio. Etenim in communem vtilitatem intentus, ne vno dumtaxat munere implicitus teneretur, vt quodq. opus absoluerat, cõfestim eius operis procuratione certis atq. idoneis hominibus demãdata, ipse animum & cogitationem ad alia

deinceps atq. alia transferebat. Parthenonem etiam ſanctæ Catharinæ, cui à Funariis vel à Roſa cognomen eſt, Ignatius idem inſtituit. quo in Parthenone puellæ forma eleganti, quarum pudicitia periclitaretur ob anguſtias rei familiaris, magna præfectorum diligentia conquiſitæ, interdum etiam pro poteſtate, ſi res exigat, è complexu parentum abreptę, hodie ad centum & quinquaginta ſub clauſtris, & ſanctimonialium feminarum diſciplina, magno labore & impenſa educantur. eædemque, ſimul atq. maturum eſt, vel perpetuæ religioni & caſtitati ſponte ſe conſecrant; vel idoneis viris dantur nuptui, dote à loci prę-ſidibus perſoluta. Non minus laudabile quod ſequitur. Cum plurimi bonæ interdum indolis pueri & puellæ, vt in Vrbe plena peregrinis & aduenis, deſtituti vel orbi parentibus, miſerandum in modum per plateas & compita ſeminudi & egentes errarent; vtriusq. ſexus & commodis & ſaluti, eodem Ignatio ſuadente, prouiſum eſt. Itaq. ex eo tempore duabus in ædibus, hoc eſt ſanctæ Mariæ in Aquiro, & ſanctorum quattuor Coronatorum, maſculi ſeorſum ac feminæ, & gratis aluntur, & rudimentis Chriſtianæ fidei, ac partim litteris, partim etiam neceſſariis ad vſum reipublicæ artibus atque opificiis imbuuntur. Vtriuſq. autem ſexus eſt hac tempeſtate numerus capitum amplius ducentorum; quorum illi præter domeſticas exercitationes, ad funera quoq. proſequẽda pſallentes & candidati procedunt: hæ, vbi adoleuerint, vel maritantur, vel in ſacratarum virginum collegia ſeſe conferunt. Quinetiam, quod olim in patria ſua perfecerat, idipſum Romæ quoq. molitus eſt: vt vlceroſi ac mendici per compita miſere quiritantes, vnum in locum coacti, publica impenſa ex cenſu & collatio-

collationibus alerentur. eamq. rem ingenti ciuitatis approbatione ad exitum perduxiſſet, ni pauci potentes, neſcio quo ſpiritu impulſi, huic tam præclaræ actioni obſtitiſſent. Ad hæc, è quiſquiliis Hebræorũ ſi cuipiam Euangelij lumen affulſerat, hunc hoſpitio confeſtim acceptum Ignatius pro ſua tenuitate liberaliter ac benigne tractabat, quoad Chriſtianis præceptionibus eruditus baptiſmatis fonte renaſceretur. neq. à procurandis neophytorum cõmodis ante deſtitit, quàm ex auctoritate ſummi Pontificis ædes paratæ ſunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie maſculos ſeorſum ac feminas, cum aliorum, tum præcipue Gregorij XIII. Pontificis maximi munificentia large ſuſtentat. atque etiam (quod expreſſius caritatis argumentum eſt) baptizati ex eo loco non ante mittuntur, quàm aut litterarum præſidio quas interim edocẽtur, aut artis cuiuſpiam, neceſſaria ſibi in reliquam vitam adiumenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadem ſecta permoti, magno bonorum gaudio, ſeſe quotannis ad Chriſtum adiungunt. Illud vero optimum, quod ad catholicæ fidei reliquias in Septemtrionali plaga fouendas, augendaſque, auctore atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinali ampliſſimo, Seminarium clericorum in Vrbe condidit, dato negotio noſtris hominibus, qui conquiſitos bonæ indolis adoleſcentes Romam ex iiſdem regionibus mitterent. atq. id Seminarium, ſiue collegium Germanicum, vt appellant, acerbiſſimis deinde tempeſtatibus, ingenti labore ac perſeuerantia tutatus Ignatius eſt; præſtantiſſimis è tota Societate doctoribus ad eam iuuentutem & litteris & moribus inſtruendam adhibitis. quod opus & Eccleſiæ Romanæ ornamẽto, & Ger-

maniæ magno adiumento & fuiſſe, & eſſe hodie vel maxime conſtat, cum in eius pæne collapſi inſtaurationem & amplificationem, idem Gregorius XIII. pro ſua præcipua in eas nationes clemẽtia & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modo, ſed ceterarum quoq. gentium pueros & adoleſcentes Ignatius, piis ac liberalibus diſciplinis imbuendos (quam vnam expeditiſſimam emendandi generis humani rationem ducebat eſſe) per ſe ſuoſq. admonitu plane diuino ſuſcepit. atq. ob id ipſum, gymnaſia, quibus æque infimi ac ſummi gratis erudirentur, non Romæ ſolum, ſed etiam toto pæne terrarum orbe conſtituit, ſumma adhibita cura, vt ne quid profeſſores noſtri, quamuis acutum & plauſibile afferrent peregrini vel noui dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis; verum in ſingulis quæſtionibus celeberrima quæque & probatiſſima doctorum placita ſequerentur.

Quædam de Ignatio mira. Cap. XIV.

PRæter ea quæ ſuperioribus libris Ignatio diuinitus accidiſſe retulimus, nõ pauca de eodem admirabilia prædicantur: quorum aliqua nobis hoc loco exponere viſum eſt. Recenti conuerſione, Hieroſolymam petẽs, dum Barcinone tranſmiſſionem exſpectat, interea diuinã rem, ſacras conciones, & alia religionis officia quàm accuratiſſime obire non deſtitit. Accidit autem aliquando, vt cum in templo verbum Dei audiret; conſpicata hominem femina princeps, peregrini habitu fæci plebis immiſtũ; videre ſibi viſa ſit eius caput ac faciem eximio quodam fulgore ſplendentem, idque

tanta ſua cum animi voluptate, vt quamquam inuita ac repugnans modeſtiæ cauſa, tamen ab eo aſpectu oculos nulla ratione poſſet auertere. Igitur concione dimiſſa, nihil ei fuit antiquius, quàm vt mariti permiſſu, peregrinū per idoneos homines oppido conquiſitum hoſpitio acciperet. qui domum ingreſſus, percunctantibus illis, quis aut cuias eſſet; peregrinari ſe Hieroſolymam dixit, neq. de ſe ipſo verbum vltra addidit: verum enim vero ſermonem de rebus diuinis inſtituens, omnes qui aderant, cæleſti quodam ſolatio lætitiaq. perfudit. Qua re vehementius etiam permoti, operam dedere, vt nobilis quidam vir, ipſorum propinquus, in Italiā traiecturus, vna cum Ignatio conſcenderet, rati, nauigium vtique tali vectore perire non poſſe; neq. eos fefellit opinio: ſiquidem alia nauis, cum eodem fere tempore vela feciſſet, non lōge à portu vi tempeſtatis abſorpta eſt: at vero qua Ignatius vehebatur, celerrimo curſu Caietam incolumis tenuit. Poſt reuerſionem vero, dum Barcinone, vt initio dictum eſt, Grammaticæ rudimentis operam dat, res accidit ad viri ſanctitatem illuſtrandam haud leuis momenti. In parœcia beatæ Mariæ, cui à Mari cognomen eſt, ad plateam Lullianam, Lyſſani duo fratres de patrimonio diutius litigauerant. Ac deniq. à iudicibus lata ſententia, is qui cauſa ceciderat, præ nimio dolore ad vltimam deſperationem redactus, impulſu dæmonis è cubiculi trabe laqueo ſe ſuſpendit: ea re cognita vicini ad tætrum illud ſpectaculum confluunt, mirantes hominis facinus, miſerantes inſaniam. Id ſimul atque Ignatius audiuit, confeſtim aduolat, pendentem ex infelici tigillo reſtem præcidit, hominem vel cadauer potius collocari iubet in lectulo. deinde ſeorſum nixus

genibus pro ſalute ipſius Deum orare non ſine lacrymis inſtitit. Res mira. deprecáte Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obuerſis, & exſpectatione ſuſpenſis; miſer ille repente ſuſtulit oculos,vocisque vſum eatenus dumtaxat recepit, quoad vocato celeriter in id ſacerdoti peccata rite confeſſus eſt, ac demum expiatus, animam è Tartari faucibus ereptam Domino reddidit. cuius rei fama totá vrbem, finesq. illos magna cum omnium admiratione peruaſit; & ſuperſunt hodie, qui meminerint: à quibus ego id ipſum Barcinone diligenter quæſiui. Ac multo poſt, Romæ, cõſtituta iam Societate aliud non minus mirum Ignatio contigit. Cum Alexandro Petronio, cuius ante meminimus,& medico & philoſopho inſigni,magnũ vſum amicitiamq. contraxerat. Ad eum ægrotum aliquando viciſſim ipſe, viſendi cauſa cum adiiſſet, quamquam alieno tum tempore, tamen pro familiaritate à domeſticis introductus,occluſis feneſtris in lectulo quieſcentem inuenit. & ex tenebris ratus hominem ſopori ſeſe dediſſe,ſuſpenſo veſtigio tacitus adrepens,puluino ſenſim aſſedit.ac nihilominus Alexander è ſomno excitatus, & repente Felicitatem vxorem inclamans: Quis nouus hic ſplendor, quæ tanta,inquit,lux cubiculũ complet? At illa ſimpliciter, id quod erat, vnum Ignatium introiſſe reſpondit. Tum Alexander, homo grauis & prudens, non dubio argumento viri ſanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatium tamquam humano faſtigio celſiorem, magis magisq. ſuſpexit: totamq. deinde rem ipſe mihi aliisq. ſerio expoſuit. Pariſiis,Michaël quidam Hiſpanus, quem Romæ deinde falſæ criminationis miniſtrum in Patres fuiſſe diximus, impatienter ferens patronum ſuum Franciſcum Xaueriũ è medio

è medio honorum curſu ad ſtudiũ humilitatis Chriſtianæ traductum fuiſſe,ira percitus,Ignatium,vtpote eius rei auctorem, interficere omnino conſtituit: cumq. in hoſpitium ipſius vltro inuaſiſſet, ſtrictoq. iam gladio ſcalas furibundus aſcenderet, diuina repente voce perterritus: Quo tendis infelix? retulit gradum; totamq. rem conſcientia victus poſtmodũ ipſe confeſſus eſt. Anno à Virginis partu M. DLIV. Rodulphi Pij Cardinalis opera, Societatis collegiũ ad Lauretanam ædem inſtitutum eſt: acciditque, vt domus noſtris ad habitandum attributa, lemurum terroribus,& faunorum ludibriis admodum eſſet infeſta. cumque, noctu præſertim,modo hi, modo illi detractis è cubili ſtragulis, vel inſolito quodam cachinno excitati per cæcas tenebras trepidarent;ad eã peſtem auertendam multa nequidquam experti, deniq. per epiſtolã ad ſacrificia & preces Ignatij, tamquam ad ſacram anchoram communi conſenſu confugiunt. Ille re cognita, Deum attente precatus, reſcripſit ſociis,bono eſſent animo,ac diuino præſidio freti(quod in tali re fecerat ipſe non ſemel) dæmonũ terriculamenta nihili ducerent. Mirum dictu. recitatis litteris omnes confeſtim ea moleſtia ſpectriſq. nõ modo in præſens, verumetiam in poſterum liberati ſunt. Cum Ignatij defuncti corpus exſequiarũ cauſa iaceret in feretro,Bernardina quædam Romana,filiã diuturno morbo laborãtem,quam arte nulla medici ſanare valuerant, ad oſculãdas mortui manus admouere vehementer optabat: certam ex eo cõtactu filiæ valetudinẽ ſibi pollicita: ſed cum præ turba, impetu ſæpe capto puella numquam ad feretrum accedere potuiſſet, denique mater, quippe quam filiæ caritas valentiorẽ audacioremq. reddebat,non ante deſtitit, quàm

quàm ex Ignatij veſtimentis fruſtulum abſcidit. id fruſtulum virginis collo ſimul atq. alligatū eſt, tamquam præſenti numinis ope morbus euanuit: cuius miraculi rumor cunctis, vt par eſt, admirantibus lōge lateq. manauit. Ac ne prophetiæ quidem inſigni dono caruiſſe putandus Ignatius eſt, ſi quidem aliqua partim abdita aperuit, partim longe à conſpectu remota monſtrauit; partim etiam multo poſt futura, ſine vllo errore prædixit. In iis qui Barcinone Ignatium maxime coluere, ac præcipuum ex eius conſuetudine & monitis fructum vtilitatemq. cepere, vidua quædam fuit nomine Agnes, è Paſchala familia. hæc cum cetera caritate Ignatium adiuuit, eiusq. ſuſtentauit inopiam, tum Pariſios proficiſcentem, ad vſque templum ſancti Andreæ tria millia ab vrbe paſſuum, officij cauſa perſecuta eſt vna cum Ioanne filio, optima ſpe ſummæ virtutis ac pietatis adoleſcentulo. Hunc in digreſſu cum oſcularetur Ignatius, eiq. præcepta in reliquam vitam paterna daret: Cur, inquit ille, cum alij abs te exculti, tuisq. monitis incitati, vel Chriſti conſilia ſint ſequuti, vel certe in virtute magnos progreſſus effecerint, me vnum, parens optime, rudem informemq. deſtituis? Quid miſero mihi te abſente futurum eſt? Atqui bono animo eſto fili, reſpondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercēdæ patientię, deque Deo bene merendi materies. namq. vbi adoleueris, vxorem duces, multisq. incommodis afflictaberis, quæ te ſolui deliciis, & in auxilio diuino implorando torpere minime patientur. Neq. abfuit dicto fides. ſi quidem poſt aliquot annos ille contracto matrimonio multos ſuſcepit liberos; cumq. haud ita diues eſſet, debitorum fraude, quibus non exiguam pecuniæ ſummam crediderat, rei familiaris

naufragium fecit, hodieq. confecta iam ætate senex, seq. familiamq. suam quotidianis laboribus ægre sustentat. Eius deinde Agnetis mortem Barcinone sanctissime obitam, Romæ Dei monitu præsensit Ignatius, vt litteræ Antonij Araozij qui morienti viduæ affuerat, nihil ei super illa re noui postmodum attulerint. Petro Fabro defuncto, quem sibi propter egregias viri virtutes successorem, animo & spe destinauerat, aperte vaticinatus est, se decem ipsos annos ei superstitem fore; neq. fefellit euentus: quippe Faber sæculi huius anno sexto & quadragesimo, Kalendis Sextilibus; Ignatius (vt dictum est) ipso quinquagesimo sexto, pridie Kalen. decessit. Quidam haud ita pridem in Societate versatus, cum ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, vt somnum capere vix posset, ac de repetendo sæculo cogitaret; Ignatius rem diuinitus odoratus, adolescentem nocte intempesta è lectulo vocari ad se iussit, alioqui fratrum necessitatibus mirum in modum parcere solitus. Is cum animo valde perturbato venisset; ficta persona quæsiuit ex eodem Ignatius, si quis hac vel illa tentatione solicitaretur, quidnam ei consilij daturus esset? ac per eam sermocinationẽ omnes illi obstupescenti sensim eius animi recessus ac latebras patefecit simul, & perturbationes admirabili dexteritate sedauit. eodemq. caritatis officio erga alios quoq. multos pari perspicacite perfunctus est, qui cũ suos morbos propter inscitiam aperire non possent, vltro iis ipsemet ante medicinam, & genus ægritudinis, & causas detegebat. Vicetię, Fabro & Laine comitibus, dũ ex voto finem anni vertẽtis exspectat, ceteris itẽ Patribus ob id ipsum Veneta ditione dispersis, repẽte affertur, Simonẽ Rodericũ, Bassani, grauissima febri correptũ, in ex-

in extremo versari vitæ discrimine. quo nuntio perculsus Ignatius, licet ipse quoq. febricula teneretur, tamen illico surgit, ac Iacobi Lainis qui grauius laborabat, cura piis hominibus demandata, sequente Fabro se pedes in viam dat, eodemque die passuum octodecim fere millia confecit ea quidem celeritate, vt præcedentem vix Faber cõsequi posset. Cumq. ex itinere, de Simone solicitus, orandi causa paululum è semita diuertisset, supplicatione peracta, sensit auditas preces: atq. ad Fabrum rediens, pro certo affirmauit, Simonem è morbo euasurum. ad quem vt venit, arcte complexus hominem, læta omnia sperare, & certam sanitatẽ exspectare iussit. Nec sane frustra: quandoquidem Simon paulo post, contra omnium opinionem pristinæ valetudini redditus est; atq. id beneficium hodieq. secundum Deum Ignatio sese acceptum referre testatur. Haud longe à Bassani mœnibus loco edito templum cernitur beati martyris Viti, ex quo in subiectam conuallem despectus est cum cetero cultu visendam, tum crebris aquarum è Medoaco amne deriuationibus. Id templũ eo tempore tuebatur solitarius quidam, Antonius nomine, vir doctrinarum expers, & idiota quidẽ ille, verumtamen seuerus, & grauis, & ipso totius corporis atq. oris habitu venerabilis; ac proinde apud illas gentes magna virtutis & sanctitatis opinione. Is Ignatium nihil insigne pręseferentem, elato supercilio (vt ipse postea fatebatur) contemnere apud se cœpit, ac parui facere; quoad intentius aliquando supplicanti demonstrare dignatus est Dominus, qui vir & quantus esset Ignatius, quàmq. multorum adiumẽto & saluti diuina prouidẽtia destinatus. ex quo suam ille temeritatem dolenter accusans, Ignatium studiose dein

colere

colere atq. obseruare instituit. Per eosdem forte dies quidam ex Ignatij sociis, partim anachoretæ consuetudine, partim etiam ipsius loci amœnitate captus, ita cogitare cœpit apud se: Hem, Ignatij comites, vexatis tanto labore, tanta rerum omnium difficultate corporibus, de animorum insuper salute periclitamur. raro, quam extulimus domo, mentem spiritumq. referimus: nimium pulueris sordiumq. campestri hoc opere & exercitatione colligimus. ac ceteris quidem maior forsan gratiæ diuinæ fiducia, plus virium fuerit ad obuia quæq. superanda: mihi vero meæ infirmitatis præclare conscio, nonne conducat, procul negotiis tumultibusq. cælestem in terris vitã vna cum hoc sancto eremi cultore transigere? & abiectis multiplicibus curis vni Deo vacare? Hæc apud se identidem reputanti, occursabant ex altera parte, Ignatij caritas, dulcedo sociorum, cœpta communia, datæ dexteræ, & deserendi nefas. Eiusmodi cogitationum æstibus cum aliquandiu fluctuasset; deniq. consultandi causa ad anachoretam ipsum adire constituit. sed nequaquam cessit illi res è sentẽtia. quippe vixdum extra oppidum extulerat pedem, cum ei vni spectrum est obiectum, armatus vir, trucibus oculis, stricto gladio minitans. Exterruit primo ea species hominem: dein impetu capto cum nihilominus pergeret; iratus ille ac furens in obuium irruere visus. Tum vero peregrinus haud dubie terga dat, ac sine respectu in oppidum auolat, mirãtibus incolis quòd tam effuse fugientem aspicerent, nemine persequẽte. At ille à præcipiti cursu non ante destitit, quàm in ipsius Ignatij diuersorium sese cum insana trepidatione coniecit. Cui renidẽs pater (totam quippe rem Deo reuelante cognorat.) Siccine titubas? inquit.

Modicæ

Modicæ fidei, quare dubitasti? Qua ille interrogatione,& in præsentia valde compunctus,& in posterum ne ab instituto deficeret, magnopere confirmatus est. Cum Ioannes Codurius, è primis Patribus vnus, è graui morbo in vltimum vitæ periculum esset adductus: ad rem diuinam pro socij salute faciendam Ignatius ædem sancti Petri in Monte aureo petiit: cuius & loci,& Apostoli,vt supra diximus, præcipua quadam religione tenebatur. cum ad medium fere peruenisset pontem Ianiculēsem, qui Sixti pons hodie dicitur; sublatis intentisque repente in cælum oculis,retulit pedem attonito similis: ac deinde conuersus ad comitem (is erat Baptista Viola Parmensis, ex quo hæc ipsa cognoui) Domum redeamus, inquit: Codurius noster migrauit è corpore. Creditus est Ignatius ex illo stupore, & siderum intuitu,& repentina reuersione, vt olim Hozij, sic tum Codurij animam vidisse cælum intrantem: licet iustis fortasse de causis de hoc celauerit,quod iustas item ob causas de illo non reticuerat.nam & idipsum alius aspexisse ferebatur, & ex horarum ratione compertum est, eo ipso temporis momento Codurium exspirasse: & alioqui non fuit, cur amicissimi viri cognito excessu, domum extemplo reuerteretur, vel ad piaculare sacrum eius causa de more faciendum, recta pergere omitteret. Id autem accidit anno post Virginis partum M. D X L I. quarto Kal. Septembris. Eodem fere loco deinde quiddam aliud accidit non absimile. Cum Stephanus Baroëlius Nouocomensis,qui viuit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur, & cunctis de illius vita solicitis, Ignatius pro viri valetudine in eadem illa quam diximus æde sancti Petri in Monte aureo perlitasset; in reditu comitem læto

vultu

vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneria Toletanus, qui hæc ipsa mandauit litteris) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanum constanter asseuerauit. nec vana fuit prædictio: si quidem haud ita multo post, ægrotus non sine magna omnium admiratione conualuit. Cum Patauij, nostris ad gymnasiũ & reliqua Societatis munera, sanctæ Mariæ Magdalenæ templum, & eius templi vectigalia tribuisset Andreas Lipomanus egregia pietate vir, cuius mentionem antea fecimus; de adeunda loci possessione graue certamen à nobilissimis viris iniectum est. Venetiis tum Laines & Salmeron Societatis caussam agebant. ij ad rem perficiendam omni conatu nequidquam adhibito, cum aduersariorum potentia valde premerentur, ac pæne ab incœpto desistere decreuissent; postremo (quod vnum reliquum videbatur esse perfugium) per litteras totam rem Ignatio commendant. Ille, cum quinta circiter feria litteras accepisset, postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re diuina peracta, respondit, Christi caussam ne desererent; eodem adiuuante, voti compotes fore. nec vana fuere promissa: quippe, re in Senatu diu multumq. agitata, denique possessio nostris adiudicata est cunctis ferme suffragiis: atque à peritis rerum æstimatoribus non leue miraculum est habitum, in eiusmodi ciuitate, à duobus ignotis & peregrinis hominibus, clarissimorum ciuium opes & gratiam superatam fuisse. Paulo IV. Pontifice maximo, cum inter bellicos tumultus vir quidam princeps, qui nuper est mortuus, Collegij Germanici tutelam ac patrocinium, oneris & impendij grauitate defatigatus, abijcere cogitaret. idemque auctor esset

Ignatio,

Ignatio, vt, ne in re iam desperata ac pæne collapsa, diutius operam & oleũ perderet; sane fortiter Ignatius illi respondit, Faceret ipse quod vellet; se quidem, quoad viueret, eam procurationem numquam esse depositurum. neque vero dubitare se, quin tam præclare inchoatum opus diuina prouidentia conseruatura esset; ac datura aliquando Pastorem, qui non modo necessariis, verumetiam copiosis ad victum cultumque vectigalibus id collegium instrueret. Per eadem fere tempora vir quidam pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, ædem nobis ædificare voluit laxiorem . sed cum is descriptionem quamdam suam sequeretur, cum dignitate quidem illam & elegantia, verumtamen ad religionis nostræ vsus parum idoneam; Ignatius piam viri voluntatem vtique accepit, egitque, vt debuit gratias; rem vero ipsam animo fidenti reiecit; quòd sibi compertum esse diceret, non defuturum olim, qui templum nostris muneribus accommodatum exstrueret. Quarum duarum præsensionum alteram Gregorij XIII. Pontificis maximi summa, vt dictum est, pietas atque benignitas; alteram Alexandri Farnesij Cardinalis amplissimi eximia religio, & regia plane magnificentia comprobauit. Alia item de Ignatio miranda narrantur: quæ quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere. præsertim quòd clarorum hominum sanctitas, non tam signis atque miraculis, quàm caritate in Deum, & vitæ innocentia continetur.

Eiusdem forma, & statura corporis.

Cap. XV.

STatura fuit modica, grato & pleno dignitatis aspectu; colore inter album & aquilum; exporrecta lataque fronte; viuacibus oculis; oblongo & incuruo naso, quã vel in primis certam prudentiæ notam metoposcopi existimant. claudicauit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompelonensis arcis accepto, sed citra vllam deformitatem; vt nemo fere nisi curiosus animaduerteret. Effigies circumfertur illius, non admodum ad viuum, vt familiares affirmant; siquidem ex mortui demum facie, gypso imaginem expressere plastæ, quoniam ipse, dum viueret, quamquam multorum precibus fatigatus, neq. pingi neq. fingi se passus est, omnibus in rebus humanæ gloriæ contemptor egregius; ac dignus profecto, cuius vitæ sanctimoniam præstantissimasq. virtutes, pia posteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur & celebret.

FINIS.

INDEX CAPITVM OPERIS

Libri primi.

Libri secundi.

Libri tertij.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

Confes-

MARIÆ

FINIS.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Priuilegio cautum eſt, ne quis citra Ioannis Bogardi Typographi iurati voluntatem, *De vita & moribus Ignatij Loiolæ lib. III.* intra ſexennium à die impreſſionis abſolutæ, imprimat, aut alibi impreſſos importet, venaléſve habeat intra omnes ditionis eius fines. qui ſecus faxit, pœna multabitur quæ expreſſa eſt in Regio diplomate, dato Bruxellæ 29 Auguſti, M. D. LXXXV.

Sign. *A. le Comte.*

Legi hoc opus accuratiſſimè, & attentiſſimè examinaui; nihil reperi in eo contineri contra ſanctam Eccleſiam Romanam, neque contra bonos mores: quin potius eſſe librum hunc catholicum, pium, doctum & vtilem. In cuius rei fidem ego infraſcriptus ſubſcribo.

Balthaſar Seulin D. Amati Decanus.

FINE